

Začasno na tujem
stran 19 do 26

11 | rodna gruda

november 1970

revija za Slovence po svetu

rodna gruda 11

IZ VSEBINE

Vida Hreščak: Svet neuvrščениh
Na kratko
dr. Živko Šifrer: Zaposlovanje v Sloveniji
Ivan Virnik: Sem in tja po Jezerskem
Praznična sobota v Sindelfingu
Nikola Šoštarič: Nov motor iz Maribora
Stane Lenardič: Prijatelj Indijancev
I. S.: Jubilej Ane Praček Krasne
I. S.: Frank in Jenie Troha zlati par
Jože Olaj: (Božo) Kos poje brez besed

Filatelija

Vaš kotiček

I. English Section

Naša beseda

Boris Urbančič: Purizem — cokla jezikovnega razvoja

Matej Bor: Šel je popotnik skozi atomski vek

Partie française

Página español

II. ZAČASNO NA TUJEM

Naši po svetu

Jože Prešeren: Slovenski skladatelj v Hollywoodu

I. S.: »Aplavz, da se je dom tresel...«

Vprašanja odgovori

Naši pomenki

Azra Kristančič: Dobro in slabo televizije

Kulturni razgledi

Peter Breščak: Beseda Franceta Bevka se je utrnila

Pilona in Dolinarja ni več

Ina Slokan: Podobe iz življenja, narisane z besedo in srcem

Danilo Lokar: Večerja oračev

Otroci berite

Lojze Kovačič: Najmočnejši fantek na svetu

Josip Jesih: Zaspani Matjažek

France Bevk: Štejmo

Ježek: Turisti

Slike na ovitku:

2. stran: Pogled na Koper iz Smedele —
Foto: Sonja Zalar

Predzadnja stran: Velenje

izdaja Slovenska izseljenska matica

leto sedemnajsto

urejajo Božo Kovač (glavni urednik)
Jože Prešeren (odgovorni urednik)
Ina Slokan (urednica)

uredniški odbor Tone Gošnik, Mile Klopčič,
Stane Lenardič, Ernest Petrin,
Zdenko Roter, Aca Stanovnik
Franc Šebjanič, Franc Šetinc

prevajalci Milena Milojevič (za angleščino),
Viktor Jesenik (za francoščino),
Albert Gregorič (za španščino),

uredništvo Ljubljana, Cankarjeva 1/II, tel. 23-102

uprava Ljubljana, Cankarjeva 1/II, tel. 21-234

naročnina letna naročnina za posamezne države
znaša: Anglija 1,5,0 Lstg, Avstrija
80,00 Schl, Belgija 150,00 Bfr, Danska
21,00 Dkr, Finska 10,00 Fm,
Francija 15,00 FF, Grčija 90,00 Dr,
Holandija 11,00 Hfl, Italija 1.900,00 Lit,
Jugoslavija 37,50 din, Nemčija 12,00 DM,
Norveška 22,00 Nkr, Švedska 15,00 Skr,
Švica 13,00 Sfr, ZDA, Kanada in vse
ostale prekmorske države 5 US dolarjev

vpilačila za dinarska vpilačila: 501-8-51
za devize: 501-620-2-32002-10-3796
JUGOBANKA LJUBLJANA
ali po mednarodni poštni nakaznici

izhaja mesečno — v poletnem času izideta dve številki skupno

rokopisi rokopisov uredništvo ne vrača

tisk tiskarna »Kočevski tisk«, Kočevje

DRAGI PRIJATELJI,

pravočasno naročite svojo priljubljeno knjigo

Slovenski izseljenski koledar za leto 1971

Knjiga bo to pot obogatena z barvnimi slikami, cena pa bo ostala ista, to je 37,50 din ali 3,00 US\$ oziroma enakovrednost v drugih valutah.

Pišite nemudoma SLOVENSKI IZSELJENSKI MATICI v Ljubljani ali svojim ZASTOPNIKOM.

ROJAKI V ZDA IN KANADI,

koledar 1971 boste najhitreje prejeli, če ga boste naročili pri:

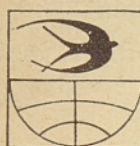
PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Avenue
CHICAGO, Illinois 60632 USA

ali pri:

TIVOLI Enterprises, Inc.
6419 St. Clair Avenue
CLEVELAND, Ohio 44103
USA

Odreži!

**SLOVENSKA
IZSELJENSKA
MATICA**

Ljubljana, Cankarjeva 1/II

Naročam

SLOVENSKI IZSELJENSKI KOLEDAR 1971

..... izvodov

Naslov:

.....

.....

PAVLIHA

V Pavlihovi stoletni pratiki vas čaka
mnogo zanimivosti.

Naročila sprejema:

»PAVLIHA« p.p. 208/IV

LJUBLJANA

Bodi star, bodi mlad,
vsak »Anteno« bere rad,
ker svetuje, poučuje
misli kreše, znanje kuje!

Naročila sprejema:

»PAVLIHA« p.p. 208/IV

LJUBLJANA

Dobra volja je najbolja,
to vam pa »Pavliha« da,
ker prinese vam vsak teden
novih šal za ha-ha-ha!

Naročila sprejema:

»PAVLIHA« p.p. 208/IV

LJUBLJANA

antena
**za mlade
po srcu**

DRAGI ROJAKI!

Ali ne bi bilo lepo, ko bi vas vsak teden obiskal prijatelj iz domovine in vam povedal, kaj je novega, kakšne uspehe so dosegli delovni ljudje in kaj jih tare? Vse to in še mnogo drugega zanimivega boste izvedeli, če vpišete svoje ime in naslov v spodnjo naročilnico in jo pošljete na naslov slovenske ilustrirane revije »Tovariš«, Ljubljana, Tomšičeva 3. V kratkem bo prišel vsak teden k vam na obisk.

NAROČAM

ilustrirano
revijo

TOVARIŠ

Ime:

Ulica:

Mesto:

Država:

»Tovariš«

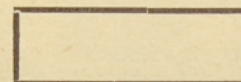
Ljubljana

Tomšičeva 3

Jugoslavija

Letna naročnina je 14,5 USA dolarjev, trimesečna 3,6 USA dolarjev, plačljivo vnaprej na Kreditno banko, Ljubljana, Šubičeva 1, tek. rač. 501-620-7-32000-160 s pripisom »Za revijo Tovariš«.

Podpis:

Čitljivo izpolni in odpošlji v pismu

Svet

neuvrščenih

Poenostavljen pregled dosedanje zgodovine človeštva, bi lahko temeljil tudi na naštevanju vrste dogodkov, ki so pomenili začetno ali sklepno etapo določenih razvojnih procesov, sprožitev ali uresničitvev določenih stremeljenj. Če bi se omejili zgolj na sodobnejšo zgodovino, bi takšno vlogo lahko pripisali med drugimi dogodki ameriški deklaraciji o neodvisnosti, francoski revoluciji, pomladi evropskih narodov, zlomu ruskega carizma, uničenju sil fašistične osi, ustanovitvi Organizacije združenih narodov.

Različnost teh omenjenih zgodovinskih mejnikov pa vendarle povezuje kot rdeča nit nekaj skupnega: težnja, da bi bil svet življenja vreden, da bi človek našel v njem svoj prostor, da bi se v njem izrazil, v skladu s svojimi resničnimi sposobnostmi. Težnja, v kateri je nedvomno precej sanjarstva in romantike. Toda, ali je bilo doslej v svetu uresničenega kaj res velikega, ne da bi takšnim zamislim botroval tudi dobršen delež idealizma!

Ta delež idealizma in romantike je bil vsekakor prisoten tudi tedaj, ko se je oblikovala in postopno uteleševala ideja in filozofija politike neuvrščenosti. Bilo je to v času največjega konfrontiranja med vzhodom in zahodom. Nič čudnega, da je bilo to prav tedaj. Predvidevanje bližnje katastrofe je navadno tisto, kar daje zadnji impulz za mrzlično iskanje izhoda iz takih grozečih katastrof.

Rodil se je tako imenovani »tretji svet«. Kako neprimeren vzdevek! Krstili so ga tako tisti, ki so okuženi z ideologijo delitve sveta na interesne sfere, z osvajalnimi pretenzijami, tisti, ki zavestno zanikajo načelo o enakopravnosti vseh ljudi, tisti, ki so pozabili na »common sense«, »the rights of man«, in »the age of reason« Thomasa Paina ali pa na Rooseveltove »štiri temeljne svobode«. Ta tretji svet veruje v obstoj enega samega sveta, se nikakor ni voljan sprijazniti z mejami, ki sta jih načrtala »prvi« in »drugi« svet, z mejami, ki ju ta »dva svetova« zdaj praktično sama preskakujeta, kolikor v njima še ni dozorelo spoznanje, da je te meje, te zidove treba spodkopati in zrušiti.

Tisti, ki gledajo z nezaupanjem na ta »tretji svet«, bi morali vsaj malo pobrskati po svojem spominu. Listanje strani last-

Sonja Zalar: V polhograjskih dolomitih (sv. Jedert)

ne zgodovine, zgodovine bojev za pravico, za svobodno izražanje bi jim pokazalo, koliko skupnega je med deklaracijo in drugimi dokumenti, sprejetimi v Lusaki na konferenci šefov neuvrščenih držav, ter zakonskimi akti, na katerih temelji njihova lastna pribojevana državnost.

Nevarno — in v lastno škodo — je pozabljati nauke zgodovine. Anglija je to uvidela pred dvema stoletjema, ko je plačala svojo eksploatorsko merkantilistično politiko do Amerike z izgubo te svoje kolonije.

Zato bi se bilo treba spomniti v tem letu srebrnega jubileja Združenih narodov, vsega, kar so narodi sveta vpisali v ustanovo listino ter storiti naposled korak k integriranju »prvega«, »drugega« in »tretjega sveta« v en sam svet, kar tudi je. Saj je ta naša zemljica tako majhna v primerjavi z vesoljem, v katerem lebdi, in čigar skrivnosti bo lahko odkrivala in obračala sebi in prid le, če združi, če poenoti svoje sile in prizadevanja.

Vida Hreščak

Iz vaših pisem

Prosta delovna mesta v Sloveniji

Ze dolgo je tega, kar sem vam pisal in prosil za nekatere usluge, za kar sem vam iz srca hvaležen. Ker sem slabo slišal radio Ljubljana, mi je zdaj omogočeno poslušati radio Köln — oddajo za naše delavce, ki so zaposleni v Nemčiji in drugih deželah srednje Evrope. Oddaje so mi zelo všeč, čeprav je včasih pri sestavi opaziti manjše napake.

Tudi po televiziji sem začel bolj z zanimanjem spremljati dogodke, še posebno v Jugoslaviji. Precej mi k boljšemu pregledu pripomore tudi Rodna gruda.

Z ozirom na skorajšnje pomanjkanje delovne sile v Sloveniji, bi bilo morda edino uspešno v Rodni grudi objaviti kak sestavek o prostih delovnih mestih oziroma v katerih strokah je največja možnost zaposlitve. Računam, da nisem edini, ki vam to predlagam, in gotovo ste že sami razmišljali o tej obliki informiranja.

Tudi sam si to želim, ker se nameravam drugo leto vrniti v Slovenijo k hčerki, ki naju že zelo pogreša. Dovolj je tujine, čeprav samo za tri leta. To je prevelik psihični napor za tisto »malo boljše materialno stanje«. Težko je razložiti, kaj človek čuti v sebi v tujini, če ljubi svoj dom.

Lojze Trček,
Berlin, Nemčija

V Sloveniji pravkar potekajo razprave o tem, kako bi v prihodnjih letih vsaj nekatere naše delavce, ki so zaposleni v deželah zahodne Evrope, zaposlili doma. V nekaterih gospodarskih panogah je zdaj občutno pomanjkanje delovne sile, še večje pa je pričakovati, saj tudi slovensko gospodarstvo nezadržno napreduje. Rodna gruda bo v sodelovanju z republiškim zavodom za zaposlovanje vsekakor našla najboljšo rešitev za obveščanje naših bralcev o prostih delovnih mestih. Prepričani smo, da boste tudi vi lahko našli mesto, ki vam bo najbolj ustrezalo.

Delam v Nemčiji

Danes se vam oglašam prvikrat in to iz domovine. Prišla sem na dopust iz Nemčije, kjer sem zaposlena v tovarni Bosch v Ausbachu. Služba je dobra, le to pogrešam, ker v tem delu Nemčije ni nobene slovenske prireditve. Zato nam je edino razvedrilo vsak mesec »Rodna gruda«, kateri gre vse priznanje. »Rodna gruda« nam priča košček domovine. Vsako izdajo preberem po večkrat. Le premalo

pišete o lepi Tolminski in o njenih gorah, ki so zelo lepe in privlačne za turiste. Prav lepe pozdrave pošiljam uredništvu in vsem našim ljudem po širnem svetu, ki prebirajo »Rodno grudo«.

Marija Lapanja
Petersaurach, Nemčija

Rojena sem bila v Smledniku

Že več let berem »Rodno grudo« in upam, da jo bom še dolgo, ker mi je res v veselje. Rojena sem bila v Smledniku, kjer sem hodila tudi v šolo, pozneje pa v Lichtenturn v Ljubljani. Ko mi je bilo enajst let, mi je umrla mati in treba je bilo iti služiti. Od takrat naprej sem bila prepuščena sama sebi. Petnajstletna sem odšla v svet. Pet let sem bila v Avstriji, leta 1947 pa sem šla v Anglijo. Tam sem se zaposlila v tekstilni tovarni. Avgusta 1948 sem se poročila. Moja družinica ima štiri člane. Mož je železniški uradnik. Hčerka, ki ima že 18 let, je tudi zaposlena kot bančna uradnica, 16-letni sin se pa uči za tiskarja. Zelo smo vsi navezani drug na drugega in z otrokoma imava z možem res veselje. Hčerka je nedavno prišla z obiska v Jugoslaviji, kjer je predstavila našo lepo deželo svojim prijateljici. Obe sta bili zelo navdušeni. Bili sta v Poreču, obiskali pa sta tudi Ljubljano in seveda moj rodni Smlednik. Upam, da ne bo dolgo, ko se bova tudi midva z možem spet oglasila v Sloveniji, kjer smo bili v zadnjih letih že trikrat. Rada bi naročila tudi koledar, prosim sporočite mi ceno. Lepo pozdravljeni!

Karolina Woodfinden
Norris Bank-Stockport
Anglija

Še se vidimo

Dne 16. avgusta sem srečno pripotovala domov. Na Slovenijo imam zelo lepe spomine. Vedno jo grem rada pogledat, letos sem bila pri vas že tretjič. Upam, da se še vidimo. Na pikniku v Clevelandu sem srečala Vero Valenci in Staneta Češarka od Matice in tudi govorili smo. Lojzeta Slaka in Fante s Praprotna sem že dvakrat videla in slišala. Prvič v Enon Valley, Pa, ki ni daleč od nas, drugič pa 7. septembra v Clevelandu. Zares lepo pojejo in igrajo. Mojim hčerkam in njihovim možem so bili zelo všeč. Ena od hčerk in moj vnuk sta jih tudi fotografirala, da bomo imeli slike za spomin. Jaz imam vse Slakove plošče. Posebno lepa se mi zdi zadnja »Visoko nad oblaki«. Še enkrat hvala za vse lepe pozdrave!

Tončka Ezzo,
Girard, Ohio

V Afriki ni veliko Slovencev

Zahvaljujem se vam za redno pošiljanje »Rodne grude«. Tu v Afriki je res lepo, kadar dobimo pošiljko od doma, saj ne slišimo in ne vidimo dosti iz naše domovine. Revija »Rodna gruda« je edina, ki mi dela slovensko družbo, saj Slovencev tukaj ni veliko. Le včasih in to zelo redko se tu ustavi kaka slovenska ladja in si zapojemo kako slovensko pesem. Pošiljam ček za naročnino in vas prosim, da mi pošljete eno Avsenikovo in eno Slakovo gramofonsko ploščo. Rad imam valčke in polke, pa tudi naše narodne pesmi so mi všeč.

Adolf Rozman
Pinetown, South Africa

Celje in Teharje

»Rodna gruda« mi je zelo všeč, ker v njej predstavljate mojo prelepo domovino Slovenijo. V Kanadi mi gre dobro, ampak nikoli ne bom pozabil Slovenije in ostal bom zaveden sin svoje slovenske matere. Imam prošnjo: predstavite v vaši reviji Celje in Teharje, kajti jaz sem Teharčan.

Frank Verhovšek,
Toronto, Kanada

Prosimo prilogo v tujih jezikih

Ze davno sem vam nameraval pisati to pismo. Sem Nemec, 56 let star in rojen v Düsseldorfu. Zaposlen sem že več let kot obratovodja v tovarni za zobozdravstvene instrumente v mojem rodnem kraju.

Leta 1942 sem se poročil s Slovenko, rojeno Klemenc in z njo srečno živim že 28 let. Starši moje žene so doma iz Žirov (Kavčičevi) in blizu Jakovice pri Rakeku (Klemenčevi). V teku stoletij so bili kot mnogi njihovi rojaki izseljeni v Nemčijo. Ljubezen do Slovenije so vsadili v srca svojim potomcem, tako da moja žena neprestano hrepeni po rojstni deželi. Prav ona me je seznanila z Jugoslavijo, posebno s Slovenijo, njeno kulturo, zgodovino in me naučila ceniti Slovence.

Torej zdaj pa k moji lastni prošnji: naša družina že mnogo let prejema vašo lepo in zanimivo mesečno revijo Rodna gruda. Posebej moji ženi pomeni to direkten stik z deželo njenih prednikov. Žal pa jaz kot Nemec nisem več slovenščine, čeprav sem se je že mnogokrat poskušal naučiti. Zato me je zelo razveselila v angleščini natisnjena priloga Rodne grude. Žal pa sem ugotovil, da v zadnji izdaji vaše revije priloge English Section niste objavili. Zelo bi me veselilo, če bi preverili naše predplačilo in nam pošljali Rodno grudo s prilogo v tujem jeziku. Ze vnaprej iskrena hvala!

Otto Michulski,
Düsseldorf, Nemčija

Vaši želji so v upravi z veseljem ustregli in boste odslej prejemale revijo s stalno prilogo v tujih jezikih, namesto priloge Začasno na tujem, katero pošiljamo večini naročnikov v evropskih deželah. Zares smo veseli, da je vsej vaši družini Rodna gruda in veselje in korist.

Jugoslavija pred ustavnimi spremembami

Predsednik Tito je v svojem nedavnem govoru v Zagrebu predlagal ustanovitev predsedstva Jugoslavije, ki naj bi bilo v prihodnje kolektivni šef države. Predsedstvo SFRJ bi imelo točno določena politična pooblastila, zvezna vlada pa naj bi se bolj posvetila usklajevanju dela zvezne državne uprave in izvrševanju politike, ki bi jo še naprej določala zvezna skupščina oziroma parlament. Predvideno predsedstvo naj bi bilo sestavljeno na paritetni osnovi, kar pomeni, da bodo vse republike enakovredno zastopane z najuglednejšimi političnimi osebnostmi.

Jugoslavija se zadnja leta postavlja kot federacija resnično na nove temelje. Medtem ko smo imeli še pred leti pojave pretirane centralizacije oblasti v rokah zvezne administracije, pa smo s tako imenovano reformo po letu 1965 začeli stvari postavljati na pravo mesto: od zvezne skupščine do zadnjih zveznih organizacij smo uvajali in še uvajamo načelo enakopravne zastopnosti in enakih pravic vseh naših republik oziroma narodov. Strogo smo postavili na primer vprašanje popolne in resnične enakopravnosti jezikov jugoslovanskih narodov (zvezna skupščina je o tem sprejela posebno resolucijo); zvezno skupščino smo prilagodili tako, da je bolj prišel do veljave zbor narodov, v katerem so enako zastopane vse republike in avtonomni pokrajini. Na področju gospodarstva pa smo začeli — čeprav postopoma — izvajati že prej sprejeto načelo, naj o doseženem dohodku odločajo tisti, ki ga ustvarjajo.

Nixon v Jugoslaviji

Predsednik Združenih držav Amerike Richard Nixon je bil od 30. septembra do 2. oktobra na uradnem obisku v Jugoslaviji. Pogovore s predsednikom Titom in jugoslovansko delegacijo je imel v Beogradu, nato pa je obiskal še Zagreb in na lastno željo tudi rojstni kraj predsednika Tita Kumrovec. Srečanje med predsednikom Titom in Nixonom je bilo ves čas v prisrčnem ozračju in je nudilo dovolj možnosti za odkrite razgovore o vseh pomembnejših mednarodnih vprašanjih ter o

Predsednik Nixon v Kumrovcu

jugoslovansko-ameriških odnosih. Ob zaključku razgovorov je Nixon med drugim dejal, da je bilo zanj zelo koristno slišati Titove nasvete, kakšno politiko je treba voditi, da bi se dosegel mir v svetu. Nixonov obisk v Jugoslaviji je vzbudil zanimanje vsega sveta. Spremljalo ga je tudi 605 tujih in domačih novinarjev.

Tito v Belgiji in v Luksemburgu

Predsednik republike Josip Broz Tito je bil v začetku oktobra na nekajdnevnem uradnem obisku v Belgiji in v Luksemburgu, kjer je imel z voditelji obeh dežel politične razgovore. V Bruslju se je Tito sestal tudi s predstavniki Jugoslovancev, ki živijo v tej deželi. Med potjo v domovino se je predsednik Tito ustavil tudi v Kölnu, kjer se je sestal s kanclerjem Brandtom.

Obisk nemških parlamentarcev

V Jugoslaviji je bila v prvih dneh oktobra na obisku zahodnonemška parlamentarna delegacija, ki jo je vodil predsednik parlamenta Uwe von Hassel. Delegacija se je pogovarjala tudi s slovenskimi gospodarstveniki, kjer so predvsem razis-

kovali možnosti, kako bi povečali jugoslovanski izvoz v ZR Nemčijo in uravnovešili plačilno bilanco.

Elektronika 70

V oktobru je bila na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani doslej največja mednarodna sejemska prireditelja — 17. mednarodna razstava sodobne elektronike. Sestavne dele za elektroniko, komunikacije, radijsko in TV opremo in drugo so razstavljali izdelovalci iz 19 držav. O okviru sejma je bilo tudi več strokovnih predavanj.

Skrb za priseljence v Avstraliji

V začetku oktobra je Slovensko izseljenško matico obiskal vodja službe za migracije v Avstraliji g. E. D. Thomas. Predsednika Maticice je seznanil z delovanjem svoje organizacije, ki v svojih domovih sprejema številne priseljence na ta kontinent ter jim pomaga pri vživljanju v novo okolje. Pomoč nudijo tudi številnim priseljencem iz Jugoslavije. Njihova organizacija deluje v okviru združenja »Good Neighbour Council«.

Zaposlovanje v Sloveniji

Med republikami federativne Jugoslavije ja zaposlenost v Sloveniji največja. To je zaradi gospodarske razvitosti dežele, ki ima relativno dobro razvito industrijo, dalje trgovino, promet in sploh dejavnosti zunaj kmetijstva. Nasprotno pa je kmetijstvo v drugih delih Jugoslavije mnogo močnejše in v njem dela tudi več prebivalstva. Sedaj ima Slovenija manj kot četrtino kmečkega prebivalstva in ta delež se še manjša iz leta v leto. V skladu s takim razvojem pa se večja števila zaposlenih v drugih dejavnostih.

Delovno prebivalstvo tvori v Sloveniji slabo polovico vsega prebivalstva, pri zadnjem popisu leto 1961 je bilo tega prebivalstva 48,3 % med celotno populacijo Slovenije. Med delovnim prebivalstvom jih je manjši del, ki dela samostojno, kot so to kmetje in obrtniki, več pa jih je v delovnem razmerju in večina teh dela v družbenem sektorju. Pred vojno je bilo na ozemlju današnje Slovenije 167.500 zaposlenih. V času po vojni je bila pa zaposlitev zelo dinamična in to traja še sedaj, saj je današnja zaposlitev že precej preseгла trikratno višino števila zaposlenih pred vojno.

V povojnem času smo takoj dosegli predvojno število delavcev in od leta 1947 dalje imamo evidenco, kako se je zaposlitev hitro večala. Večina zaposlenih je v družbenem sektorju, v zasebnem jih je malo, kajti tam kmetje in obrtniki, ki tvorijo večino zasebnega sektorja, nimajo zaposlene dosti delovne sile, ker delajo v glavnem sami in s člani svoje družine, kar velja predvsem za kmete. V letih od 1947 do danes se je število delavcev povečalo od 242.174 v letu 1947 do 547.274 v letu 1970; to pomeni povečanje za 126 %, torej več kot podvojitev v 23 letih.

Med zaposlenimi povsem prevladuje družbeni sektor, zasebni ne tvori niti 3 %. Toda v zasebnem sektorju je delovnih mnogo več, ti pa ne delajo kot delavci v delovnem razmerju, ampak delajo na svoj račun. Zlasti je to število znatno v kmetijstvu; po podatkih od 31. marca 1970 je v kmetijstvu 216 tisoč aktivnih, od tega jih je 18 tisoč v družbenem sektorju, tako da dela v zasebnem kmetijstvu 198 tisoč delavcev.

Gibanje števila zaposlenih je tudi podobna gospodarskega razvoja. Zaposlitev se je v glavnem večala vsa leta z izjemo v dveh razdobjih: prvo je bilo v letih 1950

do 1952, ko je gospodarska blokada vzhodnoevropskih držav ob priliki resolucije informbiroja za nekaj časa povzročila večje težave jugoslovanskemu gospodarstvu. Drugo nazadovanje števila zaposlenih je bilo pa ob začetku gospodarske reforme v letih 1965 do 1967, ko je gospodarstvo prešlo na sistem bolj intenzivnega dela, kjer se večji uspehi dosegaajo z izboljšanjem organizacije, povečanjem produktivnosti, stremljenjem za boljšo kvalifikacijsko sestavo delavcev kot pa samo z večanjem števila zaposlenih. Zato je začasno nastal zastoj v novem zaposlovanju, po letu 1967 se pa zaposlitev večja tako hitro kot pred tem časom.

Kako je visoko zaposlovanje v povojnem času preobrazilo strukturo prebivalstva Slovenije, ilustrirajo številke, kakšen je bil obseg zaposlovanja v primerjavi s prirastom prebivalstva republike. Zaposlovanje je naraščalo mnogo bolj intenzivno,

Nekaj števil, ki vas bodo zanimale

saj naravni prirast sploh ni dohiteval potreb po novih delovnih kadrih. Naravni prirast Slovenije je premajhen, da bi dal dovolj novih delavcev, zato je prišlo do velikega prehajanja delavcev iz kmečkega prebivalstva v industrijo in druge nekmetijske dejavnosti. Vse to je imelo za posledico veliko zmanjšanje kmečkega prebivalstva, ki se je v povojnem času za več kot polovico zmanjšalo; po vojni je bilo kmečkega prebivalstva nekako polovico, zdaj ga je pa še manj kot četrtino, po podatkih iz leta 1970 še 22,7 odstotka. Ker ves naravni prirast ne gre med delovno silo, ampak samo polovica, kajti aktivno prebivalstvo tvori še nekaj manj kot polovico skupnega prebivalstva, je videti, da naravni prirast nikakor ne zadošča, da izpopolni potrebe po novi delovni sili. Zato je prišlo do močnega izseljevanja s podeželja v mesta in industrijska središča, tako da je ves naravni prirast s kmetov odhajal s podeželja in je tam vedno enako število prebivalstva. Poleg tega je pa pri-

šlo do večjih sprememb tudi v strukturi prebivalstva, ki je še ostalo na kmetijah, kajti sedaj je tudi tam kmečko prebivalstvo v manjšini. Na naših kmetijah živi več nekmetov kot kmetov in nastala je nova kategorija polkmetov-podelavcev, to so delavci, zaposleni zunaj kmetijstva, ki pa še nadalje stanujejo in živijo na kmetijah, katere obdelujejo v svojem prostem času ali pa jih obdelujejo njihovi svojci. Kako je vplival povojni čas s svojim stremljenjem, da se tako vsa Jugoslavija kot Slovenija spremeni iz prejšnje pretežno agrarne države v deželo z večjim razvojem gospodarstva, predvsem da se to doseže z industrializacijo, pokaže razvoj prebivalstva na podeželju, kar dobro ilustrira spremembe v sestavi prebivalstva, to pa je odraz gospodarskih sprememb v republiki v povojnem času:

Leto popisa (registracije)	Skupno prebivalstvo	Prebivalstvo podeželja
1948	1 439 800	1 052 879
1953	1 504 427	1 065 974
1961	1 591 523	1 062 074
1970	1 723 323	1 059 130

Ves prirast prebivalstva Slovenije gre torej v mesta, na podeželju je enako število ne samo v povojnem času, ampak že prej in opazujemo to dejstvo že za sto let nazaj, ko se večja prebivalstvo samo po mestih.

Kako se v lanskem in letošnjem letu zaposlovanje v Sloveniji večja, pove podatek, da se je v letu 1969 povečalo število zaposlenih za 17 001 delavec, letos pa je ponovno povečanje za 21 tisoč novih delavcev, to je za dobre 4 %. To zaposlovanje presega pričakovanja, saj je bilo predvideno povečanje zaposlenosti za 2 do 3 %. Toda ugodna gospodarska konjunktura, ki še vedno traja, se pokaže tudi pri zaposlovanju. Ker pa je že nekaj znakov, da prihaja do umiritve močne dinamike v proizvodnji in ostalih dejavnosti, za naprej ne moremo več računati s tako visokim večanjem zaposlenosti, kakor ga opazujemo letošnje leto.

V primerjavi z vso SFRJ izkazuje Slovenija višjo stopnjo zaposlovanja, čeprav tudi v vsej državi narašča zelo hitro. Sredi leta 1970 je bilo v vsej državi zaposlenih

v družbenem sektorju 3,8 milijona delavcev, poleg tega še 100 tisoč v zasebnem sektorju. Delež Slovenije s 533 tisoč zaposlenimi je 14 %. Ker pa ima Slovenija 8,4 % jugoslovanskega prebivalstva, je videti iz te primerjave, da ima Slovenija višjo stopnjo zaposlitve; v Sloveniji pride na 1000 prebivalcev 317 delavcev, v vsej državi pa 191.

Slovenija ima izredno visok delež žensk pri zaposlitvi. Tako visokega deleža ne opazimo nikjer drugje. Med zaposlenimi je 40,3 % žensk, medtem ko je ta odstotek v vsej državi 30,2 %.

Največji del zaposlenih dela v gospodarstvu. Sredi leta 1970, ko je bilo v družbenem sektorju zaposlenih 533 333 oseb, je delalo v gospodarstvu 454 834 delavcev ali 85,3 % od skupnega števila zaposlenih, ostalih 78 499 ali 14,7 % pa v negospodarskih dejavnostih. Največ delavcev zaposluje industrija, in sicer 56,1 % od zaposlenih v gospodarstvu ali 47,8 % od skupne zaposlitve. Na drugem mestu je trgovina, kjer se zaposlitev tudi najbolj hitro povečuje. Na tretje mesto pride gradbeništvo. Pri negospodarskih dejavnostih je največ zaposlenih v šolstvu, namreč 23 tisoč, nato v zdravstvu 20 500. V upravi pa je zaposlenih 9 300 oseb.

dr. Živko Šifrer

Gradnja TV centra v Ljubljani

V Ljubljani so pred kratkim začeli graditi nov televizijski center, ki bo ena izmed najmodernejših tovrstnih hiš v Evropi. Že pred nekaj leti so se odločili, da bo televizijski center v Ljubljani predstavljal glavno stečišče vseh kulturnih silnic slovenskega naroda in da torej njegov pomen ne bo le na informativnem, poučnem in zabavnem programu. Spoznanje, da lahko vsa pereča vprašanja, s katerimi se mora ubadati slovenska kultura, v največji meri lahko rešuje le močna organizacija oziroma skupnost so vodila investitorje in projektante k tehničnim rešitvam, kakršnih drugim televizijskim domovom ni bilo treba iskati. Tudi tehničnih težav, s katerimi se morajo ubadati slovenski radijski in televizijski delavci, bi lahko našteali celo vrsto, zato je razumljivo, da je izvedba projekta trajala nekoliko dalj časa.

Osnovna zasnova televizijskega centra se opira na izvedbo televizijskega centra v Zürichu v Švici, s tem da so upoštevana prej navedena merila glede na specifičnost slovenskega nacionalnega prostora. Skup-

na površina novega prostora bo 25.000 m², imel bo sedem snemalnih studijev, v drugi fazi pa se jim bo priključil še avditorij s 700 sedeži. Center bo imel lastne scene delavnice, garaže, vsa tehnična oprema pa bo v glavnem že pripravljena za potrebe barvne televizije. Gradbena dela bodo končana v treh letih, prav toliko časa pa bo zahtevala tudi montaža tehnične opreme in vseh televizijskih instalacij.

Petsto let Velikih Lašč

Velike Lašče, prijazen kraj na Dolenjskem, ki je dal svetu številne izseljence, praznuje letos petstoletnico. Jubilej so proslavili v septembru s kulturnim tednom, v katerem so se zvrstile številne prireditve. Trg Velike Lašče leži na malem holmu v prijazni kraški kotlini, južno od Turjaških hribov. Med prijaznimi naselji so raztresena polja in travniki, ki jih obrobajo lepi bukovi in jelovi gozdovi. Po najnižjem delu, ki mu pravijo Mišja dolina, teče Raščica, ki se na svoji kratki poti dvakrat pravokotno obrne. Od vasi Raščice dalje teče čez apnenčast svet ter se pri Ponikvah z bobnečim slapom izliva v velik požiralnik.

V Laščah je križišče cest. Ena vodi iz Ljubljane preko Kočevja do Sušaka, druga povezuje Bloke, Lož in Rakek. Laščani in okoličani se preživljajo predvsem z lesno obrtjo in živinorejo. V starih časih pa so tvorili s konji sol od morja. Frebivalci so znani po svoji prijaznosti in ustrežljivosti, pa tudi po lepi, pravilni govorici in sproščenem humorju. V srednjem veku so Laščanom gospodovali opati stiškega samostana, ko so jim to ozemlje podarili višnjegorski graščaki. Stiški samostan je v Laščah postavil svoj dvorec, v katerem sta bila dva meniha, ki sta vodila delo hlapcev in podložnikov, ki so krčili gozdove in pripravljali zemljo za obdelovanje.

Pred cerkvijo, ki je bila zgrajena v 19. stoletju in ima lepe slike slikarjev J. Wolfa in Jerneja Grošlja, stoji spomenik pisatelju Franu Levstiku. Fran Levstik, ki je odločilno usmeril razvoj naše književnosti, se je rodil leta 1831 v bližnjih Spodnjih Retjah. Nedaleč vstran, v Podsmreki je bil doma Levstikov sodobnik, pisatelj Josip Stritar (1836—1923). V vasi Raščica pa se je leta 1508 rodil Primož Trubar, oče slovenske književnosti. Njegov dom — Temkov mlin še stoji.

Kmalu alpski turistični center v Bovcu

V septembru je obiskala Bovec skupina strokovnjakov francoskega podjetja za gradnjo gorskih žičnic, ki bo na čudovitih prostranih smučiščih pod Kaninom postavila kompleks žičnic, ki so v načrtu v okviru gradnje alpskega turističnega centra v Bovcu. Francoski strokovnjaki so skupno z našimi strokovnjaki, ki bodo sodelovali pri gradnji, opravili še zadnje meritve za trasiranje žičnic. Z gradnjo bodo začeli takoj. Med francoskimi strokovnjaki je bil tudi smučarski »Napoleon« Honore Bonnet, ki je zdaj direktor smučarskega centra v Praloupu, pri francoskem podjetju, ki bo pri nas gradilo žičnice, pa sodeluje kot tehnični svetovalec.

Slovenski kmetijski muzej

V gradu v Kostanjevici na Krki nameravajo v prihodnjih letih urediti slovenski kmetijski muzej. V južnem in vzhodnem traktu gradu bodo uredili zbirke iz glavnih kmetijskoživilskih dejavnosti na Slovenskem. Muzejske zbirke bodo urejali postopoma. Do prihodnjega leta naj bi pripravili prvo, ki bo obsegala najstarejše dokumente iz kmetijstva na Slovenskem. Zatem bodo začeli pripravljati in urejati razstavno gradivo s posameznih področij našega kmetijstva, mlekarstva, živinoreje itd. Na prostem pa nameravajo postaviti objekte, ki so značilni za nekatera lokalna območja pri nas (npr. konjereja v Lipici, hmeljarstvo v Žalcu).

Nov privez v Kopru

Sredi poletja so v koprskem pristanišču izročili namenu novi, peti privez, kar pomeni, da se je operativna obala tega edinega slovenskega pristanišča povečala za novih 176 metrov. Operativna obala v Kopru je zdaj dolga 846 metrov, globina ob obali pa dovoljuje pristanek ladij vseh velikosti. Ob novem privezu že gradijo tudi skladišča, ki bodo zavzemala 10.000 kvadratnih metrov površine. Dograditev novega priveza bo pomagala pri izpolnitvi letošnjega načrta, ki predvideva pretovor prek 2 milijona ton.

Hotel Kazina na Jezerskem je star že več kot sto let

Sem in tja po Jezerskem

Ivan Virnik

Za Jezerjane pravijo, da so že od nekdaj hrepeneli po boljšem kosu kruha, kot so ga jedli. Zato so po kočah in kmečkih hišah sanjarili o kepah zlata in o prgiščih zlatih novcev. Tako sta domišljija in živa želja rodili pravljice, ki so nemara zelo blizu resničnosti, da je prenekateri Jezerjan naskrivaj že poskušal svojo srečo. Domačini vam še danes povedo, da so svoje dni živeli na Jezerskem bogati kmetje. V strahu pred Turki so zbrali ves zlati denar in dragocenosti v veliko skrinjo in jo zakopali v jamo, ki ji še dandanašnji pravijo »ta bogata«. Na vse načine so domačini hoteli priti do zaklada, a nihče med njimi ni imel sreče. Nekdo je nadle-

goval še učenega geologa, naj bi šel tja gor po zlato. Strokovnjak pa je potešil nenasitno željo domačinov, češ, saj veste, da še nihče ni našel zlata v apnencu. Pa vendar je skozi stoletja steklo veliko zlata Jezerjanom skozi roke — skozi žuljave in smolnate roke domačih drvarjev, ki so sekali za boljši košček vsakdanjega kruha. Kmetje, četudi jih je bilo malo, niso pridelali toliko, da bi preživeli nenasitna otroška usta, saj na njihovih njivah že od nekdaj uspevata samo oves in ječmen. Sem in tja se na prisojnem robu prikažejo v zgodnjem poletju krompirjevi cvetovi, vmes pa drobna rž, in to je vse, kar Jezerjani premorejo med poljščinami.

Toda, že od nekdaj so si domiselni Jezerjani pomagali na sebi enak način. Lotili so se živinoreje in gozdarstva, za nameček pa so vzgojili odlično jezersko ovco, katere volna je zaslovela še dalje od Kranjske in Koroške. Zanjso so nabrali lepe denarce in za velike praznike je gospodinja z veseljem postavila tudi pšenični kruh na mizo.

Posebnosti svoje vrste

Na pobočjih, ki se spuščajo v Ravne ali nekdanje jezersko dno, se kot v zrcalu belijo velike kmetije s privlačno koroško arhitekturo. Med kmečkimi domovi sta

najbolj znani Šenkova kmetija in Jenkova kasarna, ki sta že dolgo vrsto let zaščiteni kot pomembna etnografska in kulturno-zgodovinskega spomenika. Na posebnem glasu je Jenkova kasarna, le streljaj od Štularjevega Tonija, ki hrani pod gotskimi oboki v svoji kašči celo podpise potnikov v latinščini, italijanščini in nemščini, ki so se v letih od 1569 do 1573 ustavljali pri Ankovem gospodarju.

Pri Mlinarju v »spodnjem kraju« vami radi pokažejo mojstrovino jezerske ljudske umetnosti — mizo, ki jo je bil Peter Muri, po domače Mlinarjev in nekdanji lastnik kmetije na vstopu v Makekovo Podkočno naročil leta 1880 pri domačem mizarju Jerneju Stanetu. Javorova hišna miza, ki je dolga in široka poldrug meter, predstavlja z vdelanimi ornamentami iz najrazličnejših vrst lesa, svojevrstno zanimivost, ki bi ji na Slovenskem stežka našli podobne. Ljudski umetnik je mizo dokončal leta 1881, delal in opremljal pa jo je vso zimo, tja do pozne pomladi. Mlinarjeva miza pa je znamenita morda še bolj zato, ker ima vzdolž vseh štirih strani vdelana znamenja za vsak delovni dan in vsako nedeljo posebej. Nenavadno kalendarso paleta pa dopolnjujejo še rožnati motivi in vinjete, v katere je Stanetov Jernej vpisal za nameček še rojstno letnico mize, začetne črke Murijevega imena in priimek, svoje polno ime, jedilni pribor in nazadnje še ime naročnika mize. Da pa miza ne bi bila tako »siromašna«, je Jernej narisal v sredino še rozeto s posebnim tedenskim koledarjem.

Mogočno ledeniško jezero

Da je Zgornje Jezersko s svojima ledeniškima dolinama Makekovo in Ravensko Podkočno ter z jezerskim usedlinskim dnom, geološko izredno privlačno, nismo povedali pravzaprav nič novega. Zanimivo pa je slišati, od kod kraju ime in kdaj je pravzaprav nastalo. Jezerjani pravijo, da je pred davnimi leti umikajoči ledenik vlekkel s seboj iz Makekove Podkočne v dolino Kokre grobljo in velike skale, ki jih je bil odložil na prehodu na Zgornje Jezersko. S tem pa je zaprl pot Jezernici v spodnjo dolino Kokre. Nastalo je velikansko jezero, ki je zalilo skoraj vso dolino, zato se je do današnjih dni ohranilo med domačini ime »Pri jezeru«. Kraj se

po usahlem jezeru deli danes na »Zgornji kraj« z okolico cerkve sv. Andreja in »Spodnji kraj« pri hotelu Kazina. Vmes je še en krajevni naziv — »Ravni«, bržčas v spomin na nekdanje jezersko dno.

Stoletna gostinsko-turistična tradicija

Ob prehodu iz prejšnjega v naše stoletje je nekdanji hotelir in koroški deželni poslanec Franc Muri zapisal v svoji krajevni kroniki, da je njegov oče kupil leta 1856 hišo in hlev, ki ju je sto let prej sezidal Luka Štular na mestu, kjer stoji danes hotel Kazina. Podjetni Mlinarjevi fantje so se po smelih Petrovih začetkih lotili z vso vnemo hotelirstva in Jezersko se ponaša že z več kot stoletno gostinsko-turistično tradicijo. Nekdanja domačija Murijevega Petra nosi še dandanašnji v sklepnem kamnu glavnega vhoda letnico 1848 z reliefom, ki ga krasita po stari gostinski navadi dva grozda. Zatorej je moč sklepati, da se je Mlinarjev sin ubadal poleg kmetijstva tudi z gostinstvom, še preden se je odločil za nakup Kazine. Doktor Marjan Masterl, odličen poznavalec jezerskih zgodovinskih tokov pravi, da je že leta 1921 generalni sekretariat za turistični promet v Ljubljani založil prvi vodič po Jezerskem, ki sta ga bila napisala dr. Rudolf Andrejka in domačin Igor Muri.

Jubilej Češke koč

Verjetno smo našli za naš reportažni zapis kar pravi čas, saj praznuje vodilna gorska in planinska postojanka v Kamniških planinah letos že svojo sedemdesetletnico. In od kod za koč to nenavadno ime? Čehi, ki so bili še v prejšnjem stoletju obiskovali Kamniške planine in Jezersko, so ustanovili konec julija 1897 v Pragi podružnico Slovenskega planinskega društva, ki je delovala vse do leta 1920. Že dve leti po praškem snidenju so postavili na Spodnjih Ravneh planinsko koč, ki so ji nadelo ime »Češka chata«. Kočo so na slovesen način odprli 26. julija 1900, med številnimi planinci pa je bilo tudi nekaj takratnih odličnikov. Kot posebnost ene najstarejših planinskih postojank naj omenimo prvotni dvojezični žig, ki je dolga leta veljal za enkratno zanimivost v naših gorah. Današnji oskrbnik koč Andrej Karničar mi je zatrjeval, da ga »gorske parade mestnih srajc« nič kaj ne navdušujejo. Da pa posebneži, ki niso navajeni planinskih poti, ne bi hodili zastonj do koč, je Andrej postavil na križpotju obeh poti do koč, ki vodita s Štularjeve planine z ene in z Makekovega sedla z druge strani napis: »...vzemi eno si poleno in ponesi ga do koč«, je bil zapisal na tablo Šuštarjev Andrej.

Jenkova kasarna (v sredini) sodi med najznamenitejše kulturno zgodovinske spomenike na Slovenskem

Za ples je v Sindelfingenu poskrbel Puharjev ansambel iz Ljubljane

Praznična sobota v Sindelfingenu

Že zgodaj popoldne so se v soboto, 19. septembra, začele zgrinjati množice naših rojakov v razstavno dvorano v Sindelfingenu pri Stuttgartu. Prišli so iz Stuttgarta in njegove širše in bližnje okolice, pa tudi iz oddaljenejših krajev, kot so Frankfurt — od tod so se rojaki pripeljali celo s posebnim avtobusom, iz Ulma, Münchna, Augsburga in od drugod. Zbralo se je okrog 2000 Slovencev, med katerimi pa je bilo tudi nekaj drugih Jugoslovancev in vse je vodila želja po prijetni sobotni zabavi, srečanjih s prijatelji in znanci.

To je bila prva revija slovenskih zabavnih in kulturnih skupin v ZR Nemčiji in Švici. Narodnozabavnim ansamblom se je pridružila folklorna skupina podružnice Jugoslovanskega kluba v Amriswilu v Švici in pevski zbor »Domači zvon« iz Stuttgarta, ki ga vodi Milan Eder. V Sindelfingenu so se nam predstavili naslednji slovenski narodno-zabavni ansambli, ki jih sicer Slovenci v Nemčiji že dobro poznajo: ansambel »Planinski kvintet«, ki zaba-

va goste v znani gostilni Krona v Plattenhardtu, trio AMI, ki ob sobotah igra v Harthausnu, ob tej priložnosti pa sta se mu pridružili še pevki, sestre Sonja in Irena Štuhec, ansambel »Vrelci«, ki je prišel iz Frankfurta, tri Seher iz Jesingena, iz Stuttgarta pa je nastopil že znani ansambel »Slavček«, ki ga rojaki poznajo iz gostilne »Alte Mühle«.

Težko bi bilo reči, kateri izmed ansamblov je poslušalce in gledalce najbolj ogrel. Navdušil je vsak posebej, po zaslugi simpatičnih pevk pa, moramo priznati, je nekoliko več aplavza pobral trio AMI. Maršikoga so naravnost presenetili plesalci in plesalke iz Amriswila v Švici. Najprej so se predstavili z belokranjskimi, nato pa še z gorenjskimi plesi. S ponosom so vsa okoliščinah pa vendar še nismo nastopili.« noše sešili sami.

»Ali ste že kdaj nastopali pred tako množico?« sem kasneje vprašal plesalca Ivanko Vukšinič iz Metlike in Alojza Potočnika. »O, že,« sta oba ponosno odvrnila. »To je

bilo lani v Dornbirnu v Avstriji. V takih okoliščinah pa vendar še nismo nastopili.« Vodja skupine Dari Košorok pa je še dodal: »Za ta nastop smo se precej pripravljali. Posebej za tu smo izdelali tudi belokranjske in prekmurske noše. Prej smo imeli le gorenjske.«

»Ali nameravate naštudirati še kake nove plese?«

»Seveda, naučili se bomo tudi plese drugih jugoslovanskih narodov.«

»Kje bo vaš prihodnji nastop?«

»Ob 29. novembru bomo z istim programom nastopili tudi na proslavi v Zürichu,« je zaključil Dari Košorok.

Prav tako kot folklorna skupina je bil prijetno presenečenje tudi moški pevski zbor »Domači zvon«, ki ga vodi mladi Milan Eder.

Kako prijetno je iz njihovih ust zvenela pesem »Slovenec sem...«! Prepričani smo, da bi se ta zbor lahko meril z marsikaterim bolj znanim pevskim zborom v domovini.

Revijo so popestrili še humorist Robi Rožaj, ki je zaposlen v Frankfurtu, recitator Janez Rohaček iz Ljubljane in pa ljubljanski ansambel Francija Puharja s pevci Majdo Renko, Sonjo Gabršček, Rafkom Irgoličem in Milanom Samcem. Del prireditve, ki jo je vodil znani napovedovalec Marjan Kralj, je direktno prenašal tudi radio Ljubljana in radio Köln, posnel pa radio Stuttgart.

Na reviji v Sindelfingenu je bilo tudi več uglednih gostov iz Slovenije: podpredsednik izvršnega sveta Vinko Hafner, sekretar za informacije Boštjan Barborič, sekretar za delo Jože Božič, podpredsednik slovenskih sindikatov Ivo Tavčar, ki je v imenu gostov iz Slovenije in prireditev pozdravil vse navzoče, član izvršnega odbora Socialistične zveze Slovenije Božo Kovač, iz Nemčije pa je bila tu vrsta naših diplomatsko-konzularnih predstavnikov na čelu z ambasadorjem Rudijem Čačinovičem. Prireditev je pozdravil tudi predstavnik nemških sindikatov g. Geiger, navzoči pa so bili tudi drugi predstavniki nemškega javnega življenja.

Kdaj kasneje bomo podrobneje predstavili ansamble, ki so s svojimi melodijami razveseljevali rojake v Sindelfingenu. Prav gotovo pa bodo tako v Nemčiji kakor tudi v drugih deželah še nastajale nove kulturno-umetniške skupine in novi ansambli, ki bodo igrali slovenske viže, saj bo za takšno delovanje vedno več možnosti. Revija slovenskih ansamblov, ki je bila prva prireditev take vrste, je imela seveda določene težave, upamo pa, da bo postala tradicionalna in da jo bo prihodnje že lažje organizirati. Morda se nas bo prihodnje leto zbralo še več — ansamblov in gledalcev oziroma poslušalcev.

x x x

Prisedel sem k omizju mladih fantov in dekleta, ki so mi kasneje povedali, da so iz okolice Ptuja. Bili so dobre volje, razigrani, kot se za tako slovensko srečanje spodobi. To so bili: Karl Zelenik, Stanko Korošec, pa Elizabeta in Alojz Vertič. »Kako ste zadovoljni s prireditvijo?« sem jih vprašal. Vsi so bili enotni v mnenju, da je prireditev uspela, le da »je za tak prostor preveč ljudi«. Dolgčas na tujem? Niti ne, saj ves teden delamo, v soboto pa se zberemo v slovenski gostilni. Vsi so pripovedovali, da bodo ostali nekaj časa zaradi boljšega zaslužka, saj ima vsaj svoje načrte za prihodnost. Stanko Korošec si je že zgradil hišo pri Ptuj, gotovo tudi računajo na kaj podobnega. Raje jih ni-

Veselo razpoloženje je trajalo pozno v noč

Belokranjske plesne so izvedli plesalci iz Amriswila v Švici

Foto: Marjan Ciglič

sem spraševal. Vendar ni lahko biti ločen od žene, od staršev, od domačih. »Ali namerava kdo od vas ostati tu za stalno?« »Nikoli, to se ne spleča, vsakdo ljubi svojo domovino!« so vsi zatrjevali, skoraj užaljeni, da sem jih vprašal kaj takega. Še dekleta, oziroma ženo sem moral nekaj vprašati. »Ali se vi nameravate kaj kmalu vrniti?« »Če bi imela v Jugoslaviji tako delo kot tu, bi šla takoj nazaj,« je dejala Elizabeta Vertič. »In kje delate?« »V trgovini.« »Povejte mi iskreno, kdaj vam je tu v tujini najtežje?« »Najtežje mi je to, da imam sina v Jugoslaviji in ne tu pri sebi...«

Pri posameznih omizjih so že — po stari slovenski navadi — začeli prepevati. To ni bilo kaj ubrano petje, pa vendar — pevcem je morda odleglo. Vsakdo ima svojo veselo zgodbo, na tujem pa je še več neveselih zgodb. In včasih je tudi pivo dovolj, da izgleda življenje bolj veselo.

Prisedel sem še k mladi družini Južničevih, doma iz Kočevja. Oče Tomaž, žena Vera in hčerkici Jožica in Diana. »V za-

četku je bilo najtežje,« je pripovedoval Tomaž, »ker ne znam jezika. Marsikaj moram požreti, čeprav so ljudje tu zelo prijazni. Tujino čutiš na vsakem koraku.« »Zakaj ste odšli v Nemčijo?« »Ni bilo primerne dela, pa stanovanja nismo imeli. Zdaj si bomo nekaj prihranili, potem pa se vrnemo.« »Ali se vam zdi carina velika ovira za vrnitev?« »Niti ne, saj se doma vse dobi.« »Kako ste zvedeli za nocojšnjo prireditev?« »V nedeljo zvečer sem na ljubljanskem radiu slučajno poslušal oddajo, ki jo vodi Marjan Kralj. Omenil je, da bo danes tu. No, pa smo prišli pogledat.«

Vesela družba v Sindelfingenu se še dolgo ni razšla. Še pozno v noč je odmevala glasba in pesem. Vsi so bili s prireditvijo zadovoljni, saj je takih srečanj vsekakor premalo. Dobrodošli so bili tudi številni slovenski časopisi in revije, ki so si jih obiskovalci lahko vzeli brezplačno. Marsikdo si je tako za lep čas priskrbel slovenskega branja. Precej rojakov se je tudi naročilo na nekatere liste ali revije. J. P.

Nov motor iz Maribora

Avtomobilski strokovnjaki po vsem svetu si prizadevajo najti nove načine pogona motornih vozil, ali s sedanjim klasičnim gorivom ali s katerim novim. Med te sodi tudi 50-letni Mariborčan Franjo Golob, tehnolog v kontroli načrtov pri mariborski tovarni avtomobilov in motorjev.

Pred nedavnim je namreč v Jugoslaviji, Avstriji in v Zahodni Nemčiji patentiral novo vrsto motorja, ki ga lahko poganjata bencin ali nafta.

Novi motor je nekaj posebnega in vsa njegova skrivnost je v obliki bata, ki za razliko od klasičnih motorjev, opravi vse štiri takte naenkrat. Nič čudnega, če Franjo Golob to svojo zamisel še vedno skriva, vse dotlej, dokler je ne bo preko beograjskega patentnega centra prodal kakšni veliki avtomobilski tovarni, ki bo lahko izdelala prototip novega motorja. Baje se za njegov izum zanimajo tudi v Združenih državah Amerike.

»Do tega sem prišel pravzaprav zaradi mojega konjička. Že dvajset let proučujem motorje, deset let pa je minilo od takrat, ko sem začel risati prve skice novega motorja. Ugotovil sem, da je zadeva zelo težka in da je treba preštudirati veliko knjig. No, jaz pa sem bil dovolj trmast, da sem nadaljeval z delom.«

— Ali ste imeli te načrte, ki so že izdelani, v zamisli že od začetka?

»Ne. Izdelal sem vrsto skic, vendar ni ustrezala nobena. Hotel sem namreč izdelati nekaj podobnega kot je Wanklov motor, vendar so mi centrifugalne sile delale preveč težav. No, potem pa

sem nenadoma zagledal eno od svojih starih skic, ki mi je dajala vse pogoje za izdelavo dobrega motorja.«

— V čem so pravzaprav posebnosti motorja?

»Osnovne ideje zaenkrat še ne morem povedati,« se je zasmejal Franjo Golob ter nadaljeval: »Posebnosti motorja so v obliki valja in batov, ki opravi v enem trenutku vse štiri takte — torej v vsakem nihaju bat ekspandira, vsrkava, stiska in daje izpuh. Prenos uporabne moči ni preko vztrajnika, ampak je v bat vgrajena oljna črpalka, ki pod visokim tlakom v zaprtem krogu potiska hladilno olje, ki je istočasno pogonski element in tudi mazilo.

Posebnost so tudi ventili, katerih kanali so petkrat večjega premera kot pri klasičnih motorjih in ventil je maksimalno odprt 80 stopinj od možnih 90 stopinj. To daje upanje, da bo motor imel izredno dobro izgorevanje in da bo odgovarjal mednarodnim normam, ki jih danes zahtevajo v nekaterih deželah glede na čistost izpuha.

Posebnosti so tudi v hlajenju. Motor ima kombinirano hlajenje s hladilnim oljem, ki bo krožilo po kanalih znotraj bata in valja, ima pa tudi zračne hladilne komore in hladilna rebra. Zanimivo je tudi to, da za krmiljenje ventilov niso potrebne vzmeti, odmična gred in vzvodi.

Prototipni motor naj bi imel 1500 kubičnih cm prostornine, ter naj bi ustvarjal 92,8 KM po DIN. Na konjsko moč na uro bi motor pri maksimalni porabi goriva (nafta) porabil 108 gramov goriva. V bat vgrajena črpalka pa daje

Franjo Golob pripoveduje o svojem motorju

tlak 33,8 kp/cm², pri sedmih metrih pretoka pa daje 1235 l pretoka na minuto. Ta motor bi skupaj z vsemi pogonskimi elementi tehtal 84 kg.«

Franjo Golob pa je izumil tudi nov način hidravličnega vzmetenja. To vzmetenje je že patentirano in je po njegovih besedah enakovredno citroenovemu vzmetenju, s prednostjo, da ne potrebuje dodatnih blažilcev, ker ni nobenih ribajočih se elementov.

Ta patent je podaril mariborski bolnišnici zato, ker so uspešno pozdravili njegovega sina, ki je 1. aprila letos doživel hudo prometno nesrečo.

Franjo Golob bo zamisel svojega motorja objavil, čim bo patent prodan. Upamo, da tega izuma ne bo doletela takšna usoda kot mnoge druge — velika podjetja jih odkupijo, potem pa jih spravijo v svoje safeje. Vsekakor pa mu želimo, da bi se kmalu vozili z avtom, v katerega bo vgrajen Golobov motor.

Prijatelj Indijancev

Nekaj manj kot pol stoletja je minilo, odkar je Andrej Štritof odšel iz vasi Cajnarji na Dolenjskem čez »veliko lužo« v Kanado. Bil je mlad, zdrav, kmečki fant brez poklica in do takrat ni govoril nobenega tujega jezika. In kot večina naših ljudi, ki so takrat odhajali v svet, si je želel samo nekaj zaslužiti in, ko bi se doma izboljšalo, bi se vrnil. In tako so tekla leta in desetletja...

»Kaj vam je ostalo najbolj v spominu iz tistih prvih časov v tujini?« sem ga vprašal, ko sem se srečal z njim v Ljubljani, kamor je prišel na obisk k svojemu bratu Francetu Štritofu.

»Kadar sem se ponoči prebudil, sem slišal, kako se moji kolegi v spanju naglas pogovarjajo s svojimi v domovini. Eden je klical svojo mamo, drugi ženo, tretji dekle, pogovarjali so se s prijatelji na vasi in podobno. Verjetno sem v sanjah govoril tudi jaz. Veste, živeli smo dvojno življenje: v mislih smo bili vedno doma, delali pa smo v tujem okolju, tisoče kilometrov od domače vasi.«

Pripovedoval mi je, da ga je neko dekle v Kanadi z veliko težavo naučilo nekaj angleških besed. Nobenih knjig ali vadbic ni bilo in si je pomagal s slikami. »Nekoč sem šel sam v bližnjo trgovino in naročil jajca, prodajalka pa mi je prinesla sekire...« (v angleščini sta si besedi podobni).

Skratka, v začetku je bilo zelo težko, povsod so ga skušali opehariti, opravljati je moral najtežja dela in malo je zaslužil. Toda že takrat je imel Andrej veliko željo, da bi postal slikar. Ko je delal kot drvar v kanadskih gozdovih, ni imel niti papirja, kaj šele čopičev ali barv ter je moral sam narediti oglje, s katerim je potem risal na panje in trske. In tako je začel slikarsko kariero.

Že ob prihodu v Kanado pa se je seznanil z Indijanci, »ki so prav tako kot jaz opravljali najtežja dela«. Videl sem, da sem kot prišlek zapostavljen kot so bili Indijanci in to je bila podlaga, da sem se z njimi še bolj zblížal.

Tudi kasneje, ko je prišel v Hamilton, kjer je tudi študiral slikarstvo, je ostal prijatelj z Indijanci. Tam jih je tudi obiskoval v rezervatu in slikal. Še iz tistih časov ima precej olj iz življenja Indijancev. Nekaj pa jih je tudi v galeriji v Hamiltonu,

Andrej Štritof v indijanskem oblačilu

ki je last Indijanca. Ob odhodu v Jugoslavijo so mu kot svojemu dolgotrajnemu prijatelju podarili slavnostna indijanska oblačila. Pokazal mi je tudi zbirko originalnih indijanskih osti iz kamna za puščice. Vse to pa je ponudil kot darilo našemu muzeju v Ljubljani.

Ob koncu pogovora sem ga še vprašal, kako se je počutil pri nas, ko se je prvič vrnil po pol stoletja odsotnosti.

»Zelo me je prevzelo,« mi je odgovoril, »ko sem videl, do kakšnih velikih sprememb je prišlo in kako ste napredovali na vseh področjih. Ne bi verjel, če se ne bi na lastne oči prepričal.«

»Kaj je na vas naredilo še poseben vtis?« »Presenetilo me je, kako skrbite za ljudi. Tudi zdaj odhajajo ljudje začasno na delo v tujino. Toda kakšna razlika od tistih časov, ko sem jaz odšel. Takrat se za nas

ni nihče menil, ne doma ne v tujini. Kakor sem vedel in znal sem se prebijal. Sedaj pa imajo tisti, ki gredo delat na tuje, vse možnosti za strokovno izobrazbo, lahko se naučijo tujega jezika, mnoge organizacije pa skrbijo za kulturno prosvetno delo med njimi. Sicer pa, ali je to v današnjem tehnično tako razvitem svetu sploh daleč, če gre delat v kakšno evropsko državo. Saj so tako rekoč na pragu domovine.«

In kakšni so vaši načrti v prihodnje?

»Vrnil se bom v Kanado, kjer sem preživel svoja najlepša leta ter se v celoti posvetil slikarstvu in ponovno bom obiskal svoje prijatelje — Indijance.«

Julijci — narodni park

Septembra je Planinska zveza Slovenije na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani prvič predstavila javnosti projekt obsežnega načrta za ureditev velikega narodnega parka v naših Julijskih Alpah. V projektu je zajetih 72000 ha površin, kar zelo presega sedanji Triglavski narodni park. V njem je zajeto ozemlje med tromejo, do tolminskih hribov in Save Bohinjke. Vanj je seveda vključen tudi Triglav. Park naj bi bil razdeljen v štiri cone. V prvi, najožji, naj bi bila narava nedotaknjena brez vsakršnih turističnih objektov (nobenih žičnic). V naslednjih conah bi se ti predpisi postopoma omilili. Tako bi bila v četrti coni dovoljena gradnja turističnih objektov. Prepoved bi veljala le za objekte, ki onesnažujejo zrak, povzročajo prekomeren hrup ali spremenjajo prvobitnost narave.

Projekt Julijskega narodnega parka bo glede zaščite narave Slovenijo približal evropskim merilom.

Jabolčni krlji za izvoz

V Lenartu v Slovenskih goricah se poleg živinoreje predvsem ukvarjajo s sadjarstvom. Pridelujejo predvsem prvovrstna jabolka, ki jim ob dobrih letinah, kakor je bila zadnja, velikokrat ostajajo. Zdaj se pripravljajo na gradnjo sadne sušilnice, v kateri bi lahko posušili od 15 do 20 vagonov na dan. Ta sušilnica bi bila zelo koristna za vse sadjarje iz Slovenskih goric, ki jih ni malo. Saj bi jim omogočila, da prodajo tudi drugovrstna jabolka, ki so jih ob dobrih letinah velikokrat morali zavreči. V ZDA se zelo zanimajo za odkup jabolčnih krljev in bi jih odkupili dobro polovico, pa tudi trgovci iz več drugih držav obljubljajo odkup.

Ana Praček Krasna

Foto: Jože Prešeren

Jubilej Ane Praček Krasne

Konec novembra praznuje znana ameriška rojakinja, pesnica in publicistka Ana Praček Krasna visok življenjski jubilej — sedemdesetletnico. Kljub visokim letom je še vsa mladostna in živahna in tako smo jo nepričakovano srečali v Ljubljani v začetku septembra. Doma in na tujem, najbolj pa v Ameriki je znana posebno kot zadnja urednica in izdajateljica priljubljene »Glasa naroda«, slovenskega časnika, ki ga je v času prvih naseljevanj ustanovil v New Yorku leta 1893 Frank Sakser, leta 1963 pa je žal moral prenehati izhajati.

Sedem desetletij je kratka doba, če je življenje polno in dejavno — in takšno je bilo življenje Pračkove Ane, poročene Krašna. Daleč po letih, a v spominu ji je še blizu tisti dan, ko se je kot sedemnajst letno dekle poslavljala od domačih v Dolgi Poljani na Vipavskem. Dolga je bila pot in čisto drugačen svet tam onkraj morja v Johnstownu v Pennsilwaniji med rudarji in jeklarskimi delavci. Trdo je delala pri tujih ljudeh, zvečer pa hodila v šole. Pomagala pri društvih. V redkih ti-

hih trenutkih sta bila Ani največja prijatelja papir in svinčnik.

Kdaj je nastala prva pesem? Kdaj prva črtica?

Kmalu je postala redna sodelavka Mladinskega lista, ki ga je izdajala SNPJ. Zatem so sledili njeni prispevki v Prosveti, Proletarcu, Majskem glasu, Ameriškem družinskem koledarju in drugod.

Leta 1923 se je v Johnstownu poročila z rudarjem Adolfom Krašno, fantom iz domače vasi. V času gospodarske krize sta se preselila v New York, kjer živita še danes.

Junija 1942 je postala pomožna urednica pri »Glasu naroda« in ostala do maja 1944. Vmes je nekaj časa delala pri Glasu Amerike ter pri Ameriškem odboru za pomoč Jugoslaviji. »Pri »Glasu naroda« pa je še vedno sodelovala. Takrat je veliko objavljala prevode poročil o tedanjem vojnem položaju in borbi jugoslovanskih narodov ter poročila o delu za pomoč Jugoslaviji. Sodelovala je pri ustanovitvi hrvatskega »Novega lista«, ki ga je začela izdajati hrvaška delniška družba. Ta je leta 1950 kupila tiskarno »Glasa naroda« in se obvezala, da bo časopis nadalje izdajala. Ana Krašna je bila takrat upravnica obeh listov. A »Novi list« je vse bolj životaril in končno prenehal izhajati. Delniška druž-

ba, ki ga je izdajala, se je razšla in vse je kazalo, da bo moral tudi »Glas naroda« umreti.

To je hudo prizadelo njegove številne prijatelje širom Amerike in Ana se je končno na številne prošnje odločila in z možem sta sama prevzela »Glas naroda«. S tem se je njeno delo od uredniške mize in uprave raztegnilo še na tiskarno. Dostikrat je morala biti tudi črkostavka, pa korektor itd. S tem sta podaljšala življenje »staremu fantu«, kakor so ameriški rojaki radi imenovali »Glas naroda«, za skoraj celo desetletje. Delj pa žal ni šlo. Zato pač, ker so njegovi naročniki, naši ameriški pionirji, začeli prehitro umirati. z njimi je umrl tudi »Glas naroda«, najstarejši list slovenskih delavcev v Ameriki. Leta 1950 je Ana Krasna izdala v New Yorku izbor svojih pesmi v zbirki, ki je izšla pod naslovom »Za lepše dni«. Vse drugo njeno delo pa je raztreseno po listih in publikacijah. Zdaj se redno oglašava v Prosveti v svoji stalni rubriki »Razglednik«, ki je pri bralcih priljubljena.

Veselo smo bili presenečeni, ko smo se v septembru nepričakovano srečali v Ljubljani, v uradu Matice. Po sedemnajstih letih je spet prišla k nam, a to pot le na krajši obisk, ki je predvsem veljal njeni sestri Mariji Rumo v Švici, ki je bila pred nedavnim operirana. (Draga gospa Rumo, prepričani smo, da se je vse dobro izteklo). Pomenek je bil sestavljen iz drobcev, kakor mozaik, saj je bilo premalo časa, da bi se pogovorili o vsem. Seveda, najprej smo govorili o naših tam onkraj morja — o tistih, ki se danes tam živo uveljavljajo, obenem pa jim tam doraščajo že vnuki in pravnuki — pa tudi o vseh onih, ki so se že — veliko prežgodaj — za vselej poslovili. Naš mladi rod v Ameriki v glavnem ne zna več slovenske besede, a v srcih so čisto naši bistri, zavzeti, pošteni, so v ponos našemu rodu doma in na tujem. Potem je stekla beseda o starem kraju, ki je tudi doživel veliko sprememb. Ljubljana je v zadnjih sedemnajstih letih postala čisto drugačna. Tako je tudi drugod. In če se na primer pelješ po Primorski, kako se razveseliš in iznenadiš, če prideš po mnogih letih: saj so bili ti kraji včasih tako sivi in žalostni. Vseposod samo kamenje. Zdaj pa vseokrog samo zelenje. Stare hiše so na novo pozidane, še več pa je novih. A kakšna škoda, da pri teh gradnjah preveč pozabljajo na lepi stari stil, ki je bil tako svojski za primorske kraje.

Zlatoporočenca Frank in Jennie Troha

Gospa Ana nam je zaupala, da je prišla letos tudi »na ogled« za primeren dom, kamor bi se z možem za stalno vrnila. Jubilantki srčno želimo, da bi se ji izpolnile želje in da bi praznovala še veliko obletnic — med nami, na domačih tleh.

I. S.

Frank in Jennie Troha zlati par

V septembru sta slavila v svojem starem kraju zlato poroko ameriška rojaka Frank in Jennie Troha iz Barbertona. Jennie se je obenem spominjala tudi 50-letnice, odkar je kot mlado dekle odšla za delom v daljno Ameriko. Obenem pa je bil to njen deseti obisk v Sloveniji. Torej kar tri spominske obletnice. Jennie je naša dobra znanka iz prejšnjih let, saj je pogosto prišla k nam kot zelo spretna in sposobna voditeljica izletniških skupin. Oba zlatoporočenca sta doma iz Babnega polja na Notranjskem, iz kraja, ki je dal svetu veliko izseljencev ter v zadnji vojni plačal za svobodo visok krvni davek. Frank je odšel v Ameriko že leta 1913. Delal je v gozdovih in v rudniku, zatem pa v kemični tovarni celih 43 let. V prostem času je rad in veliko pisal, predvsem zgodbe in črtice iz življenja naših delavcev na tujem. Največ jih je objavljaval v »Glasu naroda«, »Enakopravnosti« ter v Slovenskem ameriškem koledarju. Vse te

publikacije zdaj že vrsto let ne izhajajo več.

Tudi Jennie je delala v tovarnah, nazadnje pa je bila zaposlena kot bolničarka — zraven pa je seveda skrbela za družino in dom. Med drugo svetovno vojno sta seveda tudi Trohova bila med tistimi, ki sta agitirala in zbiralala pomoč domovini. Kako bi bilo tudi drugače, saj so tudi doma njihovi delali in nekateri celo žrtvovali življenje za pravično stvar. Frankovega brata Jožeta so fašisti izgnali na Rab, od koder se ni več vrnil, sestra Ivanka, poročena v Zagrebu, je po osvoboditvi umrla od posledic mučenj v ustaških zaporih, Jennijin brat France pa se je kot živ okostnjak vrnil iz strašnega taborišča Mauthausen...

Vse to so zdaj le spomini, ki jih je čas odmaknil in zaprl v srce. Med prijatelji in domačimi in s sinom, ki je iz Amerike nalašč priletel na slavlje, sta zlatoporočenca tiho praznovala v ljubem starem kraju jubilej petdesetih skupaj preromanih in preživelih let.

V gostilni pri Jamniku na Vrhovcih smo se zbrali in nazdravili slavljenčema za zdravje in srečo in za veliko let. Rdeči nageljni so se kakor nasmihali v šopkih med dišečim roženkravtom. In da je bila ta zlata ohcet res čisto »po kranjsko« smo matičarji prinesli zlatemu paru veliko lectovo srce.

Še enkrat draga Jennie in Frank: na mnoga, mnoga srečna leta in kmalu spet na svidenje!

I. S.

Obiskali 90-letno mater

Mary Turšič iz New Yorka smo na Matici spoznali že lani, ko je prišla na oddih v svoj stari kraj s sinom in snaho. Letos jo je pa spremljala hčerka, gospa Mimi Couth, zasebna učiteljica glasbe v New Yorku. Bili sta na pikniku v Škofji Loki, udeležili sta se skupinskega izleta po domačih krajih, sorodniki pa so ju popeljali sem in tja, kakor sta zaželeli. Veliko sta si ogledali in gospa Mary, ki je povedala, da ji domači in znanci v New Yorku pravijo po kranjsko kar Micka, je dejala, da sta navdušeni in kar prehitro se je treba vrniti. Tudi sin in snaha sta se z lanskega obiska vrnila z lepimi spomini. O še, še bodo prišli.

Gospa Micka Turšičeva nam je tudi povedala, da ima na Igu še mater, ki bo februarja prihodnje leto stara že devetdeset let, pa je zavrana in čila kakor kakšno dekle. Pokazala nam je tudi slike, da smo se prepričali, da je res tako. Res, Izanka Marija Reparjeva, je še dekle in pol, kar oglejte si jo tudi vi.

Micka Turšičeva živi v Ameriki že petdesetletij. Zadnjih trideset let je v New Yorku, kjer je vsa družina včlanjena v društvo 580 SNPJ. Ima sina in hčerko, tri vnuke in vnukinjo pa tudi že pravnuke. V New Yorku ni veliko Slovencev. V društvu SNPJ je včlanjenih blizu sto članov. Na prireditve hodijo v Linden — New Jersey, kjer je društvo 540 SNPJ zelo delavno. Pri prirejanju piknikov in raznih drugih družabnih prireditev sta posebno delavni rojakinji Agnes Pasarič in Mary Pezdirtz.

(Božo) Kos

poje brez besed

Zibelka mu je stekla leta 1931 v prijaznem mestu pod zelenimi pohorskimi gozdovi, v Mariboru. Na Maribor pa ga vežejo tudi spomini na prve karikature, ki jih je še kot dijak objavljala v tamkajšnjem »Večeru«. Od takrat pa do danes je narisal karikatur, da bi jih bilo na kilometre. Največ jih je iz tedna v teden najti v »Pavlihi«, humoristično-satiričnem »listu za pametne Slovence itd.«

Za Boža Kosa lahko po pravici pravimo, da ga dobro pozna v Jugoslaviji staro in mlado. Starejši bralci časopisov se lahko iz tedna v teden prijetno hahljajo ob ogledovanju njegovih šaljivih, dobrodušnih,

zabavljivih in marsikdaj tudi zasoljenih ter pikrih upodobitev človeških napak in napakic ter večjih ali manjših spodrseljev v družbenem in političnem dogajanju okrog nas. Šolska mladina pa se razveseljuje ob njegovih duhovitih ilustracijah, ki jih je najti v mladinskih listih, knjigah in televizijskih oddajah.

Njegovo delo je pestro in raznoliko, zato je lahko pester in dolg tudi seznam nagrad, ki jih je prejel zanj. Naj naštejemo samo nekaj pomembnejših nagrad: nagrada Prešernovega sklada, Levstikova nagrada, nagrada »Mladega pokolenja«, Tomšičeva nagrada (prejel jo je že dva-

Božo Kos — v boju s komolci

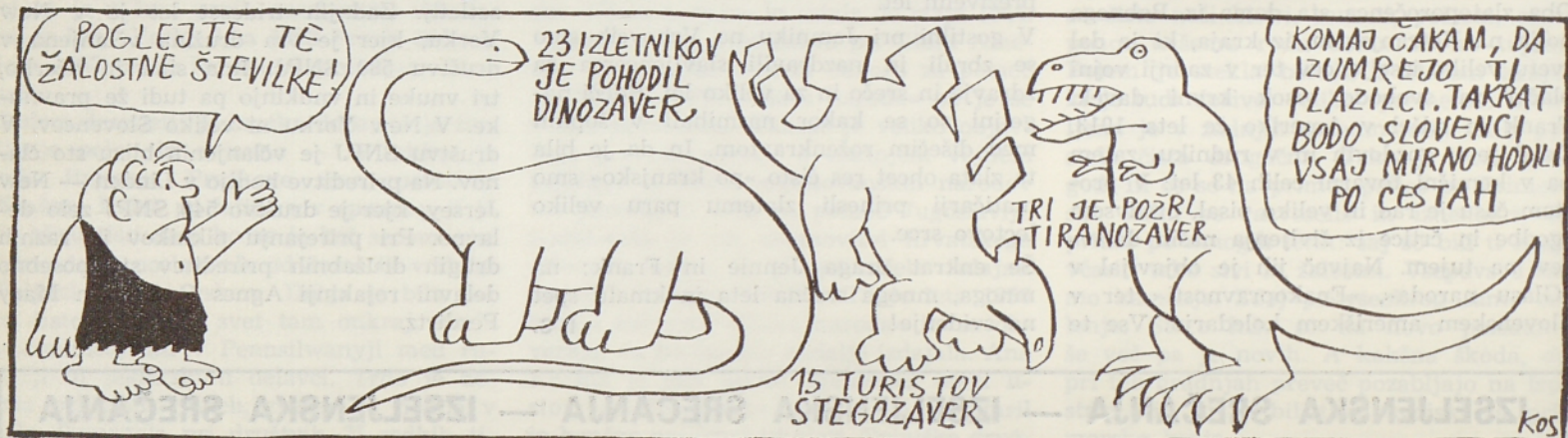
Praslovenec Janez Prvi in pokop pusta

krat), »Pjerova« nagrada, nagrada v Tokiu za otroški film, nagrade na festivalih humorja v Šabcu, Piranu, Budvi...

Božo Kos pa ni samo sodeloval na različnih festivalih, marveč je dal pobudo za bienale karikature brez besed, ki je bil v Ljubljani prvič lansko leto. Da je do tega bienala sploh prišlo, se imajo Ljubljančani zahvaliti »Pavlihi«, ki ga je financiral, in Kos, ki ga je organiziral. Festival je lepo uspel in udeležili so se ga karikaturisti iz vse Evrope.

Praslovenec Janez Prvi in prazniki

Božo Kos pa neumorno dela naprej.
Tovariš Kos, rodili ste se 3. novembra, to pa je v znamenju škorpiona...
Zato sem pa tudi postal karikaturist. Ko bi bil rojen v znamenju device, bi morda postal filmska zvezda.

Mnogi veliki umetniki že v rosnih mladosti pokažejo svoja nagnjenja k določenim umetnostim. So to tudi pri vas lahko opazili kaj podobnega?

Da, toda takrat je kazalo, da bom postal pevec popevk, ker sem se znal tudi brez mikrofona dobro dreti.

Po vsej Jugoslaviji je vaše ime zelo znano...

Oh, to je zato, ker je moje ime kratko in si ga zlahka zapomnijo.

Ali ima karikatura tudi v današnjem, modernem življenju kako vlogo?

Frav gotovo jo ima. Vse skupaj je pravi teater, v katerem ima vsaka stvar svojo

vlogo. Torej jo gotovo ima tudi karikatura.

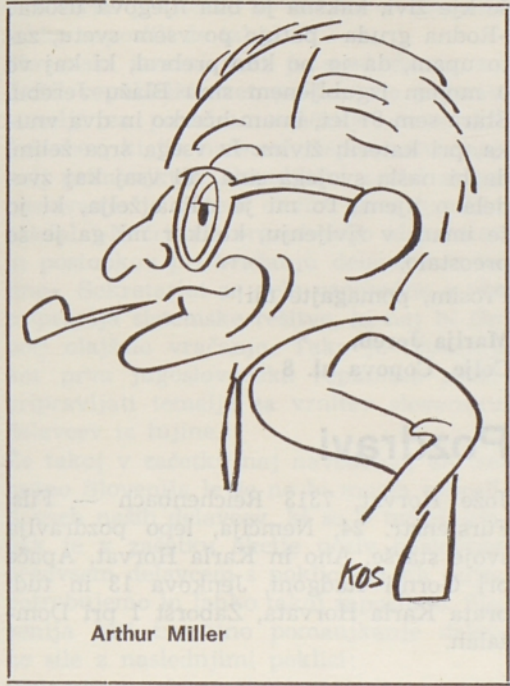
Organizirali ste bienale karikatur brez besed. So vam torej karikature brez besed toliko pri srcu?

Težave s karikaturami, ki so opremljene z besedami, so v tem, da je število slo-

venskih bralcev majhno. Obstajata dve možnosti rešitve tega vprašanja: besedilo h karikaturam pisati v esperantu ali narisati karikature brez besed. Mislim, da ta zadnji jezik ljudje dosti bolj obvladajo.

Prejeli ste vrsto nagrad. Katera vam je najbolj pri srcu?

Sinkova, kadar mi pravi: »Ata, ti najlepše rišeš!«

Praslovenec Janez Prvi in ekonomske najemnine

Otroški teden 1970

Vsako leto je v prvem oktobrskem tednu »Otroški teden«, ko izide tudi posebna poštna znamka, posvečena temu tednu. Letošnji otroški teden je bil od 5. do 11. oktobra. Prvi dan tega tedna je naša poštna uprava izdala tudi letos priložnostno znamko za 50 par v dvemilijonski nakladi.

Na znamkah za otroški teden so bile v zadnjih letih upodobljene risbe, ki so jih v ta namen narisali naši mladi šolarčki. Posebne komisije so potem izmed najboljših risb izbrale najboljše.

Za letošnjo znamko pa je izbrana risba, ki jo je učenka 4. razreda osnovne šole v Sremskih Karlovcih pod Fruško goro v Sremu narisala na čestitko, s katero je čestitala k prazniku dela, 1. maju, generalnemu direktorju Skupnosti jugoslovanskih pošt, telegrafov in telefonov, kot se uradno imenuje naša poštna uprava, in obenem tudi vsem našim ptt delavcem. Risba predstavlja odlomek iz njenega domačega kraja, pava in vrbo, značilna za tiste kraje ob Donavi.

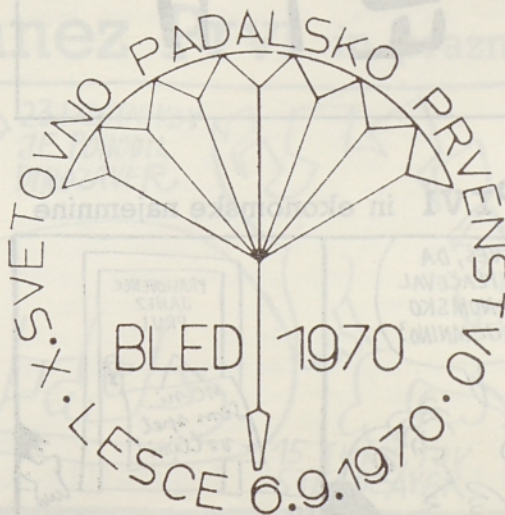
Za poštno znamko je njeno risbo obdelal beograjski akademski slikar Andreja Milenković. Natisnil jo je v štiribarvnem ofsetu beograjski Zavod za tiskanje bankovcev, in kot je že sedaj običaj, v polah po devet znamk. Škoda je le, da na znamkah ni nobenega napisa, ki bi povedal, da gre za znamko Otroškega tedna. Je pa ta napis na vseh štirih robovih pole v vseh štirih narodnih jezikih: slovenskem, hrvaškem, srbskem in makedonskem.

Znamka je velika 37×30 mm, brez belega roba pa 33×26 mm. Zobčane so grebenasto $12 \frac{1}{2}$.

Prve prihodnje znamke bodo izšle konec oktobra za XVII. mednarodno svetovno prvenstvo v telovadbi.

V septembru smo dobili tudi nov katalog naših znamk za leto 1971, in to v dveh izdajah. V prvi splošni izdaji so vse znamke jugoslovanskih dežel do leta 1970. V drugi izdaji pa so samo znamke iz stare in nove Jugoslavije, in sicer od leta 1921. do 1941. in od 1944. do 1970. V tem zadnjem katalogu najdemo samo znamke, ki so se uporabljale na vsem jugoslovanskem ozemlju. Kataloga se lahko naročita pri Biroju za poštne znamke in tisk, Beograd, Takovska 7. Prvi stane 26 din, drugi pa 16 din.

Ob koncu naj priobčimo še zanimiv priložnostni poštni žig za X. svetovno padalsko prvenstvo »BLED 1970«, ki je bilo na letališču Lesce pri Bledu od 6. do 20. septembra.

Mati išče sina

Na vas se obračam s srčno željo in prošnjo, da bi mi pomagali poiskati sina **Blaža Jereba**, ki je bil rojen v Trbovljah 1. decembra 1921. leta. Iz Trbovelj smo se kmalu preselili na Ponikvo pri Šentjurju (Šentjur pri Celju). Tam smo živeli, ko nas je avgusta leta 1936 sin Blaž zapustil. Takrat smo živeli v velikem pomanjkanju, ker je bil moj mož brezposlen. Takrat se je zaposlil v graščini v Podčetrtku, kjer je delal tri leta. Od tam je leta 1939 odšel preko meje. Da je šel čez mejo, sva z možem zvedela, žal, šele po drugi svetovni vojni. Niti tega ne vem, v katero državo je šel. Slišala sem le to, da je šel leta 1939 čez mejo skupaj še s tremi drugimi. Če morda omenjeni trije še kje živijo, bi morda lahko sporočili karkoli o njem. Ali še kje živi, kakšna je bila njegova usoda? »Rodna gruda« potuje po vsem svetu, zato upam, da jo bo kdo prebral, ki kaj ve o mojem izgubljenem sinu Blažu Jerebu. Stara sem 81 let, imam hčerko in dva vnuka, pri katerih živim. Iz vsega srca želim, da bi našla svojega sina, ali vsaj kaj zvedela o njem. To mi je edina želja, ki jo še imam v življenju, kolikor mi ga je še preostalo.

Prosim, pomagajte mi!

Marija Jereb,
Celje, Čopova ul. 8

Pozdravi

Jože Horvat, 7313 Reichenbach — Fils, Fürstenstr. 24, Nemčija, lepo pozdravlja svoje starše, Ano in Karla Horvat, Apače pri Gornji Radgoni, Jenkova 13 in tudi brata Karla Horvata, Zaboršt 1 pri Domžalah.

Čestitamo k jubileju

Prizadevni predsednik Federacije klubov slovenskih upokojencev v Clevelandu Krist Stokel je v septembru praznoval svoj osemdeseti rojstni dan. K jubileju toplo čestitamo! Še mnogo let!

Uredništvo

ZAČASNO NA TUJEM

Načrt za vračanje slovenskih delavcev iz tujine

Slovensko gospodarstvo je že možno zaposliti več delavcev, predvsem kvalificiranih, kot pa jih trenutno premoremo. Na območju naše republike je zaposlenih več kot 120.000 delavcev iz drugih jugoslovanskih republik, to število pa bo treba sčasoma še povečati. Na drugi strani pa je, kot je znano, po približnih izračunih na začasnem delu v tujini okrog 60.000 Slovencev. Med njimi so tudi številni delavci nekaterih poklicev, ki bi jih v Sloveniji lahko zaposlili že takoj.

Slovenski izvršni svet je pred časom zadolžil republiški svet za delo, da pripravi temelje za postopno vračanje slovenskih delavcev, ki jih našemu gospodarstvu najbolj primanjkuje. Republiški zavod za zaposlovanje je v tem okviru pred kratkim izdelal »Načrt za organizacijo dejavnosti in postopkov pri vračanju delavcev iz tujine«. Sekretariat za delo vzporedno s tem pripravlja sistemske rešitve, ki naj bi čim bolj olajšale vračanje. Tako je Slovenija kot prva jugoslovanska republika začela pripravljati temelje za vrnitev slovenskih delavcev iz tujine.

Že takoj v začetku naj navedemo, da trenutno Slovenija le še ne bi mogla zaposliti vseh naših delavcev, ki so v tujini, ampak je v začetku akcije poziv naslovljen predvsem delavcem s poklici, ki jih nujno potrebujemo in lahko takoj zaposlimo. Slovenija čuti trenutno pomanjkanje delovne sile z naslednjimi poklici:

diplomirani ekonomisti, pravniki, strojni, gradbeni in lesnoindustrijski inženirji; predmetni učitelji matematike, fizike in tujih jezikov, defektologi; komercialisti, korespondenti za tuje jezike;

vzgojiteljice, strojni, gradbeni, administrativni in gostinski tehniki;

kvalificirani delavci: kovinarji vseh strok (ključavničarji, orodjarji, strojni ključavničarji, varilci, rezkalci), gradbinci (tesarji, zidarji, železokrivci), instalaterji centralne kurjave in vodovodni instalaterji, gostinski delavci (kuharji, natakarji, vratarji, receptorji).

Za uspešno izvedbo načrta bo treba v bližnji prihodnosti izdelati evidenco vseh naših delavcev, ki so začasno zaposleni v tujini. Zavod za zaposlovanje predlaga za to več načinov, veliko pa bo koristil predvsem popis prebivalstva, ki bo v Jugoslaviji v začetku prihodnjega leta, pomagati pa bodo morala tudi naša diplomatsko-konzularna predstavništva, univerza, podjetja in druge ustanove. Načrt tudi predvideva, da bi se jugoslovanska služba za zaposlovanje razvila čez državne meje, da bi imela svoje predstavnike v tujini in se tako bolj vključevala v tržišče naše delovne sile v tujih državah.

Republiški zavod za zaposlovanje bo v listih in revijah, ki so namenjene našim rojakom po svetu, redno objavljala vsa prosta delovna mesta v Sloveniji, s podjetji pa se bo posebej dogovoril glede sprejema delavcev, ki se bodo na njihova delovna mesta javljali iz tujine. Pri razpisih prostih delovnih mest bo zato treba uvesti poseben režim, kjer bo treba po-

daljšati rok za dokončne prijave. Razumljivo je, da bo treba vračajočemu delavcu ponuditi tudi druge ugodne pogoje, kamor je všeto — možnost vlaganja prihrankov v osebna sredstva za delo, ugodnosti pri odpiranju gostinskih obratov ali obrtniških delavnic, ki jih pri nas primanjkuje, delavcu bo treba omogočiti, da se bo z delovno organizacijo lahko dogovarjal o višini osebnega dohodka, vsekakor pa bo nujno potrebno spremeniti oziroma prilagoditi tudi carinske predpise. Sedanji carinski zakon je že zastarel, saj ne upošteva tolikšnega števila naših ljudi na začasnem delu v tujini, zato bo Slovenija skušala vplivati na zvezno administracijo, da bi vnesla v zakon nekatere spremembe. Nujno bo treba storiti vse potrebno, da se bodo ob vrnitvi iz tujine delavcem priznale kvalifikacije, ki so si jih pridobili v tujini. Znano je, da se zelo veliko število naših nekvalificiranih delavcev med zaposlitvijo v tujini prekvalificira ali pa si

Nadaljevanje na 20. strani

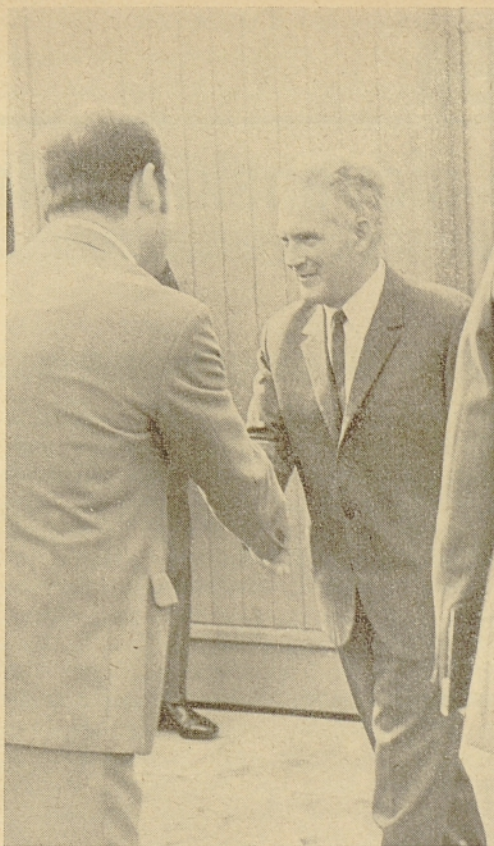

Mlada družina Južnič, doma iz Kočevja: »Ko si nekaj prihranimo, se vrnemo...«

kvalifikacije pridobi, vsekakor pa bo treba šteti v dobro tudi pridobljene delovne izkušnje.

Slovenija je dežela z enim izmed največjih odstotkov zaposlenih v svetu. Danes je zabeležena 3 odstotna stopnja zaposlovanja, za leto 1975 računamo, da bo znašala komaj 1,8 odstotka, čeprav bi takrat zaposlili 150.000 delavcev. Tako štopnjo pa predvideva tudi načrt o dolgoročnem razvoju Slovenije. Po dosedanjih predvidevanjih tega odstotka ne bi bilo možno doseči, ne da bi se iz tujine vrnila vsaj polovica vseh delavcev, ki so tam trenutno zaposleni, povečati pa bo treba tudi število delavcev iz drugih jugoslovanskih republik. Zanimivo je, da je kvalifikacijska sestava naših delavcev, zaposlenih v zahodnoevropskih državah veliko ugodnejša od tiste, ki jo imamo doma.

Akcija za vračanje slovenskih delavcev iz tujine je torej mišljena zelo resno, čeprav v začetku, kot smo že omenili, le za delavce z nekaterimi poklici. Sicer bi tudi radi pri naših na tujem ustvarili že v začetku vtis, da domovina nujno potrebuje svoje ljudi. Razumljivo pa je, da vračanja ne bo spremljal nikak administrativni predpis, odločal naj bi predvsem zakon ponudbe in povpraševanja.

J. P. Vinko Hafner se pozdravlja s predstavniki tovarne Magirus-Deutz

»Zavedamo se pomena

zaposlovanja v tujini...«

Dopoldne 19. septembra, pred revijo slovenskih ansamblov v razstaviščni dvorani, je bil v Sindelfingenu sestanek s predstavniki jugoslovanskih klubov v deželi Baden-Württemberg. Navzoči so bili nekateri vidni predstavniki iz Slovenije na čelu s podpredsednikom slovenskega izvršnega sveta Vinkom Hafnerjem, iz ZR Nemčije pa tudi predstavniki konzulata iz Stuttgarta, nekateri socialni delavci, predstavniki sindikatov in drugi.

Predstavniki naših delavcev v tej deželi oziroma jugoslovanskih klubov so opozorili predvsem na neurejene razmere na področju šolanja za otroke jugoslovanskih delavcev, predstavnik sindikata gradbenih delavcev je govoril o težavah naših gradbincev z zdravstvenim in socialnim zavarovanjem v času mrtve sezone, ki traja po nekaj mesecev, drugi pa so opozarjali še

na vrsto problemov, s katerimi se srečujejo naši delavci v Nemčiji: dogaja se, da jugoslovanski klubi obstajajo samo zaradi klubov samih, delovati pa ne morejo, ker nimajo ustreznih prostorov in včasih niti prave volje do dela; spraševali so, kako bo v prihodnje s carinskimi predpisi, ki onemogočajo vračanje v Jugoslavijo v večjem številu; jugoslovanski socialni delavci, ki delujejo v sklopu organizacije Arbeiterwohlfahrt sicer z veliko vnemo opravljajo svoje delo, nimajo pa zadostnih pooblastil za reševanje težjih problemov, niti pravih možnosti.

Gostje iz Slovenije so navzoče seznanili z načrtom za vračanje slovenskih delavcev, nato pa je spregovoril tudi podpredsednik izvršnega sveta Vinko Hafner ter med drugim dejal: »Delo, ki ga opravljate v klubih in društvih je nadvse koristno, po-

žrtvovalno in pogumno, saj se zavedamo, da še niso rešena številna vprašanja, ki bi vaše delo lahko olajšala. V domovini skušamo storiti vse, da bi se zaposlovanje v tujini uspešno reševalo. Resnica pa je v tem, da smo se v Jugoslaviji šele v zadnjih letih začeli temeljiteje ukvarjati z vprašanji migracije delavcev. To je doslej rodilo skromne sadove. Vendar pa splošno politično vzdušje, boljši odnosi z Zvezno republiko Nemčijo, postaja resnična podlaga, da bi bilo naše delo bolj učinkovito.

Potrebujemo konkretne akcije. Naša domovina se zaveda ekonomskega in družbenega pomena zaposlovanja v tujini, zato želimo le to, da bi bilo to zaposlovanje organizirano, da bi imeli od tega vsi korist. Bistveno je, da se ljudje v domovino vračajo, da prinašajo s seboj delovne izkušnje, ki so nam vsem tako potrebne. Tudi naši delavci, ki so v tujini, naj ostanejo del našega narodnega telesa. Računati moramo na pozitivno integracijo s tujim okoljem, ohranijo pa naj svojo nacionalno zavest. Mi smo socialistična dežela, kljub velikemu napredku razmeroma revna, zato moramo tudi v prihodnje zbrati vse nacionalne sile za naš razvoj. Če trdim, da smo socialistična dežela, to ne pomeni, da ne moremo pošteno, korektno sodelovati z Zvezno republiko Nemčijo. Vsi smo ljudje, vsi želimo boljše in sposobni smo sodelovati z vsemi naprednimi gibanji.«

Dan po prireditvi v Sindelfingenu so se gostje iz Slovenije pogovarjali tudi s predstavniki tovarne Magirus-Deutz v Ulmu.

J. P.

Vinko Hafner v Ulmu

Predstavniki slovenskega političnega življenja na čelu s podpredsednikom izvršnega sveta Slovenije Vinkom Hafnerjem so dan po prireditvi v Sindelfingenu obiskali tudi Ulm, kjer so imeli razgovore s predstavniki tovarne Magirus-Deutz. V tej tovarni, ki ima tesne poslovne odnose tudi s tovarno avtomobilov v Mariboru, je zaposlenih tudi okrog 1200 delavcev iz Jugoslavije, med katerimi je 400 Slovencev. Zastopniki tovarne so zatrjevali, da so z našimi delavci zelo zadovoljni in bi jih želeli v prihodnje zaposliti še več.

Slovenski predstavniki so si nato ogledali še stanovanja naših delavcev in se pogovarjali z nekaterimi izmed njih, kar je še dopolnilo sliko o življenju naših delavcev v tej tovarni. Več bomo o tem pisali prihodnjič.

Nadžupan Sindelfingena v Sloveniji

Na enodnevnem obisku se je konec septembra mudil v Sloveniji nadžupan mesta Sindelfingen pri Stuttgartu Arthur Gruber v spremstvu šestih mestnih svetovalcev. Na slovenskem izvršnem svetu so bili pogovori, ki so se jih razen gostov udeležili še republiška sekretarja za informacije in za delo Boštjan Barborič in Jože Božič, predsednik komisije za mednarodne stike pri slovenskih sindikatih Branko Babič, direktor republiškega zavoda za zaposlovanje Rudi Mahkota in predsednik Slovenske izseljenske matice France Pirkovič. Razpravljali so o položaju jugoslovanskih delavcev v tej deželi in še posebej v mestu Sindelfingen. Med bivanjem v Sloveniji so nemški gostje obiskali še Kočevje in Novo mesto.

Na prireditvi v Sindelfingnu smo srečali nasmejene Ptujčane — Elizabeta in Alojz Vertič, Karl Zelenik, Stanko Korošec

Kako domov za praznike?

Po nekaterih predvidevanjih bo letos ob božičnih in novoletnih praznikih prišlo na nekajdnevni oddih v domovino kakih 300.000 Jugoslovancev, ki so začasno zaposleni v zahodni Evropi. V tem času bo v Jugoslavijo vozilo najmanj 200 posebnih vlakov, ena izmed letalskih družb pa pričakuje, da bo želelo prevoz z letali kakih 20.000 naših rojakov. Jugoslovanske železnice so sklenile, da bodo letos potnikom odobrile 30 odstotkov popusta pri nakupu vozovnic, to pa je tudi največji popust, ki je možen.

O teh vprašanjih je pred kratkim razpravljala tudi koordinacijski odbor Zveze sindikatov Jugoslavije. Sklenili so, da bodo od carinske uprave zahtevali, da bi se carinski organi tolerantneje obnašali do naših delavcev, ki potujejo na božične in novoletne dopuste k svojcem.

Zahodnonemški novinarji v Ljubljani

Skoraj ne mine dan, da bi v slovenskih dnevnikih ne zasledili kake vesti o jugoslovansko-zahodnonemških odnosih. Zdaj

je beseda o sindikatih, zdaj o uradih za zaposlovanje, zdaj o gospodarstvenikih.

V začetku oktobra se je v Jugoslaviji mudila na nekajdnevnom obisku tudi delegacija novinarjev glasil zahodnonemške sindikalne zveze (DGB), ki jo je vodil Günther Pehl, urednik lista za sindikalne funkcionarje »Die Quelle«. Zahodnonemški sindikalni novinarji so se zanimali za jugoslovanski sindikalni tisk in za njegovo vlogo v delovanju sindikatov.

Zahodnonemški sindikati se pripravljajo na izdajanje posebnega lista »Informator«, ki bo (v srbohrvatskem jeziku) izhajal za jugoslovanske delavce v ZR Nemčiji. Osnovni namen lista bo seznanjanje jugoslovanskih delavcev v tej deželi z njihovimi pravicami in dolžnostmi. »Informator« bo do prejemale samo tisti naši delavci, ki so člani DGB.

Nove takse za izdajo dokumentov na konzulatih

Jugoslovanska diplomatsko-konzularna predstavništva so pred kratkim uvedla nove, višje takse, ki jih morajo naši državljani plačati za tak ali drugačen dokument. Ker so bile te takse na konzulatih v tujini prej nižje kakor na pristojnih uradih

doma, so zdaj s temi izenačene. Da ne bo nesporazumov, naj objavimo »cenik« taks za posamezne dokumente, ki se izdajajo prek konzulatov:

	din
Prošnje in vloge	12,50
Dostava predmeta	6,50
Izdaja novega potnega lista	100,00
Podaljšanje potnega lista	75,00
Izdaja duplikata potnega lista	175,00
Potrdilo	12,50
Prošnja	12,50
Sestava pooblastila	37,00
Sestavljanje drugih dokumentov (tožba, pritožba ipd.)	31,50
Prošnja	12,50
Overovitev predpisa ali žiga z vrednostjo	0,50
Overovitev podpisa brez vrednosti	12,50

Z navedenimi primeri se naši ljudje v evropskih državah najpogosteje srečujejo, zato smo objavili seznam taks le za navedene primere. Vsa podrobnejša obvestila boste lahko dobili na pristojnih diplomatsko-konzularnih predstavništvi. Omenimo naj le, da je treba v primerih, ko se na konzulat obračate pisмено, vse takse plačati vnaprej.

Kaj menijo Zahodni Nemci o tujih delavcih

Müchenski inštitut za raziskovanje javnega mnenja »Infratest« je te dni objavil rezultate široke in dolgotrajne ankete, s katero naj bi upoštevali, kakšen je odnos Zahodnih Nemcev do tako imenovanih »gostujočih delavcev«, torej tujcev, ki so začasno zaposleni v ZRN.

Skoraj vsi, ki jih je »Infratest« vprašal za mnenje, so rekli, da brez dveh milijonov tujih delavcev, kolikor jih je zdaj v ZRN (od tega okrog 400.000 Jugoslovancev), zahodnonemško gospodarstvo ne bi moglo funkcionirati, zato ni bil praktično nihče proti uvozu te delovne sile. Toda več kot tri četrtine Zahodnih Nemcev pričakuje od tujih delavcev podreditev, in sicer »samo-umevno in hvaležno« podreditev. Večina anketirancev sodi, da je bila tujcem storjena velika usluga, ko so jim dali delovna mesta v Zahodni Nemčiji, zato bi se naj ustrezno krotko obnašali.

Zahodni Nemci pričakujejo od »gostujočih delavcev«, da opravljajo predvsem »umazana dela« (»Drecksarbeit«, kakor formulira današnji »Frankfurter Allgemeine Zeitung«). Kvalificirana »čista« dela naj bi bila rezervirana za Nemce same, tujci bi jih naj opravljali le, če ta dela resnično obvladajo in če obstaja potreba za to.

»Infratest« ugotavlja, da so Zahodni Nemci do tujih delavcev večinoma brezbrizni, po drugi strani pa določajo njihov odnos do teh delavcev »nacionalne stereotipnosti« in tradicionalne predstave, kar z drugimi besedami pomeni, da tisti, ki niso brezbrizni do delavcev — delavce podcenjujejo oziroma vidijo na njih predvsem moteče ali negativne lastnosti.

Le zelo majhen del tukajšnjega prebivalstva goji zasebne stike s tujimi delavci, velika večina se od njih popolnoma odmika, razen na delovnem mestu. Anketa tudi ugotavlja, da so nemški delavci do tujih delavcev mnogo bolj negativno na-

strojeni kot pripadniki drugih slojev. Vzrok naj bi bil »podzavestni konkurenčni strah«.

Slavko Fras

Tito spregovoril po nemškem radiu našim delavcem v ZR Nemčiji

»Nikdar mi ni bilo lahko zaradi odhajanja naših delavcev na delo v tujino,« je v izjavi za zahodnonemški radio, v oddaji namenjeni jugoslovanskim delavcem, začasno zaposlenim v ZR Nemčiji, danes (predsednik Tito se je na poti iz Belgije in Luksemburga za štiri ure ustavil v Kölnu, kjer se je sestal s kanclerjem Brandtom v nedeljo 11. oktobra, op. urednika) dejal predsednik Tito.

V izjavi v srbohrvatskem jeziku je predsednik Tito dejal, da ima zaposlovanje naših delavcev to dobro stran, da si z delom v tujini pridobijo ustrezno znanje in dragocene izkušnje. To pa po njihovi vrnitvi lahko veliko koristi domovini. Izrazil je tudi prepričanje, da bodo naši delavci na tujem tudi v prihodnje ostali tesno povezani z domovino in zvesti državljani svoje dežele. »Prizadevali pa si bomo, da bi v Jugoslaviji kar najhitreje ustvarili pogoje za vrnitev in zaposlitev,« je dejal Tito.

Zavarovanje za nesrečo na delu v ZR Nemčiji

Zavarovanje za nesrečo pri delu (Unfallversicherung) je v ZR Nemčiji drugače kot v Jugoslaviji posebna zavarovalna panoga, ki ni vključena v splošno invalidskopokojninsko zavarovanje. Nemško zavarovanje za nesrečo na delu (tu je vključeno tudi zavarovanje za poklicno bolezen) daje ponesrečenemu ali za poklicno boleznijo obbolelemu delavcu pravico do zdravstvenega varstva v času nezmožnosti za delo in

tudi pravico do denarnega nadomestila izgubljenih plač v tem času.

Če se po krajšem ali daljšem času pokaže, da bo ostal delavec trajno nezmožen za delo, se priznavajo delavcu prave dajatve iz zavarovanja za nesrečo na delu in poklicno bolezen. To je najprej poklicna (profesionalna) rehabilitacija za njegovo dosedanje ali za drugo ustrezno delo, potem pa pravica do denarne dajatve ali nezgodne rente (Unfallrente) kot trajne dajatve iz tega zavarovanja. Če ponesrečeni ali za poklicno boleznijo oboleli delavec umre, dobijo za njim družinsko rento njegovi družinski člani, predvsem vdova in otroci, roditelji pa le, vdova in otroci niso izčrpali celotnega zneska družinske rente.

Prispevke za zavarovanje za nesrečo na delu in za poklicno bolezen nosi v ZR Nemčiji po starem načelu odgovornosti (Haftpflicht) podjetnika za riziko obratovanja njegovega podjetja sam delodajalec in ni treba v to zavarovanje delavcu ničesar plačevati. Nezgodno zavarovanje izvajajo v ZR Nemčiji posebni organi, in sicer obrtniška poklicna združenja (Gewerbliche Berufsgenossenschaften), ki jih je 36 (34 zveznih in 2 deželni) in so združena v glavno zvezo obrtniških poklicnih združenj (Hauptverband der gewerblichen Berufsgenossenschaften) v Bonnu. Delno izvajajo to zavarovanje tudi poljedelska poklicna združenja (Landwirtschaftliche Berufsgenossenschaften), ki jih je v ZR Nemčiji 19. Velika mesta z več kot pol milijona prebivalcev imajo svoje lastne zavode za nezgodno zavarovanje, posebej pa je to zavarovanje organizirano tudi za zvezne in deželne državne uslužbence.

Sporazum o socialni varnosti med Jugoslavijo in ZR Nemčijo se seveda dotika tudi te panoge zavarovanja. Sporazum določa, da so izenačene z nesrečo na delu ali s poklicno boleznijo tudi poškodbe, ki jih priznavajo drugi javnopravni predpisi. To so na primer poškodbe, ki nastopijo v zvezi z opravljanjem dolžnosti člana obratnega sveta, poškodbe na poti na delo ali z dela domov, poškodbe pri udeležbi na javnih delovnih akcijah, ob naravnih katastrofah, zaradi višje sile in podobno. Pri odmeri dajatev za nesrečo na delu ali za poklicno bolezen, ki jih dolguje ena od pogodbenih strank, je treba upoštevati tudi prejšnje poškodbe.

Kaj brez carine?

V Rodni grudi so mi nekatere stvari zelo všeč, nekatere pa me tudi zelo razočarajo. Tako sem se odločil, da vam napišem, o čem sem bil razočaran. Odkrito vam moram povedati — ko sem v Rodni grudi prebral sestavek o carinskih predpisih, sem se sam pri sebi vprašal, kako je mogoče, da ni za nas, ki smo že več kot pet let na začasnem delu v tujini, nobenih olajšav. Zakaj ne pomisli naša skupnost v Jugoslaviji vsaj malo na nas? Mi nismo šli na delo v tujino samo za našo korist, ampak tudi v korist vsega jugoslovanskega gospodarstva. Na primer: večina izmed nas prihaja ob vseh večjih praznikih domov; v tem času porabimo v Jugoslaviji precej deviz, devizna sredstva pa nalagamo tudi v jugoslovanske banke.

Naša carina bi lahko ustregla delavcem, ki se v tujini trudijo, da bi nekaj prihranili in se vsaj z enim predmetom vrnili v Jugoslavijo brez carinskih dajatev.

Edvard Zolger, Pernitz N. Ö, Avstrija

Žal nam je, da vam ne moremo odgovoriti podrobneje o tem, kakšne ukrepe pripravlja ali še bo pripravila naša carina v korist naših delavcev in izseljencev — povratnikov. Trenutno se je treba opirati na sedANJI zakon o splošni carinski tarifi, katerega 5. točka 18. člena se glasi: »Carina se ne plačuje za gospodinjske predmete in potreben gospodarski inventar, izvemši motorna vozila, ki jih uvozijo jugoslovanski ali tuji državljani, ko se za stalno doselijo v Jugoslavijo, če gre za količine, ki očitno niso namenjene za prodajo.

Jugoslovanski državljani lahko izkoristijo ugodnost iz 5. točke tega člena, če so stalno živeli v tujini najmanj 10 let, tuji državljani pa, če jim je pristojni organ dovolil naselitev v Jugoslaviji.

Osebe iz 5. točke tega člena, ki so bile prej stalno naseljene v Jugoslaviji, tudi ne plačajo carine za motorno kolo, ki ga uvozijo ob doselitvi v Jugoslavijo, če so se izselile v Jugoslavijo pred 6. aprilom 1941.

Z gospodarskim inventarjem so po 5. točki tega člena mišljeni predmeti, potrebni doseljencu za opravljanje rednega poklica, če se sme ta po veljavnih predpisih ukvarjati s takim poklicem.

Ugodnost iz 5. točke tega člena je mogoče izkoristiti samo za predmete, ki jih jugoslovanski ali tuji državljani uvozi v šestih mesecih od doselitve oziroma od dneva dovoljenja za vselitev in stalno naselitev v Jugoslavijo.«

Na reviji slovenskih ansamblov v Sindelfingnu

Na domačem pragu

France dve leti ni videl domačih. Sklenil je, da ne pride prej, dokler se ne pripelje z lastnim avtomobilom. Trdo je garal, delal nadure in zdaj se mu je končno želja izpolnila. Lep avtomobil ima. Ni še čisto izplačan, a kaj to. Njegov je in z njim se pelje domov, kjer ga čakata njegova Marija in Lovrenček, sinko, ki mu je bilo komaj nekaj mesecev, ko je odšel na delo v Nemčijo. Ha, kakšno srečanje bo to. Lepa darila jima prinaša, Mariji in sinku. Lovrenčku poleg drugega še velikega medvedka, ki zabrunda in zapleše, če ga naviješ. Nobeden od otrok v domači vasi tam na Kočevskem nima takšne igrčke. Tudi avtomobil je bil doslej samo eden v tej vasi. Štirinajst dni bo doma, potem pa spet nazaj. Prislужiti mora še toliko, da dozidajo domek.

Teh štirinajst dni pa bo pošteno izkoristil. Popeljali se bodo na obisk k sorodnikom, potem pa križem po Sloveniji. Marija se bo čudila, ko bo videla, kako zna voziti.

Hitro se je zvečerilo. Pozna jesen je pač. Pred njim je še precejšen kos poti. Ostro je rezal ovinke in dvakrat ga je skoraj zaneslo s ceste. Dlani je imel že vse potne od napora, hudo je bil utrujen.

Nič čudnega. Tri noči že skoraj ni spal.

Pred odhodom so s tovariši slavili. Dolgo v noč se je zavleklo. Precej piva in žganja je steklo. Še dva tovariša je vozil v svojem avtomobilu in skupno potovanje je hitreje minevalo. Žanko in Tone sta vesela fanta, a onadva sta prej prispela do svojih domov. Škoda. Seveda so slovo spet zalili. Kar dolgo so se zasedeli v tisti krčmi. Tone ga je pregovarjal, da bi prenočil pri njem. Kaj še. O tem ni hotel niti slišati. Saj se je v krčmi dobro spočil. Potem so za šalo posadili Lovrenčkovega medvedka na sedež poleg njega — za družbo. Zdaj je bil tu poleg njega in je kinkal. Na ovinku pa ga je zaneslo v kot sedeža, kamor se je stisnil, kakor da se boji. »Strahopetec si!« ga je ozmerjal France in trdo zasukal volan, kajti nek avtomobil, ki mu je prihajal nasproti, je na vsak način hotel zavoziti naravnost vanj. Srečno je izvozil.

Morda sem res utrujen, je navsezadnje pomislil, in to je bila njegova zadnja misel. Zahreščalo je, ko se je avto zaletel v drevo ob cesti.

Zjutraj so ga našli v razbitem avtomobilu. Z levico je še vedno krčevito držal volan, z desnico pa je objemal medvedka, ki je bil ves prepojen z njegovo krvjo.

Ina

Dopolnitve sporazuma o socialni varnosti z Luksemburgom

Letos sta bila podpisana dva važna sporazuma med Jugoslavijo in Veliko vojvodino Luksemburgom: sporazum o zaposlovanju jugoslovanskih delavcev v Luksemburgu in dopolnitve sporazuma o socialni varnosti med obema državama. Prvi od obeh sporazumov je uredil — spričo vse večjega odhajanja jugoslovanskih delavcev v to državo — organizirano zaposlovanje naših delavcev v Luksemburgu, podobno kot je to Jugoslavija uredila že z drugimi evropskimi, pa tudi eno prekmorsko državo (Avstrijo, Francijo, Švedsko, Zvezno republiko Nemčijo, Nizozemsko in Avstralijo). Po tem sporazumu bodo glavni nosilci zaposlovanja jugoslovanskih delavcev v Luksemburgu jugoslovanski komunalni zavodi za zaposlovanje ter mešana jugoslovansko-luksemburška komisija v Beogradu, ki bo dokočno izbrala naše delavce za delo v Luksemburgu. Sicer pa tudi ta sporazum polagoma izenahuje jugoslovanske delavce v Luksemburgu z domačimi delavci.

Drugi sporazum ureja na novo področje socialne varnosti v odnosih med obema državama. To področje obsega zdravstveno zavarovanje, invalidsko in pokojninsko zavarovanje, zavarovanje za nesrečo pri delu in poklicno bolezen, otroške dodatke in varstvo za primer brezposelnosti. Z dopolnitvami že od leta 1954 obstoječe konvencije o socialni varnosti sta obe državi dvignili raven socialne varnosti na stopnjo, kakor jo je Jugoslavija dosegla z nekaterimi drugimi konvencijami o socialni varnosti (npr. z Avstrijo, Zvezno republiko Nemčijo, Francijo, v novjšem času pa tudi z Belgijo).

Ugodnosti na področju zdravstvenega varstva

Z dopolnitvijo sporazuma o socialni varnosti je luksemburška stran prevzela v svoje breme stroške zdravstvenega varstva tistih družin jugoslovanskih delavcev, zaposlenih v Luksemburgu, ki so ostale doma v Jugoslaviji. Do zdaj so morali

namreč naši delavci v Luksemburgu plačevati za zdravstveno varstvo svojih družinskih članov, ki prebivajo v Jugoslaviji, poseben prispevek za zdravstveno varstvo v Jugoslaviji. Ta prispevek je znašal na primer na območju Slovenije v letošnjem letu 57,40 novih din na mesec; s plačilom tega prispevka pa so uživali družinski člani našega delavca v Jugoslaviji polno zdravstveno varstvo pri jugoslovanskih zdravstvenih zavodih in zdravnikih. Ko bodo nove dopolnitve stopile tudi dejansko v veljavo — to bo po izmenjavi ratifikacijskih listin, kar se pričakuje v bližnji prihodnosti — odpade ta posebni prispevek in ne bo potrebno našim delavcem, zaposlenim v Luksemburgu, plačevati posebej za zdravstveno varstvo svojih družin v Jugoslaviji. Podobno kot z nekaterimi drugimi državami bo luksemburška bolniška blagajna na posebnem dvojezičnem obrazcu potrdila, da uživajo družinski člani našega delavca zdravstveno varstvo v Jugoslaviji v breme te blagajne, nakar bodo lahko družinski člani na podlagi takšnega potrdila uveljavljali zdravstveno varstvo v Jugoslaviji, ki jim ga za socialno zavarovanje v Jugoslaviji s bo zagotovil pristojni komunalni zavod posebno izkaznico. Stroške, nastale v jugoslovanskem zavarovanju, bodo povrnili nosilci bolniškega zavarovanja v Luksemburgu, pri katerih je zavarovan jugoslovanski delavec, po posebnem pavšalnem obračunu, kakor je to dogovorjeno npr. z Avstrijo in Zvezno republiko Nemčijo ter Francijo.

Uživalci luksemburških pokojnin in rent, ki živijo v Jugoslaviji, bodo poslej uživali zdravstveno varstvo v breme luksemburškega zavarovanja, če imajo pravico izključno do luksemburške dajatve. Če pa so bili pridobili pravico do rente ali pokojnine od obeh držav (Jugoslavije in Luksemburga), bodo uživali zdravstveno varstvo v breme tiste od obeh držav, na katere območju stalno prebivajo. Tudi tu se bodo stroški, podobno kot za družinske člane, obračunavali med nosilci zavarovanja obeh držav po pavšalnem obračunu,

za kar bo potrebno skleniti poseben dogovor.

Po dopolnitvah sporazuma o socialni varnosti je zdaj zagotovljeno zdravstveno varstvo jugoslovanskim delavcem v breme luksemburškega zavarovanja tudi v primeru, če zbolijo v času, ko se zadržujejo začasno v Jugoslaviji (na dopustu, obisku ali kako drugače). Tudi v primeru, če se bo želel jugoslovanski delavec v času bolezni (ali porodnica v času nosečnosti ali poroda) vrniti v Jugoslavijo, bo nosilo luksemburško zavarovanje stroške za njihovo zdravstveno varstvo v Jugoslaviji. V teh drugih primerih bo sicer potreben za to predhoden pristanek pristojne luksemburške bolniške blagajne, vendar bo smela le-ta odreči pristanek samo iz medicinskih razlogov. Tudi za takšne primere bodo izdani posebni dvojezični obrazci, na podlagi katerih bo luksemburška blagajna izdala jugoslovanskemu delavcu oziroma delavki potrdilo, da ima pravico do zdravljenja v Jugoslaviji v breme luksemburškega zavarovanja, vendar po jugoslovanskih predpisih.

Invalidsko in starostno zavarovanje

Luksemburško socialno zavarovanje pozna — podobno kakor večina drugih tujih sistemov zavarovanja — posebne panoge zavarovanja za starost in invalidnost zaradi bolezni, ter posebno panogo za invalidnost zaradi nesreče na delu.

Pri zavarovanju za invalidnost zaradi bolezni in za starost pride najbolj do izraza temeljno načelo vsake podobne konvencije: da se za ugotovitev pravic iz zavarovanja obeh držav za starost in invalidnost seštejeva obdobja zavarovanja, prebita v eni ali v drugi državi-podpisnici sporazuma. Tako velja tudi po konvenciji z Luksemburgom načelo, da najprej ugotovita pravico do dajatev za invalidnost in starost obe državi po svojih notranjih predpisih, pri čemer upoštevata skupna zavarovalna obdobja, prebita v zavarovanjih obeh držav, nato pa določita rento

(pokojnino) v sorazmernih delih, ustrezno zavarovalni dobi, prebiti v zavarovanju vsake od obeh držav. Pri tem se seveda isto obdobje ne more šteti dvakrat iz dveh različnih naslovov (npr. kot obdobje dejanskega dela in hkrati kot obdobje vplačanih prispevkov), temveč ima prednost obdobje, ko je delavec dejansko delal v eni od držav podpisnic in bil tam tudi zavarovan za invalidnost in starost.

Dopolnitve konvencije pa dovoljujejo tudi v takih primerih, da si delavec izbere samostojno pokojnino v eni od obeh držav, če je zanj po predpisih tiste države izpolnil vse predpisane pogoje. Če je izpolnil pogoje za dve samostojni pokojnini, torej v zavarovanjih obeh držav, lahko izbere ti samostojni pokojnini namesto sorazmernih delov z uporabo konvencije — če je seveda to zanj ugodnejše. Pozneje lahko preide spet nazaj na odmero dveh pokojnin (rent) po sorazmernih delih, če se je v tem času zakonodaja ene od držav (ali obeh držav) spreminjala tako, da bi bila takšna izbira za delavca ugodnejša.

Zavarovanje za nezgodo na delu in poklicno bolezen

Zavarovanje za nesrečo na delu je ena izmed najstarejših zavarovalnih panog v vsaki državi in sloni na odgovornosti delodajalca za nesreče ali za poklicne bolezni delavcev v njegovem podjetju. Zato delavcu v to panogo zavarovanja ni potrebno plačevati nikakih prispevkov, za pravice iz tega zavarovanja pa ni predpisana nobena predhodna zavarovalna doba. Že pred sklenitvijo te konvencije je bil dogovorjen transfer luksemburških rent v Jugoslavijo (in obratno jugoslovanskih pokojnin v Luksemburg) na podlagi konvencije št. 19 Mednarodne organizacije dela o prostem izplačevanju (transferju) rent za nesrečo na delu v vse države podpisnice te konvencije (to pa sta tako Jugoslavija, kakor Velika vojvodina Luksemburg). Zato na področju zavarovanja za nesrečo na delu ni bilo potrebno uzakoniti kakih posebnih sprememb, pač pa na področju zavarovanja za poklicno (profesionalno) bolezen.

Na področju zavarovanja za poklicno bolezen je dopolnjena konvencija uredila vprašanje odgovornosti v primeru, če se uživalcu dajatev za poklicno bolezen njegovo stanje v času, ko dela še naprej, poslabša. Tu razlikuje konvencija zdaj dva primera:

— če je zavarovanec, ki že uživa dajatev za poklicno bolezen od ene od držav podpisnic, delal pozneje še na območju druge države podpisnice, vendar ne na delih,

ki povzročajo poklicno bolezen, nosi isti organ, ki že izplačuje dajatev, tudi posledice poslabšanja stanja uživalca; — če pa je delal uživalec v drugi državi ponovno na delih, ki povzročajo poklicno bolezen, in se mu stanje pri tem poslabša, izplačuje prva država še naprej svojo dajatev ne glede na poslabšanje zdravja uživalca, zato pa mora druga država podpisnica, na katere območju je uživalec delal, še naprej, prevzeti breme poslabšanja stanja v obliki razlike med dajatvijo, odmerjeno pred poslabšanjem in dajatvijo, odmerjeno z upoštevanjem poslabšanja stanja uživalca.

Varstvo v času brezposelnosti

Dopolnitve sporazuma o socialni varnosti so ob očitni nujnosti zajele zdaj tudi to panogo zavarovanja, ki med obema državama še ni bila urejena. Tudi na tem področju zavarovanja se za ugotovitev pravic seštevajo zavarovalna obdobja, prebita v zavarovanjih obeh držav, in je konvencija izenačila brezposelne delavce, državljane ene od obeh držav, z domačimi delavci. Vendar se — podobno kakor je to urejeno z drugimi državami (razen z Zvezno republiko Nemčijo, kjer obstaja glede tega poseben sporazum — ukinejo pridobljene pravice iz tega zavarovanja, če uživalec-brezposelni delavec zapusti območje tiste države, kjer je pravico pridobil.

Otroški dodatki

Razen zdravstvenega zavarovanja so dopolnitve konvencije o socialni varnosti prinesle največje ugodnosti našim delavcem, zaposlenim v Luksemburgu, na področju otroških dodatkov. Po spremenjeni konvenciji imajo namreč naši delavci že od 1. junija 1970 pravico do otroških dodatkov tudi za otroke, ki prebivajo doma v Jugoslaviji. S tem je tudi ta konvencija sprejela načelo, uveljavljeno poprej že v neakterih drugih podobnih konvencijah, da mora izplačevati zavarovanje tiste države, v kateri je delavec zavarovan, dajatev tudi v drugo državo podpisnico sporazuma, saj postane z uveljavitvijo takšne konvencije ozemlje obeh držav v pogledu socialne varnosti enotno pravno vprašanje. Glede višine otroških dodatkov je zaenkrat obveljal sporazum, po katerem se za jugoslovanske delavce ne uporablja progresivno izplačevanje, kakor velja to v luksemburškem sistemu, temveč v enakih zneskih za vse otroke (torej v zneskih, ki so predvideni v luksemburškem sistemu za prva dva otroka). Vendar se je luksemburška stran zavzela, da bo privolila v

spremembo te določbe v primeru, če se bo revidiral sistem otroških dodatkov v državah Evropske gospodarske skupnosti, katere član je tudi Velika vojvodina Luksemburg. V tem primeru bi bila Jugoslavija deležna ugodnosti, sprejetih za druge države-članice Evropske gospodarske skupnosti.

Izpopolnjena konvencija o socialni varnosti med Jugoslavijo in Veliko vojvodino Luksemburgom je bila podpisana 28. maja 1970, uporabljati pa se bo začela s pričetkom drugega meseca po mesecu, v katerem bodo izmenjani ratifikacijski instrumenti. Tako predvidevamo, da se bo pričela nova konvencija uporabljati z začetkom leta 1971, z izjemo poglavja o otroških dodatkih, ki se že uporablja od 1. junija 1970 naprej. O pričetku uporabe novelirane konvencije, kakor tudi o potrebnih listinah za uveljavitev novih pravic, bomo naše bralce pravočasno obvestili.

Dr. Lev Svetek

NASLOVI NEKATERIH SINDIKALNIH ORGANOV V ZR NEMČIJI

Sindikat gradbenih delavcev:

Industriegewerkschaft Bau, Steine, Erden,
Frankfurt A. M.
Bockenheimer Landstr. 73—77,
Postfach 3049

Sindikat delavcev rudarstva in energetike:

IG Bergbau und Energie 463 Bochum,
Alte Hattinger Strasse 19, Postfach 1229

Sindikat delavcev kemične industrije, industrije papirja in keramike:

IG Chemie, Papier, Keramik
3 Hannover
Königsworther Platz 6
Postfach 3047

Sindikat tiska in papirja:

IG Druck und Papier
7 Stuttgart 1
Friedrichstrasse 15
Postfach 1282

Sindikat železniških delavcev:

Gewerkschaft der Eisenbahner Deutschlands
6 Frankfurt AmM.
Beethovenstrasse 12—16

Na obratnem svetu

Im Betriebsrat

1. Prosim, v kakšnih primerih se lahko obrnem na obratni svet?
2. Vedno, kadar bi radi zaščitili svoje pravice iz delovnega razmerja.
3. Obratni svet je zakonit zastopnik delavskih interesov v podjetju.
4. Kako je, prosim, z volilno pravico v podjetju?
5. Volilno pravico ima vsak delavec v podjetju, tudi tuji delavci.
6. In če so delovni pogoji slabi?
7. Obratni svet bo v tem primeru predlagal vodstvu podjetja izboljšanje delovnih pogojev.

1. Bitte in welchen Fällen kann ich mich an der Betriebsrat wenden?
2. Immer, wenn Sie Ihre Rechte aus dem Arbeitsverhältnis sichern möchten.
3. Der Betriebsrat ist der gesetzliche Vertreter der Arbeiterinteressen im Unternehmen.
4. Wie steht es bitte mit dem Wahlrecht im Unternehmen?
5. Jeder Arbeiter im Unternehmen hat das Wahlrecht, auch die Gastarbeiter.
6. Und wenn die Arbeitsbedingungen schlecht sind?
7. In diesem Fall wird der Betriebsrat in Unternehmen eine Besserung der Arbeitsbedingungen vorschlagen.

8. Seveda skrbi obratni svet tudi za izboljšanje zaslužkov, za zaščito mater in mladih delavcev v delovnem razmerju itd.
9. Ali ima obratni svet tudi kakšne pravice pri upravljanju podjetja?
10. Da. Svoje mnenje daje pri sprejemanju novih delavcev in tudi pri odpovedih delovnega razmerja.
11. Lahko tudi predlaga izboljšanje v poslovanju podjetja.
12. Hvala za pojasnila o nalogah in pristojnosti obratnega sveta.

8. Natürlich sorgt der Betriebsrat auch für Lohnerhöhung, für Mutterschutz und Jugendarbeiterschutz usw.
9. Hat der Betriebsrat auch irgendwelche Rechte bei der Verwaltung des Unternehmens?
10. Er ist berechtigt seine eigene Meinung bei der Aufnahme neuer Arbeiter zu äussern und ebenfalls bei der Kündigung des Arbeitsverhältnisses.
11. Er kann auch Verbesserungen der geschäftlichen Verhältnisse vorschlagen.
12. Danke für die Auskünfte über die Aufgaben und die Zuständigkeit des Betriebsrates.

A. Izgovor črk v nemških besedah

Bralci naj upoštevajo pravila o izgovoru in razlago nemških besed v Rodni grudi, št. 2—7!

2. h (Ihre)	4. h (steht, Wahlrecht)	nepodčrtani h v teh besedah se
3. h (Unternehmen)	8. h (Lohnerhöhung)	ne izgovarja

B. Pomen nemških besed

1. der Fall — primer
der Betriebsrat — obratni svet
sich wenden — obrniti se	4. das Wahlrecht — volilna pravica	der Mutterschutz — zaščita mater	die Meinung — mnenje
2. das Recht — pravica, pravo
das Arbeitsverhältnis — delovno razmerje
sichern — zaščititi	6. die Arbeitsbedingungen — delovni pogoji	der Jugendarbeiterschutz — zaščita mladih delavcev	die Aufnahme — sprejemanje
äussern — izraziti
3. der Rechtsvertreter — pravni zastopnik	7. die Besserung — izboljšanje
vorschlagen — predlagati	9. irgendwelcher — kakršenkoli	ebenfalls — prav tako
die Kündigung — odpoved
	8. sorgen — skrbeti	die Verwaltung — upravljanje	11. die Verbesserung — izboljšanje
	die Lohnerhöhung — povišanje zaslužka	10. berechtigt sein — imeti pravico	12. die Aufgabe — naloga
die Zuständigkeit — pristojnost

Paul Šifler med izvajanjem orgelskega koncerta

ZDA

Slovenski skladatelj v Hollywoodu

Le redkim našim rojakom po svetu je znano ime slovenskega skladatelja Pavla Šiflerja, ki trenutno živi v Hollywoodu. Skoraj neznano je njegovo ime tudi doma, saj se je letos izteklo že petdeset let, odkar živi v Združenih državah. Pa vendar ne moremo mimo tega, da je človek, ki je že od otroških let Američan, še vedno tako navezan na svojo rojstno deželo. Če ne drugače se ta navezanost kaže predvsem v njegovem glasbenem delu, v slovenskih narodnih motivih, ki ga vseskozi spremljajo.

Pavel Šifler je bil rojen slovenskim staršem v Ljubljani leta 1911, svojo zgodnjo mladost pa je preživel v Polhovem gradu, kjer je tudi obiskoval osnovno šolo. Ko mu je bilo devet let, se je s starši preselil v Ameriko. Naselili so se v Wau-

keganu, Ill. Kasneje se je odločil za študij glasbe in ga tudi končal na konzervatoriju v Chicagu iz kompozicije (Bachelor's and Master's Degrees). Za diplomsko delo je skomponiral in igral lasten klavirski koncert.

Kot glasbeno nadarjen Slovenec si ni mogel kaj, da bi se ne priključil živahni kulturni dejavnosti Slovencev v tem kraju. Deset let je vodil mešani pevski zbor Slovenskega narodnega doma v Waukeganu, svojo tovrstno dejavnost pa je nadaljeval tudi potem, ko se je leta 1946 preselil v New York. Več let je vodil tamkajšnji mešani pevski zbor »Slovan«, ki je imel takrat za seboj že dolga leta uspešnega dela. Danes ta zbor ne obstaja več. Z velikim uspehom je ta zbor pod Šiflerjevim vodstvom naštudiral in uprizoril več operet, med drugimi opereto »Snubači«, pa tudi lastno Šiflerjevo »Kdo bo dobil Maričko?«

Na povabilo hrvaškega pevc Lea Mirkoviča je sprejel mesto organista v Temple

Isaiah v Forest Hills, New York., za tem pa se je uveljavil z orgelskimi koncerti v več znanih newyorških cerkvah. Dve leti zapored je imel redne tedenske koncerte v znameniti zgodovinski St. Paul kapeli na Wall street. Dvakrat na leto je v času desetih let prirejal tudi orgelske koncerte na univerzi v Columbia.

Sekcija društva ameriških organistov v Pasadeni ga je povabila, da bi izvajal program del modernega francoskega komponista Oliviera Messiaena, katerega skladbe veljajo za ene izmed najtežjih, kar jih je bilo kdajkoli napisanih za orgle.

Naj ne pozabimo tudi vrnitve v kraj njegove mladosti — leta 1960 je imel Pavel Šifler orgelski koncert tudi v cerkvi v Polhovem gradu. Leto za tem, 1961, je izšla tudi gramofonska plošča »Odmevi domovine«, na kateri so Šiflerjeve orgelske priredbe slovenskih narodnih pesmi.

Zdaj živi Pavel Šifler v Hollywoodu, Kalifornija, kjer je organist in vodja zbora v cerkvi St. Thomas na Hollywood Boulevard. Še zdaj posveča večino prostega časa komponiranju. Med številnimi njegovimi skladbami so dela za klavir, orgle in zbor. Posebno so mu pri srcu priredbe slovenskih narodnih pesmi. Mnoge izmed njih so zelo priljubljene tudi pri ameriških pevskih zbora, predvsem na številnih šolah in univerzah.

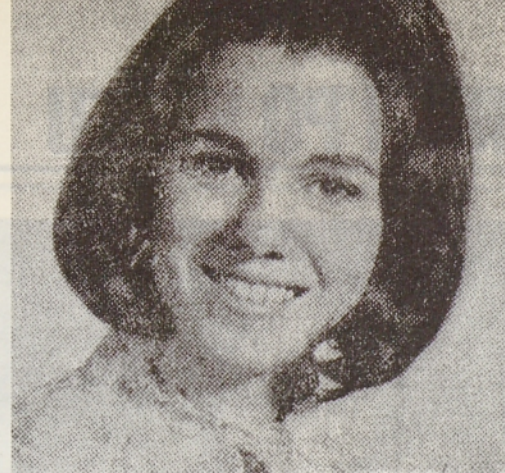
Jože Prešeren

Miss talent 1971 Paula Kertis

Več kot tri tisoč poslušalcev je Slake pozdravilo na farmi AMLA

Miss SNPJ 1971 Carol Bokal

»Aplavz, da se je dom tresel...«

Danes poročamo o prvih nastopih narodno zabavnega ansambla Lojzeta Slaka z njegove dvomesečne turneje med našimi rojaki v ZDA in Kanadi. Do časa, ko oddajamo rokopis v tiskarno, so k nam prispela poročila o Slakovih nastopih do 20. septembra. Razen od obeh predstavnikov Matice, ki ansambel spremljata — Staneta Češarka, ki je obenem vodja skupine, in Vere Valenci, upravnice publikacij Matice, smo prejeli pisma tudi od več rojakov, ki so se prireditve udeležili. V njih navdušenje kar prekipeva. Rojak Feliks Štrumbelj iz Euclida je na primer napisal: »Včeraj smo bili na Slakovem koncertu v Euclidu. Dvorana je bila nabito polna. Občinstvo vzhričeno, rekel bi, skoraj obnorelo od veselja, aplavz pa tak, da se je dom kar tresel. Tako je na vseh prireditvah. Mnogi morajo oditi domov, ker niso pravočasno kupili vstopnic...«

Dobrodošlica na pročelju Slovenskega narodnega doma na St. Clair Ave.

Turnejo je ansambel začel 2. septembra z nastopom na IX. konvenciji Slovenske narodne podporne jednote v njenem počitniškem centru v Enon Valleyu v Pensylvaniji.

»V petek, 3. septembra,« piše stane Češarek, »so po nas prišli Clevelandčani: Tony Petkovšek, Edi Kenik, Cilka Valenčič, Frank Bricelj, John Pestotnik, Edi Grošelj in Frank Novak. Snidenje je bilo pristrčno. Nadaljevali smo pot v Cleveland. Tu smo stanovali v enem najlepših hotelov, pred katerim nas je pozdravil velik napis: »Welcome Slak Ensemble to Cleveland!«

Ta večer so nam rojaki priredili sprejem v Slovenskem narodnem domu na St. Clair aveniji. Bilo je svečano kot še nikoli. Zbranih je bilo okrog dvesto naših dobrih prijateljev. Govorili so: Tony Petkovšek, Andy Turkman, Jennie Fatur in drugi. Mr. Kaferle je naglasil, da se prav zdaj izteka dvajset let, odkar je bil sprejet sklep o ustanovitvi Slovenske izseljenske matice.

Sprejema so se udeležili tudi predstavniki tiska, radia in televizije ter mestna odbornika E. Turk in J. Cimperman.

V soboto, 4. septembra zvečer in v nedeljo, 5. septembra popoldne, je imel ansambel svoja prva koncerta v Slovenskem narodnem domu na St. Clair aveniji. Obisk na obeh prireditvah je presegel pričakovanja. Nastopajoči so bili še posebej veseli iskrenega navdušenja in zadovoljstva poslušalcev.

Nekaj izrednega je bil naslednji dan tudi nastop na pikniških prostorih Slovenske dobrodne zveze, kamor se je ansambel po originalni zamisli prirediteljev, pripehljal na kmečkem vozu, ki sta ga vlekla

dva »šimelna«. Nad tri tisoč obiskovalcev jih je navdušeno pozdravilo.

Gostom je izrekel dobrodošlico predsednik ADZ John Sušnik, ki se je zahvalil Matici, da je organizirala to gostovanje. Med koncertom se je nad prireditvenim prostorom pojavilo letalo z velikim transparentom, ki je imel napis: »Welcome Ensemble Slak!« Ko so pevci zapeli slovenske narodne, je z njimi zapela vsa množica — peli so vsi, stari in mladi in mnogi jokali zraven. Piknik je snemala tudi televizija, 3. program NBC. Več sto metrov je bila ob zaključku programa dolga vrsta rojakov, ki so čakali, da bi dobili avtograme od nastopajočih.

Dne 8. septembra je ansambel Lojzeta Slaka gostoval v Slovenskem domu za ostarele v Clevelandu. Oskrbovanci doma so bili ganjeni do solz. Mnogi so kasneje zatrjevali, da tako lepega dneva še niso doživeli.

September 10, 1970

5,000 cheer Lojze Slak

Mention the name Lojze Slak to one of your Slovenian friends and chances are he will break into a large smile.

Mention Lojze Slak to 5,000 assembled members of a Slovenian cultural society and they will break into wild applause for Yugoslavia's most prominent folk musician.

AND BREAK INTO wild applause they did when Lojze Slak and his group rode into the grounds of the American Mutual Life Association (AMLA) picnic area on an old world style, horse-drawn hay wagon Labor Day afternoon.

Slak and his ensemble came to the Cleveland area on a 22-stop tour through the United States and Canada.

The group, which has sold over one million record albums throughout the world, will give its final performance in the Cleveland area this afternoon at 2 at Reher Hall in Euclid.

The performance is for the benefit of the Slovenian pensioners. Tickets are \$4 at the door.

Clevelandska televizija je pripravila posebno oddajo, ki je bila posvečena Jugoslaviji, predvsem Sloveniji. Ansambel Lojzeta Slaka je na tej oddaji nastopil s štiriimi točkami, pri ostalem programu pa so nastopili ansambel bratov Vadnal in slovenska folklorna skupina iz Geneve. Ob tej priložnosti je Slakov ansambel prejel posebno diplomu od The Ohio House of Representatives.

Zvečer je bil ansambel povabljen v Sterletovo slovensko gostilno, ki je bila polna obiskovalcev. Sprejela jih je skupina v narodnih nošah. Za ples je igral slovenski ansambel »Vandrovci« Slakove in Avsenikove viže.

Za člane Federacije kluba slovenskih upokojencev so nastopili v četrtek, 10. septembra v Slovenskem domu na Recherjevi aveniji. Dvorana je bila polno zasedena, aplavzi navdušeni. Goste je pozdravil predsednik Federacije slovenskih upokojencev rojak Trobec, zatem pa so ansamblu čestitali predstavniki občine Euclid — štirje mestni možje slovenskega porekla. V imenu občine in clevelandskega župana so ansamblu izročili posebno diplomu. Senator države Ohio Vojnovič pa je izročil ansamblu poslanico guvernerja države Ohio, v kateri jim ta izreka dobrodošlico in se zahvaljuje za obisk. Na koncertu so bili navzoči tudi predstavniki raznih slovenskih orkestrrov, med njimi tudi kralj polke Frank Jankovič, ki je Slakov ansambel posebej tople pozdravil. Zvečer so bili gostje v njegovi restavraciji, kjer jih je Frank Jankovič zabaval s svojo harmoniko. Lojzetu Slaku pa je v spomin podaril ploščo s svojimi skladbami. Tudi v Pittsburghu je bila dvorana skoraj čisto polna, poslušalci pa zelo navdušeni. Sledil je nastop v Herminie, Fa., v lepi šolski dvorani, zatem pa je bila družabna prireditev s plesom v nabito polnem Slovenskem domu. Tudi nedeljski nastop na pikniku, ki ga je priredila Westmorelandska federacija SNPJ je zelo lepo uspel. Obiskovalcev je bilo ogromno in so bili s programom zelo zadovoljni, kar so dokazali tudi s ploskanjem, ki ga ni hotelo biti konec. V Strabanu so rojaki po koncertu zagotavljali, da takšnega večera še niso doživeli. Uspel je tudi nastop v Syganu. V Detroitu so rojaki ansambel pričakali z dvema harmonikarjema in rožami. Nato so jim v župnišču pripravili kosilo, ki je bilo prava kranjska ohcet. Na prireditvi se je zbralo toliko ljudi, kot še nikoli. Nekateri so prispeli tudi iz Toleda, pa iz Windsorja in iz Clevelanda. Nastopajočih kar niso pustili z odra.

Posebej slovesno je bilo v Chicagu, kjer je bil nastop 20. septembra. Koncert je bil

napovedan ob treh popoldne, ljudje pa so se začeli zbirati že dve uri prej. Zbralo se jih je blizu 1300. V imenu prireditvenega odbora je ansamblu zaželel dobrodošlico direktor Slovenske radijske ure Ludvik Leskovar. Pevski zbor France Prešeren pa je v pozdrav zapel ameriško himno in Volaričevo: »Zadoni nam, zadoni«. Ob vsaki točki Slakovega programa se je dvorana kar tresla od ploskanja.

Na vsej svoji poti je ansambel deležen toplega gostoljubja naših rojakov. Vabil je toliko, da jih mora odklanjati. Glavni predsednik Slovenske narodne podporne jednote Jože Culkar, si je vzel dopust in je bil ves čas bivanja Slakovega ansambla v Chicagu gostom na razpolago. Progresivne Slovenke pa so ansambel z avtobusom popeljale na izlet po Chicagu. V Clevelandu so Progresivne Slovenke organizirale poseben sprejem za obe dekleti iz Slakove skupine: Vero Valenci, upravnico publikacije Slovenske izseljenske matice in Jano Osojnikovo, ki je napovedovalka programa.

Za lep uspeh prireditev zaslužijo vse priznanje odbori, ki so v posameznih krajih prevzeli organizacijo prireditev. Mnogi od teh so se res izkazali. Zato tudi skupina Lojzeta Slaka nastopa z veseljem, z željo, da bi zaigrali in zapeli najboljše in najlepše kakor znajo in zmorejo, da bi se na ta način oddolžili za vsa brezštevilna topla priznanja in simpatije.

Upravnica matičnih publikacij Vera Valenci, ki je s seboj vzela debel notes, v katerega vpisuje nove naročnike, nam je sporočila, da ima že precej popisane. Seveda smo tega zelo veseli in upamo, da bo do konca turnee popisala še dosti strani v tem notesu.

Spomenik v St. Marie aux Mines

Jugoslovansko društvo Jadran v Merlebach-Freymingu je organiziralo lep izlet v St. Marie aux Mines v Alzaciji. Dne 15. avgusta smo se odpeljali z dvema avtobusoma. Pot nas je vodila skozi zelo lepo pokrajino, po gorskem in gozdnatem svetu, da so nekateri menili, da smo v Sloveniji in se peljemo čez Vršič. Prevozili smo okrog 420 kilometrov. Obiskali smo Struthof, kjer je bilo med zadnjo vojno veliko nacistično koncentracijsko taborišče, kjer so mnogi podlegli nepopisnim mučenjem in lakoto. Nad pokopališčem stoji danes velik spomenik.

Zatem smo nadaljevali pot po visokem gorskem svetu, mimo turističnih postojank, zatem pa smo se zapeljali v dolino skozi lepo vinorodno pokrajino do kraja Ribeauville.

Naš glavni cilj pa je bil prijazni in zgodovinski kraj St. Marie aux Mines, kjer je bilo nekoč nacistično taborišče. Interniranci, med katerimi je bilo tudi dosti Slovencev, so gradili predor pod Vogezi. Od mučenja in lakote jih je l. 1944 tukaj veliko umrlo.

Pred mestnim gledališčem, sredi lepega trikotnega parka, stoji danes lep spomenik, ob njem pa vihrata francoska in jugoslovanska zastava, skupaj kakor dve sestri v prijateljstvu. Napis pri parku pove mimoidočim, da je to Slovenski park — Park Slovence.

Ustavili smo se pred spomenikom in z enominutnim molkom počastili spomin mrtvih. Nato je častni predsednik društva Jadran Ilija Kostelac spregovoril o pomenu tega spomenika. Predsednik Čadej pa je polo-

Zakonca Škruba z vnučkom Sandrin

žil pred spomenik venec z napisom: »V spomin mrtvim v taborišču — Jugoslovansko društvo Jadran, Merlebach-Freyning«. Globoko zamišljeni, vsi v spominih na hude čase med zadnjo vojno, smo odhajali.

Rojaki, ki žive v Franciji in Nemčiji, obiščite kdaj spomenik našim rojakom v miroljubnem mestecu St. Marie aux Mines. Ne bo vam žal, saj boste imeli prijeten izlet po prelepi alzaški pokrajini in oddolžili se boste spominu naših rojakov, ki so na tem koščku dežele umrli za domovino.

Anton Škruba

Kanada

Piknik ob obletnici

Kanadsko-jugoslovansko združenje Bratstvo in jedinstvo je priredilo v nedeljo, 6. septembra na farmi Beograd v Welland-

Skupina slovenskih deklet iz Toronta

portu, Ont., tradicionalni piknik z bogatim programom. Prirejena je bila tudi komemorativna slovesnost ob prvi obletnici smrti majorja Williama Jonesa. Prireditve so posneli tudi za jugoslovansko televizijo.

Plavalni bazen za najmlajše

Slovensko prosvetno društvo Simon Gregorčič v Torontu je zelo zaposleno z različnimi prireditvami, banketi, pikniki in različnimi športnimi udeleževanji. Dne 21. junija letos smo imeli otvoritev naše društvene farme za letošnjo sezono. Ta piknik je bil ena naših doslej najbolj obiskanih prireditev. Na programu smo imeli same vesele in poskočne valčke in polke, s katerimi je zabaval udeležence znani orkester bratov Pušičev iz Toronta »Veseli vandrovalci«. Frvikrat je gostovala na

Farma z otroškim plavalnim bazenom društva Simon Gregorčič

tem pikniku v Torontu naša rojakinja iz Clevelanda, pevka Cilka Valenčič. Zapela nam je nekaj lepih slovenskih narodnih pesmi, nekatere tudi v duetu z Danilom Volkom iz Toronta. Poslušalci so oba izredno nadarjena pevca nagradili z navdušenim aplavzom.

Tudi naši vneti balinarji niso zaostali. Pomerili so se za pokal s tekmovalci drugih slovenskih društev iz Toronta in tudi zmagali. Čestitamo!

Na tem pikniku smo se tudi poslovili od rojakov, ki so naslednji dan odleteli v domovino na šesttedenski obisk, ki ga je organiziralo naše društvo. Med ostalimi lepo obiskanimi pikniki, ki jih društvo prireja na svoji farmi, naj omenim piknik, ki smo ga priredili 2. avgusta. Na

njem smo izročili namenu plavalni bazen za najmlajše, ki so ga tri tedne požrtvovalno gradili naši člani. Višek programa pri otvoritvi je bil, ko sta hrabri parček v slovenski narodni noši — 7-letna Dani in Sonja, kar oblečena in obuta stopila v bazen.

V letošnjem poletju smo na farmi imeli tudi prvo počitniško kolonijo za otroke slovenskih staršev — predvsem za člane društva. Na tem štirinajstdnevem oddihu so se otroci zelo lepo počutili in vsi želijo, da bi se takšne počitniške kolonije organizirale vsako leto. Saj prav v takšnih kolonijah se slovenski otroci spoznavajo in zbližajo ter ostanejo prijatelji — Slovenci na tem majhnem koščku slovenske farme v tujini.

Francka Seljak

Gospa Helen Jones govori na farmi Belgrade 6. julija letos

Nakup vikend hišice

Poročena sem z domačinom, Holandcem in že precej let živim v Holandiji. Zelo rada bi si v Jugoslaviji kupila ali zgradila majhen bungalow ali vikend hišico, kjer bi lahko preživela kak mesec na leto. Ali je to možno za ljudi, ki niso jugoslovanski državljani?

I. M. S. Heelsum, Holandija

Jugoslovanski državljani, tudi če žive v tujini, lahko kupijo v Jugoslaviji nepremično premoženje in z njim razpolagajo kot vsi ostali. Ne vemo, če ste vi še jugoslovanska državljanka: če niste zahtevali izpisa ali vam jugoslovansko državljanstvo ni bilo ob kaki priložnosti odvzeto, ste še vedno naša državljanka. Dobro bi bilo, da to preverite.

Tuji državljani nimajo pridobitvene pravice za nepremično premoženje v Jugoslaviji, razen iz naslova dedovanja. Za tujce obstaja edino možnost, da vzamejo nepremično premoženje v najem, to pa le za dobo največ do 30 let.

Prepričani smo, da boste svojo željo lahko uresničili.

Za kaj plačam carino

Čez nekaj let se z možem želiva vrniti v domovino in nas zanima, kaj lahko pripeljemo, da bi nam ne bilo treba plačati carine. Imamo 3 tonski tovornjak-kiper, ki možu služi pri delu. Zanima nas, če se ga bo splačalo pripeljati s seboj ali bo bolje, da ga kupimo v Jugoslaviji. Ali je carina za športne rekvizite, npr. za šotor? Koliko pa bi znašala carina za naš osemcilindrski avto?

A. F. Brandon, Man., Kanada

Niste nam napisali, koliko časa živite v Kanadi; od tega je namreč tudi odvisno, če plačate carino ali ne. Osebni ali tovorni avtomobil bi lahko pripeljali v Jugoslavijo brez carine le v primeru, če ste se izselili iz Jugoslavije pred 6. aprilom 1941. Gospodinjske predmete in tudi šotor pa lahko pripeljete brez carine v primeru,

če ste bili nepretrgano v tujini najmanj deset let. Potrdilo o tem dobite na jugoslovanskem konzulatu, ki je pristojen za vaše področje.

Za avtomobile niste navedli znamke in ostalih podatkov, zato vam ne moremo navesti točnega zneska carinskih dajatev. Mislimo pa, da se vam niti tovornjaka niti osebnega avtomobila ne izplača voziti s seboj. V Jugoslaviji lahko kupite tovornjake in osebne avtomobile skoraj vseh evropskih znamk, kar bi bilo vsekakor ugodneje. Za kanadski tovornjak dvomimo, da bi pri nas lahko dobili rezervne dele. Tovarna avtomobilov v Mariboru izdeluje tovornjake prekucnike v kooperaciji z nemško firmo Deutz in jih prodaja po zmernih cenah. V Jugoslaviji pa na podoben način izdelujejo tudi tovornjake znamke Mercedes.

Predno se boste dokončno odločili za vrnitev, nam vsekakor še pišite malo podrobneje, po možnosti pa se oglasite tudi na najbližjem jugoslovanskem konzulatu, da vam bodo povedali vse podrobnosti in izdali potrebna potrdila.

Povratnik iz Peruja

Leta 1949 sem se izselil iz Jugoslavije v Južno Ameriko, in sicer v državo Peru. Tam sem se zaposlil in imam za vse zaposlitve ustrezne listine od delodajalcev. Plačeval sem tudi prispevke v socialno zavarovanje.

Leta 1966 sem se vrnil v domovino in se tudi doma takoj zaposlil. Zanima pa me, ali se bodo štela leta zaposlitve v Peruju za jugoslovanske pravice do pokojnine, ali pa bom moral zahtevati pokojnino od perujskega zavarovaja. Zanima me, kako naj uveljavim ta leta, ko sem delal in bil zavarovan v Peruju. Končno bi rad tudi naslov diplomatskega predstavništva Peruja v Jugoslaviji.

N. J.

Jugoslavija ni doslej sklenila sporazuma o socialnem zavarovanju še z nobeno južnoameriško državo, torej tudi ne s Perujem. Zato se zaenkrat leta, prebita v državah Južne Amerike, ne morejo šteti za pravice iz jugoslovanskega invalidskega in pokojninskega zavarovanja. Notranja

jugoslovanska zakonodaja sicer pozna ugodnosti za tiste jugoslovanske izseljence povratnike, ki so odšli iz Jugoslavije pred začetkom druge svetovne vojne (pred 6. aprilom 1941), in bili po vrnitvi v domovino zaposleni v novi Jugoslaviji vsaj pet let, ali pa skupaj v predvojni in povojni Jugoslaviji vsaj deset let. Ker ste se vi izselili iz Jugoslavije šele leta 1949, za vas ne pridejo v poštev navedene ugodnosti, temveč samo možnost dokupa let, prebitih na delu v Peruju, za pravice jugoslovanskega invalidskega in pokojninskega zavarovanja. Dokup let odobri — proti predpisanemu plačilu — za dobo do konca leta 1964 republiški zavod za socialno zavarovanje, za dobo po 1. januarju 1965, ko je bilo v jugoslovanskem invalidsko-pokojninskem sistemu vpeljeno t.i. podaljšano zavarovanje, pa komunalni zavod za socialno zavarovanje na podlagi posebne pogodbe, sklenjene med zavodom in zavarovancem. V pogodbi se točno označi, katera doba se prizna za pravice iz jugoslovanskega zavarovanja, kakor tudi znesek, ki se mora plačati (zneski se ravna po kvalifikaciji prosilca), in na kakšen način ter do kdaj.

Je pa pri takem dokupu let težava, ker je rok za uveljavitev tujih let iztekel s koncem leta 1966 in dovoljujejo jugoslovanski organi socialnega zavarovanja dokup teh let le v primeru, če je bila zahteva vložena vsaj do 31. decembra 1966. Za tiste, ki so bili na ta dan še v tujini, vzamejo jugoslovanski zavodi v poštev njihove vloge za dokup tujih let tudi v primeru, če so stopili do konca leta 1966 v stik s pristojnim jugoslovanskim diplomatsko-konzularnim predstavništvom v tisti državi in se vsaj pozanimali, kako bo z njihovo tujo delovno dobo po vrnitvi v Jugoslavijo. To mora diplomatsko-konzularno predstavništvo pisмено potrditi, nakar smatrajo jugoslovanski organi socialnega zavarovanja, da je bila zahteva za dokup tujih let pravočasno vložena in jo vzamejo v postopek. O vseh podrobnostih je najbolje, da se pozanimate neposredno pri najbližjem zavodu za socialno zavarovanje, ki vam bo sporočil tudi približni znesek, ki ga boste morali plačati za dokupljena leta.

Naslov peruanskega diplomatskega predstavništva v Jugoslaviji je: Ambassade de la Republique Perou, Beograd, Rige od Fere 20, tel. 627-849.

Dr. L. S.

Dobro in slabo televizije

Ne glede na to, kje smo, na katerem delu zemeljske krogle živimo, televizor je že postal del naše vsakdanjosti. Če imamo kosček svojega sveta — dom, zadostuje rahel pritisk na gumb in naše stanovanje napolni svetloba. Slika in glas napovedovalca ali napovedovalke, ki nas prijazno povabita, naj vztrajamo pri sprejemniku. Utrujeni po dnevem delu, potrti zaradi občutka osamljenosti v tujem svetu si kaj hitro najdemo prijatelja. In to je — televizor. Navadimo se, da v njegovi družbi preženemo občutek osamljenosti, saj na »obrazu« televizijskega sprejemnika kar »mrgoli« dogajanj in ljudi, ki so tako živi pred nami, da bi se jih skoraj lahko dotaknili z roko.

Seveda vsi ne gledajo televizijskih oddaj samo zato, da bi se izognili občutku osamljenosti. Za mnoge je sedenje pred televizorjem »izhod v sili«. Po opravljenem delu ne vedo, kaj naj počno. Ali zato, ker nimajo toliko denarja, da bi sami aktivno posegli v svet, ki jih obdaja, ali pa zaradi bojazni pred zunanjim svetom. Tako postane gledanje televizije navada, ki jih tako prevzame, da jim je žal vsega, kar zamudijo na malih zaslonih. Niti ne zavedajo se, da lahko ta »dobri prijatelj« postane sčasoma njihov »sovražnik«.

Škodljivo sedenje

Predolgo sedenje pred televizijskimi zasloni ne uničuje samo našega telesa (oslabi podporne mišice, ki omogočajo pravilno držo) in čutila (hitro nihanje svetlobnih žarkov utruja oči, ropot slabi sluh), ampak lahko povzroči hujše bolezni, kot na primer epilepsijo.

In kaj naj rečemo o »prijateljskem«, pa tudi »sovražnem« delovanju na naše psihično življenje? Res je, da se lahko ob gledanju televizijskih oddaj veliko naučimo. Televizija nas seznaja in omogoča pogled na najbolj oddaljene koticke zemeljske krogle, nas izobražuje in kulturno dviga. Skratka — širi naša spoznanja

Azra Kristančič
dipl. psiholog

in aktivira naše misli. Rečemo pa lahko tudi, da nenehno gledanje televizije ovira življenjska spoznanja o človeku samem, ki jih dobimo le z neposrednimi odnosi, z aktivnim življenjem med ljudmi. Pretirano gledanje televizije lahko celo zožuje kulturno obzorje. Tako negativno vplivajo na gledalce predvsem oddaje, ki nimajo večje kulturne vrednosti. Dodajmo še dejstvo, da mnogi naši rojaki ne poznajo, vsaj na začetku, jezika dežele, kjer živijo. Ali se lahko potemtakem čudimo, da se mnoge informacije, ki jih vidijo ali slišijo na televiziji, izkrivljene, pomanjkljive ali povsem drugačne? Eden izmed osnovnih pogojev, da je človek postal človek, pa je bil tudi — govor. Zaradi govora je dosegel tako visoko raven v primerjavi z drugimi prebivalci te naše stare Zemlje, razvil kulturo, pravila in zakonitosti medosebnih odnosov. Gledanje televizije, ne da bi dobro razumeli spremno besedo, je zato pomanjkljivo in tudi škodljivo. Mnoge informacije takšen gledalec predela po svoje, jih vključuje v svoj osebni sistem vrednosti, kar vse mu še bolj otežuje prilagajanje resničnemu življenju. Informacije, ki jih dobiva posameznik, pa niso izkrivljene le zaradi pomanjkljivega razumevanja jezika dežele, v kateri živi, temveč pogosto tudi zaradi njene politične orientacije. Tako bo lahko na primer informacija o spopadu v Jordaniji povsem drugačna v Združenih državah kot v Sovjetski zvezi. Ponekod bodo s temnimi barvami slikali palestinske komandose, ponekod pa jih bodo kovali v zvezde. Prav zaradi tega mora vsak gledalec znati gledati televizijo, izluščiti resnico, kar mu pomaga njegova izobrazba.

Psihoterapija

Sestavljavci programov poskrbijo, da vsak teden, ponekod tudi vsak dan, gledamo filme, kjer imata pištola in trda pest glavno besedo. Kaj bi bilo, če ne bi znali izluščiti verjetnega, pozitivnega, če ne bi znali ločiti resnice od fantazije spretnih filmskih obrtnikov? O vplivih scen agresije in brutalnosti na gledalca prevladujeta med strokovnjaki dve stališči. Prvi trdi, da se z gledanjem agresije in bru-

talnosti gledalec vživlja v agresorja in tako sprostí osebno agresijo. To naj bi bila nekakšna psihoterapija. Drugi pa trdijo, da je gledanje agresivnosti in brutalnosti povod, da gledalec tudi v resničnem življenju uporablja agresijo kot sredstvo za uveljavljanje. Kaj lahko rečemo? Le to, da je učinek gledanja agresije in brutalnosti na TV-zaslonih ali v kinematografih odvisen od posameznikove osebnosti, od njegove zrelosti. Psihično nezrela, nestanovitna osebnost bo agresijo vsekakor sprejela kot edino obliko vedenja, ki ji daje občutek pomembnosti in samopotrjevanja. Zdrava in izoblikovana osebnost bo sprejela scene agresije takšne kot so: zavedala se bo, da gleda le del resničnosti, dramatizirane, da bi pritegnila gledalce.

Upoštevati pa je treba tudi, kaj je primerno za otroke in kaj ni. Naši rojaki v tujini svojim otrokom ne prepovedujejo (vsaj večina ne!) pretiranega gledanja televizije z opravičilom, da se bodo tako prej naučili jezika. Samo jezik? Ali se ne bo otrok zaradi pomankljive razlage o tem, kaj gleda in kaj je videl, naučil vse drugo prej kot jezik? Zato naj bodo ob vsaki oddaji prisotni starši. Otroku, ki še ni dorasel kritičnemu sprejemanju, naj pomagajo z razlago in dopolnjevanjem. Pretirano gledanje televizije je otrokom še bolj škodljivo kot odraslim, ker zpušča trajnejše posledice na telesnem in duševnem razvoju.

Družinsko in družabno življenje

Po utrudljivem dnevu si želimo počitka v prijetnem domu, v krogu najbližjih. Navadno se ljudje pogovarjajo o dogodku minulega dne, težavah in načrtih za prihodnost. Takšni in podobni intimni pogovori še bolj zbližujejo ljudi. Pretirano gledanje televizije pa marsikdaj in marsikomu onemogoči zbliževanje. Družina je sicer zbrana, toda prisotni so le fizično. Zatopljenost v oddajo otežkoča ali celo onemogoča izmenjavo besed in izkušenj. Včasih so skope besede ob televizijskih zaslonih le »iskra«, ki zaneti marsikdaj »ogjenj prepira« in povzroči daljšo nestrpnost. Podobno je tudi z družabnim življenjem.

Kadar ljudje povabijo k sebi domov prijatelje, so prepričani, ali vsaj pričakujejo, da bodo preživeli prijeten večer v pogovoru. Ko pa beseda ne steče tako, kot so si zamišljali in če ne pomaga kozarec alkohola, hitro poiščejo pomoč in prižgejo televizijski sprejemnik. Če se to zgodi večkrat, sami ne vedo, kdaj jim ta »odrešilna« misel pride v meso in kri. Prizadevanja za družabno življenje se končajo pred televizorji. Učinek pa je prav nasproten, kot so pričakovali. V razvitejših državah ima že skoraj vsaka hiša televi-

zor. Ljudje pa, če že gledajo oddaje, ki jih prinese eter, jih raje gledajo doma, kjer se lahko mnogo bolj sprostijo. Prijatelj drugič navadno ni več in spet je razlog več za gledanje malih zaslonov. Televizija je mnogo prinesla, nas mnogo naučila in pokazala svet, ki ga najbrž sicer ne bi nikoli videli. In vendar... Treba je tako kot pri vsem življenju tudi pri gledanju televizije poznati mero. Radio in televizija pa sta sredstvi, o katerih lahko sami odločamo, kdaj in kaj bomo gledali ali poslušali.

Kmečko okno — Foto: Sonja Zalar

Jutri za kosilo

Srbski pasulj
Pehtranova potica

Srbski pasulj

Pol kg belega fižola (tetovca) prejšnji dan namočimo, naslednji dan pa ga zalijemo z vodo, dodamo kos suhega mesa (najboljša so rebrca ali vratina), pol sesekljane čebule in strok strtega česna ter skuhamo. Solimo po potrebi (ne preveč, če je meso zelo slano). Med kuhanjem zalivamo z juho ali vodo. Ko je fižol kuhan, vzamemo ven meso. V kozici segrejemo maščobo (ne preveč), vanjo zamešamo žlico moke in jedilno žlico mlete sladke paprike. Vse dobro premešamo in dodamo fižolu, da skupaj prevre. Nazadnje dodamo fižolu še meso, ki smo ga razrezale na primerne kose.

Pehtranova potica

Testo: potrebujemo pol kilograma suhe bele moke, 3 dkg kvasa, četrta litra mleka, 3 rumenjake, 10 dkg kuhanega ali surovega masla, 10 dkg sladkorja, limono ali pomarančno lupinico, sol.

Moko presejemo v skledo, jo pokrijemo in postavimo na toplo. Medtem pripravimo kvasec: skodelico do polovico nalijemo z mlačnim mlekom, dodamo žlico sladkorja in zdrobljeni kvas ter pokrijemo, da vzide. Posebej penasto vmešamo maščobo, rumenjake in sladkor, dolijemo malo mleka, solimo in odišavimo z nastrgano limonino lupinico, dodamo kvasec in vse zamešamo z moko v nepregosto testo. Testo stepamo s kuhalnico tako dolgo, da se gladko loči od posode. Nato ga pokrijemo in damo na toplo, da vzhaja. Ko vzhaja za dvakratno količino, ga razvaljamo in namažemo z nadevom.

Pehtranov nadev: 10 dkg surovega masla umešamo z 3 rumenjaki in 2 dcl goste kisle smetane, 10 dkg sladkorne sipe, dodamo sneg od beljakov in namažemo nadev na testo. Povrh potresemo drobno sesekljan pehtran.

Potico zvijemo in damo v namazan in z drobtinicami potresen pekač, ter postavimo na toplo. Pečemo jo približno eno uro.

Fotografija je že zanimiv zgodovinski dokument: v prijateljskem pogovorom so posnети pisatelji France Bevk, Anton Ingolič in Franc S. Finžgar. Prvi in zadnji sta že med pokojniki

Beseda Franceta Bevka se je utrnila

Ko se je Primorska začela ogrinjati v plašč jeseni in so se v Brdih oglasili trgači, pa si odpevali čez doline, se je na svoj osemdeseti rojstni dan poslovil od nas slovenski pisatelj, Primorec France Bevk. Odšel je, tako rekoč, s knjigo v roki. Slovenska matica v Ljubljani mu je nekaj dni pred rojstnim dnem izdala za 80-letnico avtobiografsko povest Pot v neznanje. V njej je pisatelj še enkrat odgrnil plašč nad svojo mladostjo, v kateri je tako usodno odzvanjal čas. Fa se ni te dni dopolnilo samo življenje enega najplodovitejših slovenskih pisateljev, ampak tudi enega izmed tistih, ki je z živo besedo pomagal ohranjati slovenstvo na zahodni meji.

Pred leti je bilo, ko smo se sodelavci mladinskih revij napotili s Francetom Bevkom na osnovno šolo v Renče na Primorskem, da bi tamkajšnjim otrokom prebrali svoje zgodbe. Pot na Primorsko je to literarno dopoldne France Bevk oživil z besedovanjem o pokrajini s tisto žlahtno, pretanjeno govorico, v kateri je vsaka beseda zajela več kot svoj pomen.

V njej je bila še melodija pokrajine in govora ljudi, v njej je bil odmev življenja tega slovenskega sveta, ki ga je s svojim delom ohranjal tudi pisatelj. Takrat nam je govoril Simonu Gregorčiču in njegovem izrednem pomenu za Primorsko. Sedaj, ko se je utrnilo njegovo življenje, v katerega je nasejal mozaik zgodb iz svojega življenja in Primorske, se njegovo ime pridružuje velikemu pevcu.

In kakorkoli je Bevkovo delo izrednega pomena za slovensko Primorsko in je njegov Kaplan Martin Čedermac, ta odlična postava slovenskega rodoljuba, zapisana v zgodovino slovenske književnosti in narodne biti z velikimi črkami, bodo praznino, ki je nastala ob njegovem nenadnem slovesu, občutili predvsem najmlajši, katerim se je s tako ljubeznijo posvečal.

Dolga je vrsta zgodb, ki jih je ustvaril za najmlajše: Pastirčki pri kresu in plesu, Tatič, Bedak Pavlek, Jagoda, Lukec in njegov škorec, Lukec išče očeta, Kozorog, Tovariša, Pastirci, Pesterna, Grivarjevi otroci... Cela plejada del, s katerimi je raslo nekaj generacij in h katerim se vra-

čamo, da bi z njimi znova začutili v sebi tisti pridih mladosti, ki je tako pričujoč v Bevkovem delu za otroke.

Polna je bila njegova življenjska pot. Beneška Slovenija je ostajala v zavesti Slovenije in njenih ljudi ob polni podobi njegovega boja za obstanek, kot jo je pisatelj, ki se je pred vojno skril za ime Pavle Sedmak, popisal v Kaplanu Martinu Čedrmacu. Pred dnevi sem govoril s primorskim učiteljem, ki je poznal pisatelja v mladosti. Pripovedoval je o skrivanju slovenskih knjig, ki so jih prepovedali fašisti, kot da bi iz njega govoril pisatelj. Tako polna resničnost veje iz tega Bevkovega dela. In ko mi je upokojeni učitelj povedal, da je še pred leti videl po primorskih domačijah slovenske knjige, ki jih je ljudem za fašizma razdelil iz šolske knjižnice, sem se zavedal, da je lahko tako pričujoča narodna zavednost doma samo s predela, ki se je stoletja ohranjal z zavestjo o pripadnosti slovenski pesmi, slovenski besedi, slovenski knjigi, tudi Bevkovi knjigi.

Peter Breščak

Pilona in Dolinarja ni več

Še dva slovenska umetnika je domača gruda te dni zagrnila, kiparja in pedagoga Lojzeta Dolinarja in slikarja Vena Pilon. Oba sta se na jesen svojega življenja, toda polna načrtov za delo, vrnila v Slovenijo: prvi iz Beograda, drugi iz Pariza. Kipar Lojze Dolinar, rojen 1893 v Ljubljani, je študiral doma in v Münchnu. Po prvi svetovni vojni je deloval v ateljeju kiparke M. Hoffman v New Yorku, kasneje pa je začel z delom v Beogradu, kjer je po osvoboditvi vzgajal na akademiji za likovno umetnost. Za svoje delo, ki ga je razstavljal doma in v tujini (v pariškem Salon d'Automne itd.) je prejel številna priznanja. Njegovi spomeniki so razsejani po vsej državi: izdelal je kipe Aškerca, Jakopiča, Matije Gubca in drugih. Še dve leti pred smrtjo je predstavil svoja iskanja v ljubljanski Mestni galeriji, kjer je razstavil svoje male plastike.

Slikar Veno Pilon, ki je bil vrsto let pravi slovenski kulturni ataše v Parizu, se je v svojem razgibanem življenju srečeval z najpomembnejšimi stvaritelji sodobne likovne umetnosti. V Ajdovščini rojeni slikar (1896) se je v svoji razgibani življenjski poti v vojnem ujetništvu znašel sredi oktobrske revolucije v Rusiji, po vrnitvi iz ujetništva leta 1919 študiral slikarstvo v Pragi, potoval v Firence in na Dunaj. Leta 1927 se je odpravil v Pariz, ki postane njegov drugi dom. Tam je deloval kot slikar, grafik, kipar, fotograf in strokovni pisec. V zgodnjih letih svoje vsestranske umetniške življenjske poti je ustvaril pomembna slikarska dela. Zanje je prejel več javnih priznanj.

Z Dolinarjem in Pilonom se je končala pomembna ustvarjalna pot nadarjenih likovnikov.

Zanimiva arheološka odkritja

Da si slovenska arheološka veda pridobiva vse večji ugled tudi med strokovnim svetom na tujem, ne gre pripisati samo srečni okoliščini, da so naša tla posejana s tako odličnimi pričami življenja v davnini, ampak predvsem zavzetosti slovenskih strokovnjakov, ki hočejo razrešiti vrsto vprašanj naše zgodovine; te razrešitve pa niso pomembne samo za Slovence, ampak tudi za vso srednjo Evropo.

Arheologi Narodnega muzeja so se letos lotili treh akcij: v Viru nad Stično je dr. Stane Gabrovec s svojo ekipo izkopal že šestnajsti prerez skozi obzidje nekdanje mogočne ilirske naselbine, ki se je je opri-

Veno Pilon na razstavi svojih slik, ki je bila pred leti v Ljubljani

jelo ime »slovenska Troja«, dr. Peter Pertru je z nemškimi arheologi z inštituta za pra- in predzgodovino iz Münchna odkrival trdnjavske naselbine v Vranju pri Sevnici, dr. Vinko Šribar pa se je posvečal raziskovanju srednjeveškega mesta Guttenwerth na Otoku pri Dobravi. Omeniti velja, da je za odkrivanje ilirske naselbine na Viru pri Stični, le-ta sodi v 8. stoletje pred našim štetjem in je bržkone obstajala do prihoda Rimljanov, veliko zanimanje zlasti med amerškimi ter nemškimi arheologi. Tu sta pred letom kopala dr. Foltiny iz Princetona (ob pomoči ustanove Smithsonian iz ZDA) ter največji poznavalec situlske umetnosti v Evropi dr. Fray; tako Princeton kot tudi Marburg na Lahni se bosta prihodnje leto, ko bo v Jugoslaviji svetovni arheološki kongres, ponovno udeležila raziskovanj. Medtem ko gre na Viru pri Stični za odkrivanje ene največjih staroselskih postojank na našem ozemlju ter za spoznavanje odnosov staroselcev z ljudstvi, ki so se prelivale tod ter za njihovo materialno kulturo, pa bi z odkrivanjem trdnjavskega kompleksa poznoantične postojanke v Vranju pri Sevnici radi spoznali, kakšne so bile razmere na našem področju ob prihodu Slovencev, saj je trdnjava, kot so spoznali pri letošnjih izkopavanjih, propadla prav ob njihovem vdoru.

P. B.

Lojze Zupanc: Anka Mikoljeva

Mariborska založba Obzorja in Dolenjska založba sta nedavno izdali povest Lojzeta Zupanca: Anka Mikoljeva. Pisatelj Lojze

Zupanc je Ljubljčan in učitelj po poklicu. Napisal je že veliko. Predvsem je znan kot mladinski pisatelj. Pisati je začel kot mlad učitelj v Beli krajini, kjer je preživel 25 let. Bela krajina s svojo bogato folklorno zakladnico — s svojim bogatim besednim zakladom, pregovori, pripovedkami, ga je vsega prevzela. Prevzela ga je dežela in njeni ljudje. Z ljubeznijo in zavzetjem se jim je posvetil. Ne samo otrokom v šoli, kakor je zahteval od njega poklic. Prisluhnil je pripovedkam njihovih dedov in babic, ujel v svoja dela njihove ljudske običaje. O Beli krajini in iz Bele krajine je veliko napisal. Več zbirk ljudskih pripovedk in nekaj povesti. Življenje in poklic sta ga zatem vodila v druge predele naše slovenske dežele, katerim je kot izrazit folklorni pripovednik posvetil tudi precej svojih del. S svojim štiriindvajsetim delom — »Anko Mikoljevo« pa se spet vrača v Belo krajino, ki mu je, kakor kaže, najbolj prirala k srcu.

»Anka Mikoljeva« je povest belokranjskega dekleta, ki se je kot mlada, srečno poročena žena srečala z grozotami zadnje vojne in skozi vse bridke preizkušnje živela v sedanji čas. Pripoved, ki sega iz predvojnega, v medvojni in povojni čas, je preprosta, ljudska. Najbogatejša je v prvem delu, v katerem opisuje avtor zelo plastično nekatere belokranjske ljudske običaje. Bogata na belokranjskem besedišču in pregovorih jo bodo posebej še rojaki iz Bele krajine z veseljem prebrali in z njim obogatili svojo domačo knjižnico.

Kakor je nas doma, bo prav gotovo tudi mnoge Slovence po svetu, posebej še v Ameriki, prizadela vest, da se Jože Župančič iz Litije, ki je znal v svojih člankih in reportažah tako prikupno po domače kramljati in je s preprosto besedo toliko zanimivega povedal, ne bo nikoli več oglasil. V torek 6. oktobra je tiho, za vselej odšel. Na ljubljanskih Žalah ga je zemlja sprejela v svoje večno naročje. Komaj dobrega pol leta je minilo, ko smo se s kratko besedo ustavili ob njem, ko je 18. februarja praznoval sedemdesetletnico. Takrat so o njem spregovorili v številnih listih in revijah in s tem skromno počastili življenjski jubilej svojega sodelavca. Dolga je vrsta časopisov, revij in drugih publikacij, pri katerih je sodeloval v skoraj petih desetletjih svojega publicističnega dela. Redno se je oglašal v domačem tisku ter zelo pogosto v ameriških in tržaških slovenskih listih. Veliko je pisal v Prosveto. In ko je začela Slovenska izseljenska matica izdajati Slovenski izseljenski koledar in revijo Rodno grudo, ga je takratni predsednik matice Tone Seliskar, ki je bil Župančičev sošolec na ljubljanskem učiteljskem povabil, da bi kdaj kaj napisal za ti publikaciji. Tako je Jože Župančič postal eden prvih sodelavcev Rodne grude in matičnega koledarja. Pisal je o domačih krajih in naših ljudeh. Včasih je posegel daleč v preteklost, luščil iz zgodovine ali ljudskega izročila številne zanimivosti, še raje pa je kramljal o sedanjosti, o napredku in uspehih domače dežele, predvsem je rad pisal o zasavskih krajih, kjer je živel z družino od leta 1924, ko se je tja priselil kot učitelj. Posebej so ga zanimale tudi usode naših izseljencev. Ob njih se je ustavljal, zbiral in dopolnjeval podatke in se razpisal. Tako si je med našimi ameriški rojaki našel mnoge prijatelje, s katerimi si je stalno dopisoval. Ameriški rojaki, ki so poleti prihajali v Slovenijo na obisk, so se mimogrede radi oglasili tudi pri Jožetu Župančiču v Litiji, na kratek pomenek. Obiskovali so ga tudi tisti, ki so ga poznali le po dopisih.

Že v marčevi Rodni grudi smo povedali, da je bil pokojni Župančič po rodu Dolenjec — iz Novega mesta. In vse življenje je imel svojo Dolenjsko poleg Zasavja posebej rad. Osebnost je poznal številne naše kulturne ustvarjalce. Napisal je spomine na pesnika Mirana Jarca, Cvetka Golarja, pisatelja Slavka Gruma in druge. Pomenek z njim je bil kakor živ leksikon. Pisati mu je pomenilo toliko kot živeti in pisal in snoval je takorekoč do zadnjega diha, ko se je za vselej ustavilo njegovo že dolgo bolno srce.

Podobe iz življenja, narisane z besedo in srcem

Med knjigami domačih pisateljev, ki so letos izšle pri nas, je kritika posebej ugodno ocenila najnovejše delo znanega in v zadnjih letih zelo plodovitega primorskega pisatelja Danila Lokarja, »Silvan«. Knjigo je izdala Cankarjeva založba v Ljubljani. V uvodni črtici »Bela lisa, Izin konec« je pisatelj na drugačen, svojski način ponovno spregovoril o nesrečni junakinji iz zgodbe »Ples«, ki je bila prvič objavljena v »Sodobnosti« leta 1934 in je zatem izšla v zbirki »Sodni dan na vasi«, ki jo je izdala Cankarjeva založba leta 1958. Črtici sledi v knjigi novela »Večerja oračev«. Že naslov pove, da so njeni junaki kmetje (iz nje objavljamo v Rodni grudi odlomek). Izstopata predvsem dve človeški podobi, zarisani s temnimi in svetlimi toni svoje notranjosti: težko bolni kmet Luka, ki je s slehernim vlakencom svoje biti navezan na svojo zemljo, in njegov sosed Stan-ko Mohorin, v sebi ves razdvojen. Vsak po svoje sta razbiti posodi, a vendar sta polna sle po življenju. V drugi daljši noveli, po kateri je knjiga imenovana »Silvan«, govori avtor o svojem prijatelju iz mladih let, o njegovih stiskah, iskanjih in doživetjih, ki so tako neposredna, da bralec kar nehoti začuti, da je mnogokaj od tega podoživel avtor sam. Svetli lirično ubrani toni prepletajo vso novelo; iz njih izstopa lik mladega fanta, sina naravoslovca iz majhnega podeželskega trga, ki je »ves po očetu« in zraven zapleten v svoje mladostne težave in skrbi. Morda je

vse to za današnji čas in današnje mlade ljudi malo odmaknjeno, a zato nič ne izgubi na svoji pristnosti in neposrednosti. Svetli toni se v noveli prelijejo v temne: fant umre, a vendar vse le ni in ne ostane črno, saj smrt in življenje se večno prepletata in ni smrti da bi ne bilo tudi življenja. Njegovo dekle živi. Novela se zaključuje s stavkom: »Vlaku grem naproti in vlak prihaja tudi meni naproti...« Tako, spet je tu življenje, ki se pretaka po zakonih narave in je večno, neuničljivo...

Pisatelja Danila Lokarja, ki živi v svojem rojstnem kraju — Ajdovščini, smo prosili za kratek razgovor, da bi ga še bližje predstavili bralcem Rodne grude, od katerih ga mnogi skozi njegova dela prav gotovo že dobro poznajo. Prav v čas tega srečaja pa sta kanili dve grenki kaplji: smrt dveh Lokarjevih dragih prijateljev in sorojakov — pisatelja Franceta Bevka in slikarja Vena Piona. Bilo je nekaj dni po sedmini za Francetom Bevkom in nekaj dni po smrti Vena Piona, ko sem obiskala pisatelja Danila Lokarja na njegovem domu v Ajdovščini. Prijazen zgodnjejesenski dan je bil in vsa Vipavska dolina se je kopala v soncu, veter pa je na ves glas prepeval, česal drevje in se zaganjal v ljudi igravo, včasih pa že kar malo vsiljivo za nas, ki nismo doma s Primorske.

Ajdovščina se je v zadnjih letih razrasla in razkošatila. Starodavni rimski stolp med topoli se je skoraj skril med visokimi stanovanjskimi hišami. Ob av-

tobusni postaji vre ves dan živahen promet. Nekaj za njo se je razpotegnila nova poslovna stavba. Ljudje vstopajo in izstopajo iz sodobno urejenih trgovin. Ajdovščina polno živi z utripom časa.

Nedaleč od tam in vendar v zatišju, v vrtu, kjer se je med raznim cvetjem visoko povzpел lovor in se na široko razrasel rožmarinov grm, v rumeni enonadstropnici, ki ji je že precej let zapisal čas, sva se srečala s pisateljem Danilom Lokarjem in njegovo simpatično soprogo.

Zatem smo sedli v sobi, kjer so ob stenah omare s knjigami in na stenah podobe njegovega prijatelja in sorojaka Vena Piona. Prav nasproti vrat je tihožitje s kruhom. Bele štruce, rumeno zapečene kar diše, da bi segel po njih in ugriznil. Zakaj je pisatelj prav to sliko namestil na steno nasproti vrat, da jo vsak obiskovalec prvo zagleda? In zakaj je Veno Pilon to tihožitje s kruhom upodobil tako živo in pristno? Morda sta oba čutila isto: kruh je sol življenja, iz davnih časov simbol našega gostoljubja, kruh je v mnogočem oblikovalec človekovega življenja, zaradi njega veliko ljudi odšlo na tuje.

Pisatelj Danilo Lokar je bil rojen v Ajdovščini leta 1892. Precej je že odmaknjena ta letnica, a pisatelj, ves živahen in dejaven, tega ne kaže. Beseda se je naprej dotaknila obeh njegovih prijateljev, ki sta nedavno za vselej odšla. Pisatelja Franceta Bevka in slikarja Vena Piona. Senca je zastrla pogled in besedo, ko je pisatelj dejal:

»Da, odšla sta in ne bo ju več in kakšno čudno naključje; oba prav za svoj rojstni dan. France Bevk ob svoji osemdesetletnici, Veno Pilon pa dan po svojem 74. rojstnem dnevu...«

Z Venom Pilonom sta odraščala skupaj, oba sta bila Ajdovca. S Francetom Bevkom pa sta se tudi poznala dolgo vrsto let. Od jeseni leta 1943 do maja naslednjega leta sta skupaj partizanila v hostah nad Gornjo Tribušo. In ko je Bevk postal prvo leto po vojni urednik tržaških »Razgledov«, je Danilo Lokar v njih objavil več svojih novel, ki jih je napisal med vojno: »Sodni dan na vasi«, »Igra dneva« in druge.

Pisati je začel že kot študent na goriški realki. Tam so izdajali študentje svoj list »Pobratimija«, ki ga je Lokar nekaj časa tudi urejeval. Njegova mati je rada brala. V tem se je »vrgel«

po njej. Veliko je bral, rad je razmišljal, se poglobljal in tehtal sam v sebi, hodil je v naravo, ki je bila zanj knjiga tisočerih čudes in vedno novih odkritij. Mikalo ga je tudi gledališče, želja, da bi postal igralec. Tržaški pesnik Igo Gruden in njegova družba ga je vnemala za moderno slovensko in tujo literaturo in ga učila, da je treba snov zajemati iz življenja samega.

Ko je šel na Dunaj na visoke šole, je dolgo razmišljal in iskal, kam bi se usmeril. Končno se je odločil za zdravniški poklic. Zagrizel se je v študij. Postal je zdravnik. Najprej na Dunaju, zatem v Furlaniji, od konca prve svetovne vojne pa v svojem domačem kraju — Ajdovščini.

Ves ta čas pa je zorelo v njem, trkalo in klicalo: piši, piši! Dodobra je poznal delo in stvaritve svojega ajdovskega rojaka in ljubega prijatelja, slikarja Vena Piona, ki je takrat živel in ustvarjal v Parizu. Tako je v njem zorela in dozorela želja, da bi s pisano besedo oblikoval podobe iz življenja. A bilo je težko. Kajti takrat je živel v Italiji, bil pa je Slovenec in hotel je pisati za Slovence in o Slovencih. Gradiva za pisanje je imel dovolj, kot zdravnik in tenkočuten prisluškovalec življenju je že pri svoji zdravniški praksi zajemal iz polnega. In tako se je kopicilo v njem, se oblikovalo, pregnetalo in zorelo. V času med obema vojnama v letih 1934 in 1935 je v ljubljanski reviji »Sodobnost« objavil nekaj svojih novel, ki so vzbudile pozornost in priznanje. Šele po drugi svetovni vojni pa je polno spregovoril. Leta 1956 je izšla njegova prva knjiga »Podoba dečka« pri založbi »Lipa« v Kopru. Leta 1958 je Cankarjeva založba v Ljubljani izdala zbirko njegovih črtic in novel pod naslovom »Sodni dan na vasi«. Za to knjigo je prejel Prešernovo nagrado. Sledile so: »Hudomušni Eros«, »Leto osemnajsto«, »Zakopani kip«, »Dva umetnika«, »Z glavo skozi zid«. Ob Lokarjevi sedemdesetletnici je pred osmimi leti izdala Cankarjeva založba zbirko desetih črtic in novel, imenovano po eni izmed teh »Dva obraza dneva«. V tej knjigi so avtorju najbolj pri srcu novele: »Objokane blazine«, »Počitek v Suhem žlebu« in »Pogozdovanje Krasa«, ki se mu zde najboljša tudi med ostalimi deli. Leta 1964 je za zbirko Čebelico pri Mladinski knjigi napisal otroško zgodbico »Srnjaček«, zatem sta leta 1968 iz-

Danilo Lokar

šli pri založbi Borec »Antologija partizanske proze«, letos pri pri Cankarjevi založbi njegovo delo »Silvan«, pri Državni založbi pa novele »Bela cesta«.

Vsekakor več kakor bogata bera. V vsako knjigo je zajetih več zgodb. Zvečine govore o preprostih ljudeh — Primorcih, ki živijo ali so živeli v preteklih desetletjih na Vipavskem, tam pod Čavnom in Nanosom, na Krasu, le redka zgodba seže do Gorice ali Trsta. S človekom, njegovimi doživetji, hotenji in razglabljanji se obenem izpoveduje tudi njegova krajina, njegova domača zemlja — terra rossa — s smokvami in trto, oljkami in cvetočo češnjo. Vse je povezano, vse tesno združeno, kakor je v resnici, kakor je v življenju.

»Zato sem posebej rad delal, ker ta pokrajina še ni bila znana v literaturi. Vipavska dolina je nekaj svojega — ljudje tukaj imajo poseben temperament. Upam, da sem nekaj o tem povedal,« je dejal pisatelj Lokar.

Ne nekaj, veliko nam je že povedal. A vemo, da v njem dozoreva še veliko podob, ki nam jih bo še dal.

Večerja oračev

Mož, ki je sedel prej ves čas mirno na hodniku, se je spet zganil in presedel. Šel je bolj na levo, proti vhodu.

Hodnik je stavljen po starem in kamnit. Nad visokimi, širokimi oboki spodaj stoji, in tam spodaj so kleti in shrambe za zimo, a ožji oboki se pno tudi gori na hodniku in ti oboki slone na stebrih iz rezanega kamna. Vse to zidanje je obrnjeno v sonce proti jugu, a stoji kar dosti visoko nad dolino, pol ure hoda po strmih bližnjicah i vsneskozi po terasah, med terasami po stopničastem svetu, ki ga pravzaprav le enkrat seče v ozkih in globokih brezni živ, skakajoč, neugnan in bister potok. Potok se jemlje še više gori prav pod nedrji strmega in golega kuclja.

Ker je hodnik z oboki obrnjen na jug, je na njem, na odprtem hodniku, prezimilo lahko več občutljivih rastlin; prezimile so citrone v širokih čebrih, prezimila z nekoliko šibkejšo rastjo pomaranča, prezimili so oleandri in gorečke v dolgih, ozkih škatlah.

Mož, ki se je presedel na levo in sili že proti odprtim, kamnitim stopnicam, steguje vrat, ko široko odpira oči in se zavija. Zavija se tesneje v suknjo in si spredaj zapenja plahto, katero je vrgel na vrh suknje. Čez nizko streho, ki je pod njim na ono stran ceste, gleda in v stran od ceste gleda in steguje vrat. Kaj vidi?

Na terasah pod njim in na njegovem orjejo. Hotel je biti zraven tudi sam, pa mu ni dalo. Bolezen mu ni dala, otok mu ni dal, težke noge mu niso dale in kratko dihanje mu ni dalo. In zato ga je žena samo oblekla, pregnila vrh suknje še z zimsko plahto s postelje in ga posadila na sredo odprtega hodnika poleg oleandrov in citron v čebrih.

»Ti samo glej in se ne gani!« mu je rekla. Glej, kako voli vlečejo in skačem pred njimi, skačem za njimi, glej, kako jih v ozarah obračam, glej in se ne gani. Delo bo opravljeno, kakor, da si sam zraven, a tudi če nisi zraven, bo po storjeno.«

Tekla je že po stopnicah in po stezi, ko je še ponavljala: »Bo opravljeno, bo opravljeno!«

A ko se je zagledal v njivo, kjer so orali, ko je plug zarezal in vrgel prve ogone in je pazljivo spremljal, kako meče lemež rahle razgone rdeče kraške prsti na obe strani na levo in na desno, je postal nemiren. Ali ga ni narahlo poklicalo?

»Sam bi moral,« je pomislil, »sam. Ko bi urezal v prst in se spojil z njo, bi mi rešila življenje.«

Poklicalo ga je bolj razločno.

April je mrzel, vetroven, siv. Vsak čas se vreme obrača. Vetrer zatuli, kakor da je nekaj v deželi pozabil in mora po to stvar nazaj, preden gre naprej, pa ne tudi dolgo. Buči in maje cvetoče češnje, marelice in hruške, pa se kmalu unese, nekaj ur je mir, ko se vrne. Kakor pajčevino zvija veje v cvetju. In spet se spuste oblaki nizko, stemni se sredi poldneva, kakor da se že večeri in narahlo porosi. Pa tudi rosi ne dolgo. Oblaki se nad morjem, nad Krasom odpro, razdele, okno na

nebu se širi, sonce se razlije nad dolino, da se rose zaiskre, cvetje, še bolj belo, zaboli in slepi oko, pa ne za dolgo. Okno na nebu, komaj se je malo razmaknilo in dalo radodarni luči, da se je izlila na dan, že se zapira. In zapre se tako popolnoma, da se dan spet mrači in niža in hira, kakor da ne more naprej. A še daleč je do noči.

Zato se Lukec na hodniku, ko steguje vrat kakor gos, da pogleda na njivo, zapenja in vleče rokave čez zapestje do dlani. Že je prišel do vrhnje stopnice, kjer se mu zdi pogled proti vzhodu še bolj odprt. Seveda, razgoni in ogoni, ki jih reže plug, se mu zde kakor pod nogami ali na dlani. Pozna to malo mastno, rdečo prst, saj je njegova. In morda je danes še bolj njegova kakor kdaj prej.

Na njivi, na prelepi široki terasi, ki je odprta, kakor da kliče Boga za pričo, da jo pogleda in potrdi, kako leži na najbolj izbrani priliki, so poleg para volov še njegova žena Joža, Mohorinov Stanko, ta je malone sosed iz zaselka nad njimi in Henikman, Stankov svak. Joža poka s kratkim bičem in vodi živino, Stanko in Henikman se pa menjujeta pri plužni ročici, in tisti, ki je po obratu do naslednjega prost, odstira lemež, če se preveč zadela ali ravna kako drugače. Delo gre dobro od rok. Tu udari v bolnega Lukca strašna misel, porojena iz ljubosumnosti mrtvega nad živim, da ga bo Mohorinov prehitel, da mu bo njivo preoral še preden se bo on, bolan, kakor je, dodobra zdramil in ostro, pekoče ga zaboli v prsih.

»Ne,« zastoče, »ne, ne, ne!«

Bolečina je ostra in ne popusti več.

»Ali res ne bo več jenjala?« se ustraši in pogleda okoli sebe.

»Ne, ne, ne!«

Zdi se mu, da joče, pa ni solz, potem pomisli, da je prav tak suh jok med najhujšimi, peče ga v prsih še naprej in kakor da ga bolečina premika, se preseda od stopnice do stopnice, naprej, od stopnice na stopnico, le dol, le dol, zmeraj dol! dokler ni spodaj in se ozre.

Zdaj sedim na zadnji, ali na prvi stopnici, če bi hotel iti gor, pomisli in se ozre. Ozre se proti velikim, globokim obokom, kjer so pozimi tople kleti in druge shrambe.

Tu uzre pred vhodom v klet zaboj; v zaboju so prišle pred časom iz mesta in iz tovarne v vaško trgovino testenine in v zaboju je Jožka pred meseci prinesla na glavi na svitku semenski krompir. In ta ne preobsežni in ne pretežki zaboj postane, v tem ko ga gleda, za bolnega človeka, za Lukca rešilna misel in rešilni izhod in rešitev sploh.

Pol po tleh pol po vseh štirih, pol oprijemši se ob zidu, si moški pomaga do zaboja. Ko je pri njem, položi roko nanj, kakor da je živa stvar in kakor da se je zares oprijel živega človeka in ki mu tudi bo in celo kar pri priči pomagal.

Ker, ker, ker, misli, Mohorinov je prav ročen človek in Henikman je ročen kar se da in Jožka je urna in lahka kot srna, spretnica. In vsi trije bi me z združenimi močmi res spravili ob to veselje in ta dan in pomen in namen mojega življenja.

In tako se upre ob zaboj in postavi na noge.

Ko dela prve plazeče se korake, se mu zdi nezaslišano.

Prav previdno začenja svoje popotovanje. Med hišami in zidovi ni pot bogsigavedi kako težavna. Zaboj prenaša korak za korakom pred sabo, opira se nanj in vsakokrat, ko ga postavi na mesto in se oddahne, se na zaboj tudi nasloni in pomisli, da bi se usedel. Zaboj postaja vse bolj človeški. Misel je zapeljiva in nevarna obenem. Zaboj bi se lahko sesul, lahko bi se zdrobil, razčesnil kakor hišica iz papirja. Lahko bi pa

tudi on sam padel. Zato je polno vzrokov, da vsak svoj korak premisli, premisli vnaprej in do kraja.

Vendar se je predolgo zamislil, ko sloni na zidu in se upira z nogami ob zaboj. Nato pomisli, da je izgubil razgled na pašten, da Mohorinov, Henikman in Joža z voli hitijo kar se le da in da se je on zakopal tu med zidovi s tem nesrečnim zabojem, kakor da je dneva in vsega konec. Ali sonce potuje in delo se hitro odseda.

»Ne, ne, ne!« pomisli in zatrmoglavi. »Ne, ne, ne, ni konca! Ne dneva, ne mene. Ne, ne, ne!«

In gre. Zdaj mu služi testeninski zaboj že kot palica, ročno ga prestavlja in tudi spretno se opira nanj in zaboj še tudi kar prenaša njegovo težo, dasi se zaboj natančno ne izrazi, ali ni teže morda le preveč. In je zunaj hiš. Pot je malo uporabljena vozna pot pod cesto in gre v polje, poljska steza je. Ali kmalu bo zavila, prekmalu bo na ostrem in strmem ovinku in komaj se te misli na oster ovinek uplaši, se tudi potolaži, ko se spomni, da je na ovinku lepa brežina ob vinarstvu, na kateri bo počival.

To mu da poguma in kmalu je na ovinku in sedi na brežini. Nasmehne se in se ozre nazaj na pot, pot po kateri je prišel. Vidi samega sebe, kako vzdiguje, polaga predse zaboj in se oddiha. Ali zaboj je pa tudi več kakor sama palica, kos človeka je.

Tik za ovinkom stoji stara češnja v cvetju. Kot mati, kot ženska je, široka, radodarna, večna, vse življenje je v nji in življenje daje. Široka je krošnja kakor oblak in vsa en sam cvet. Val hladnega aprilskega vetra pod mračnim nebom se ulovi v drevo in ga zamaje. Veje so kakor noseča ženska in gredo vse v eno stran. Veter togotljivo obstane nekaj hipov na mestu in drevesa tako rekoč ne izpusti iz svojih rok, podoba je, da je v krošnji obsedel, se skril in noče ven. Potem se pa le oddalji in oblak cvetja se usuje, ko ga je piš izpustil. Bel list osulega sveta obstane moškemu na nosu, ki se mu, ko to opazi in razume, dobro zdi, da se ga je list spomnil. Da, drevo poleg njega ga je opazilo, ve zanj in drug za drugega vesta.

Zazre se po bregu nizdol. Razume, sto in stoletno delo so te terase, ki so zdaj vse posejane s trto, češnjami in smokvami in zimskim radičem. Rodovi so jih krčili, rili kamenje, jo prenašali, tesali in postavljali oporne zidove in na opornih zidovih so nastale njive, grede, lehe, vrtovi. In v vrtove in njive je prišla trta in sadno drevje, žito in radič, posebno radič, ki so ga pozimi gojili v kletih in hlevih na toplem, da je kalil. Ker, kaj pa je bil ta svet pod njim prej? Jarek, kraški strm skalnat jarek, ki ga je neugnan potok ril in razganjal. A prišel je človek, se ustavil in zamislil. In ril je kamenje, je tesal, zlagal zidove in postavil lehe. In posadil je lehe in zdaj se mu je prilepil češnjev cvet na nosu. Ali bi ne bilo vse to zapustiti škoda? Škoda, škoda, seveda bi bilo. Zaradi kamenja, ki je otesano in zloženo v nepreštetih zidovih, zaradi leh in gred, češnje in radiča, potoka, ki grmi kakor sv. Elija in zmeraj teše v skalovju in zaradi češnje, ki stoji tu poleg njega v bregu vsa v cvetju in strmi on vanjo in ona vanj. Prav ujela sta se v en sam pogled in zaradi tega bi bilo škoda.

Misel je nagajiva in je ne mara. Ozre se v drugo stran in zamahne z roko.

»Proč, o, proč!«

In se vzdigne, napravi. Škatla se mu zdi celo lažja, ko pleše in se maje pred njim. In gresta, zaboj in Luka. Čez petsto metrov pride pa do novega ovinka in vidi, da je vsega konec, poti in upanja, računanja in steze. Svet pade strmo in je prav spričo tega tlakovan. Ta tlak pa je izlizan in spolzek, nevaren in, to je najhujše, pelje v še hujšo strmino.

Sesti in počakati, preudariti in dodobra pretehtati.

»Glej, glej,« si zasepeče, ko se ozira, »glej, steza gre tudi naokoli, pod zidom gre in potem ob lehi, čedna stezica je, udobna.« A ozre se nazaj na široko razraslo češnjo v cvetju, kjer je sedel prej više gori in jo pozdravi še enkrat: »Mati dobrotnica in večna darežljivka!«

Tako popotuje naokoli pod zidom na desno. Že dosti nizko pod strmino prečka stezo, gre na široko polico na levi in se ustavi. To je tretja postaja in tu obstrmijo Mohorin, Henikman in Jožka z odprtimi usti, ko ga uzrejo pred sabo. On se nalahko nasloni in povzdigne svojo palico, testeninski zaboj, in se nalahko zasmee, preden sede, ali grenko se zasmee.

Vendar se takoj pokaže velik razloček o namenu oračev in namenu bolnika, ki se povija okoli vratu s plahto, ko povleče od vzhoda mrzel aprilski piš. Komaj so orači od začudenja zaprli usta, že je Jožka udarila po voličih in »hijo — hot!« hijo — hot!« je tudi plug urezal v steptano ledino. Henikman je bil pri ročicah in šlo je kaj naglo od kraja na kraj. Polovica njive je bila preorana.

Takrat je začel Lukec mahati z rokami in le privabil orače k sebi. A razumeti niso in niso hoteli, da ne bi vendar tako hiteli. Spet so tekli na njivo in spet je Jožka zavihtela z rokami in bičem »hijo — hot!« hijo — hot!«! Bolnik se je napravil s svojo čudodelno »palico« prav do ozar in se prav na že zelenečih vratah tudi usedel. In zdaj se mu je res posrečilo, da jim je dopovedal. Zastavil jim je pot.

Samo enkrat, samo enkrat pred smrtjo, samo eno pot od kraja pa do drugega, samo zaradi tega, ker je vso zimo iskal pa ni našel orača razen soseda, razen Mohorina s Henikmanom. Urezati v prst. Stopiti za lemežem. Potegniti za voliči.

Ali orači spet ne razumejo. Kako bo tekel za voliči, ko pa hoditi ne more. In spet hitijo in spet ga puščajo za sabo.

In takrat čaka nanje, da pridejo bliže, spet so tu in zdaj mu ne uidejo, ne, ne! Tako zagrabi za ročice, kakor zagrabi utaplajoči se za desko, ki je k sreči priplavala mimo in jo je voda prinesla. In ko prime, se pluznih ročic oklene tako krčevito, kakor da ne misli več spustiti in da misli oditi s plugom tudi na drugi svet.

Jožka pa je pridna in se ustopi z vso postavbo pred voliča. Voliča sta mlada in urna. Zato tišči v njihovi čelnici in ju zadržuje. Čisto počasi korakajo voliči in Joža in Lukec. Lukec se s krčem drži, plug pa napol vleče in nosi, lemež pa prijemata čisto plitvo.

(Odlomek iz knjige Danila Lokarja »Silvin«, ki jo je letos izdala Cankarjeva založba v Ljubljani)

Danilo Lokar

Večerja oračev

Lojze Kovačič

Najmočnejši fantek na svetu

Jani je bil star pet let. Bil je najmočnejši fantek ne samo doma in v otroškem vrtcu, ampak tudi na vsem svetu. Nihče ga ni mogel premagati. Vsi so se ga bali in bežali pred njim, kakor hitro so ga zagledali.

Nekoč je hotel pokazati svojo moč vsemu svetu. Postavil se je na sredo ceste in ni pustil nikogar naprej: ne ljudi ne konj ne avtobusov. Avtobusi, ljudje in konji so se ustavljali pred njim, prosili in rezgetali:

»Prosim, Jani, pusti nas naprej!«

Toda Jani je odkimal in rekel: »Ne, nikogar ne pustim naprej.«

Če si je kak avtobus le upal bliže, ga je Jani samo s prstom porinil nazaj. In avtobus je zdrvel zadenjski po cesti in se ustavil šele daleč zunaj mesta, sredi kopriv in regrata.

Vedno večja gneča avtobusov, konj in ljudi se je kopičila pred njim. In nihče ni vedel, kako naj spravi najmočnejšega fantka s ceste. Nobena prošnja ni zalegla, Jani je na vsako odkimal z okroglo, kuštravo glavo in odgovoril: »Nikamor ne pojdem in nikogar ne pustim naprej.«

Tedaj so prišli policaji, da bi ga odgnali. Jani je pograbil prvega in ga vrgel na brzojavno žico. Nato je zalučal drugega in tretjega, dokler niso vsi policaji sedeli na brzojavnih žicah kakor lastovke jeseni.

Ljudje so mislili, da se bo ustrašil vojakov. Toda komaj so vojaki prikorakali predenj, je Jani iztrgal puško prvemu, drugemu in tretjemu in zadnjemu in jih zmetal na kup sredi ceste. Kmalu je nastal cel hrib samih pušk in Jani je splezal nanj.

Tedaj so pribrnela letala, da bi ga snela s hriba, zakaj nihče si ni upal splezati k njemu gor. Toda Jani je

prijel letala za krila in jih zalučal s tako močjo proti hribom, da so odfrčali kakor papirčki v vetru.

Zdaj ljudje niso več vedeli, kaj bi storili, da bi Janija premagali in ga spravili s ceste. Takrat se je spomnil star moder konj, ki je imel že sivo grivo in je videl že marsikaj v življenju: »Pojdimo k njegovemu očku.« Šli so k njegovemu očku, pozvonili pri vratih, in ko se je očka pokazal, so mu vse lepo po vrsti povedali, da stoji Jani sredi ceste, straši ljudi, konje in avtobuse, zadržuje promet in da ga nihče ne more premagati.

»Počakajte me pred trgovino,« je rekel očka. »Tako ga spravim domov.« Vzel je denar, stopil v trgovino, in ko je prišel ven, je odkorakal s starim konjem in drugimi ljudmi do visokega kupa pušk sredi ceste in zaklical: »Jani, pridi dol!«

»Ne grem!« je zavpil Jani. »Jaz sem najmočnejši fantek na svetu in nihče me ne more premagati!«

Tedaj je očka potegnil iz žepa vrečko bonbonov in mu jih pokazal:

»Poglej, če prideš dol, dobiš bonbone!«

Jani je široko odprl oči, ko je zagledal vrečko z bonboni, in ena, dve, tri, že je bil na tleh. Vzel je bonbone in jih mašil v usta.

Vojaki so brž pobrali puške in odkorakali v vojašnice, policaji so po lestvah splezali z brzojavnih žic in konji — med njimi tudi stari modri konj — avtobusi in ljudje so šli spet lepo naprej po široki cesti kakor zmeraj. Tako so Janija premagali majhni rdeči bonboni. Le kako, da se ljudje niso prej spomnili nanje?

Janez Menart

PRAVLJICA

Med smrekami je mah zelen,
na mahu križ, grobó stesan,
ob njem je gautož zasajen,
pod njim je mrtev partizan.
Čez grob na to in ono stran
mravljinci svojo pot drobé.
Znan jim je križ in gautož znan
in mah je mah, kot kje drugje.

VEVERICO SEM OBRANIL

Hodim v prvi razred. Na poti v šolo sem videl veverico. Moji sošolci so jo kamenjali. Meni se je veverica zasmilila. Branil sem jo. Sošolci so bili jezni. Veverica pa je srečno ušla.

Jože Bolčina

Otlica

Josip Jesih

Zaspani Matjažek

Mali Matjažek je bil velik zaspanec. Najraje pa je drnjohal, kadar je imel pouk dopoldne.

»Matjažek, vstani! Sedem je ura. V šolo moraš!« je navadno rekla babica.

»Vodo ti bom zlila za vrat, če ne vstaneš takoj!« je strogo rekla sestra

Nežka, ko sta kazalca na uri kazala že pol osmih.

Matjažek se je nekajkrat leno obrnil, nekaj jezno zamrmral in se končno le skobacal izpod odeje. Zato je ta zaspanec večkrat pritekel v šolo zadnji hip. Seveda neumit in nepočesan. Včasih je celo zamudil začetek pou-

ka. Zaradi te grde razvade ga je učiteljica seveda kaznovala. Vendar brez pravega uspeha, saj Matjažek že naslednji dan spet ni prišel pravočasno v šolo.

Babica je mnogokrat mislila, kako bi ga ugnala. No, in nekoč se ji je posvetilo.

Po obedu je babica vselej postavila na mizo puding ali pa kruh z medom. Matjažek je bil prav takšen sladkosnednež, kot je bil zaspanec. Posebno kruh z medom mu je teknil.

»Nežika, odslej bo kruh z medom tudi za zajtrk!« je kar nenadoma rekla babica.

»Krasno,« je rekla Nežika, »potem bom dobila tudi Matjažkov delež, saj on ga tako in tako ne bo utegnil pojesti, ker ne bo vstal tako zgodaj.«

Matjažek je molčal in se le kislo smehljal. Naslednje jutro pa je vstal že pred sedmo. Prišel je v kuhinjo in sedel k zajtrku. Babica in Nežka, ki sta že tudi sedeli za mizo, sta se le veselo muzali. Tokrat je prišel Matjažek pravočasno v šolo. Celu učiteljica ga je pohvalila.

Tako je kruh z medom pregnal spanec Matjažka, ki ga odslej ni bilo treba več buditi in tudi v šoli ni več zamujal.

France Bevk

ŠTEJMO

Eden, dva — ropota,
tri, štiri — netopirji,
pet, šest — polna pest,
sedem, osem — kruha
prosim,
devet, deset — grem
ga vzet.

Marička Žnidaršič

KDO SO ČRNI ŠKRATI

Kakor majhni, črni škrti
stiskajo se po papirju.
Jure z njimi se pobrati
in ko šola bo končana,
Jure znal bo knjige brati.
Kdo so tisti črni škrti?

(Črke)

TURISTI

Upam, da boš letos bolj resno zagrabil kot lansko leto! (»Pavliha« ob začetku šolskega leta)

Turisti gledajo svet, jaz pa gledam turiste. Turist je zelo zanimiva pojava, nič manj kot stolp v Pizi, le da turist na splošno ne stoji postrani.

Turista na mah ločiš od normalnega človeka (in od drugih žuželk), pa tudi med njimi samimi zijajo globoke razlike. Samo po nekaterih izrazitih značilnostih jih lahko razporedimo v grupe. Na primer:

Povprečen nemški turist je obsojen na to, da se mu počitniško potovanje spremeni v en sam rožni venec živčnih šokov. Tak živčni šok ga prizadene takoj, ko v tujini naleti na človeka, ki ne zna nemški. Kajti tak povprečen nemški turist je sveto prepričan, da je vsem ljudem na zemeljski obli tako, kot instinkt po kisiku, prirojena tudi nemščina. Misli, da zna vsak človek nemško že od rojstva. Komaj, da se kjerkoli na svetu novorojenček izviže iz materinih bokov, najprej udihne, potem pa izjavi: »Also sprach Zaratustra!« ... Tako misli tak nemški turist. Ker pa iz izkušenj vemo, da ni tako, zato je torej ta popotnik obsojen na vrsto živčnih šokov.

Poglejmo še eno grupo:

Bodite, prosim, tako prijazni in pojdite v Carigrad. Potem poiščite najbolj umazano predmestno četrt. Tamkaj boste videli turškega policaja, ki ima na skrbi

prostitucijo in hašiš market. Pred tem policajem bo stal nekdo in spraševal z vsemi mogočimi in nemogočimi načini sporazumevanja, kje se gre tu na Vavalske Namesti and Hradžani, pleas? — Vidite, ta človek z rdečimi lasmi in kodakom je angleški turist. Kajti: Kamorkoli pride angleški turist, vedno misli, da je prišel v Prago. Do določene mere je ta njegova zmota odpustljiva. Saj je bil svoj čas angleški imperij tako gromozansko velik, da bi bilo zaman vsakršno učenje zemljepisja — nihče si ne bi mogel zapomniti vseh tistih mest in rek in oceanov in sploh takih reči, ki so naslikane na zemljevidu. Zato ima današnji Anglež zelo čudno predstavo sveta: Tukaj je Velika Britanija, nekje drugje je pa Praga. To je vse, kar povprečni angleški turist ve o podobi sveta. No da, samo nekateri razumniki med njimi vedo tudi nekaj podrobnosti. Na primer, da je Praga glavno mesto Jugoslavije, ki leži ob portugalski meji. Ne čudite se torej, če bo tisti angleški turist v Carigradu spraševal policaja, kje se gre na Hradžane — on pač misli, da je v Pragi. Zelo zanimiv je tisti tip turistov, ki se iz vljudnosti nauče nekaj besed jezika, ki ga govore v deželi, kamor je bil turist prispel. To je zelo vljudno od njih. Odkrijem se jim. Ampak s tistimi nekaj besedami se jim posreči zmešati

tako godljo, da je vsak sporazum nemogoč. Poglejte, takole:

»Kako na slovensko poveda avtobus?« Ne razumem ga in ga vprašujoče pogledam.

Pove še enkrat: »Na nas poveda avtobus, kako na slovensko poveda avtobus?«

Končno sem doumel: vljudni turist vprašuje, kako se v slovenščini pravi avtobusu, češ, da se pri njih pravi avtobusu avtobus. Ko mu dopovem, da tudi na Slovenskem pravimo avtobusu avtobus, je neizmerno vesel, da se je naučil nove slovenske besede. Ampak v tem primeru sva se še nekako sporazumela. Potlej pa vljudni turist pravi: »Hvala lepo, ne je treba ploskat duhovnik jajce na oko izveščaj Čopova ulica proleterji fsih Diesel odbrišite sebi črevlje.«

Na ta način me je možakar hotel vprašati preprosto: »Koliko je ura?«

Zdaj pa mi povejte, ljubi moji, kako naj bi jaz vse to vedel?

Za konec, vem, da vas zanima, kako je z Jugoslovani onstran meje. Oprostite, tega ne vem. Ne vem, kako se Jugoslovani sporazumejo na tujem. Vem samo to, da se še doma ne morejo sporazumeti.

Rojaki, ki potujete v Jugoslavijo in Evropo,
zaupajte se nam!

TRANSTURIST

vam nudi vse vrste turističnih uslug — prevoze in izlete z lastnimi najmodernejšimi avtobusi, hotelske rezervacije v lastnih in tujih hotelih, vse vrste vozovnic, karte za prireditve, lov in ribolov in druge.

CENTRALA: LJUBLJANA, Subičeva ulica 1, telefon 20 136, telex YU ALPEX 34528

POSLOVALNICE: Ljubljana, Bled, Bohinj, Radovljica, Škofja Loka, Domžale, Piran.

Podrobnejše informacije v ZDA pri

KOLLANDER WORLD TRAVEL, INC. 6419 St. Clair Ave.
CLEVELAND, Ohio 44103, USA

Zahtevajte prospekte!

Jugoslovanski
aerotransport

POSLOVALNICA
LJUBLJANA

Titova 38
Telefon: 314 340, 314 341

Dragi rojaki, JAT vam omogoči v času vašega obiska stare domovine, da si ogledate največ krajev, ki vas zanimajo. Ljubljana je povezana z letalskimi linijami z Beogradom, v času letne sezone pa tudi s Splitom in z Dubrovnikom.

mali oglasi pozdravi mali oglasi pozdravi mali

Naročite jih na naslov

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA
LJUBLJANA, Cankarjeva 1/II

Cena: do 30 besed je 60,00 dinarjev.

mali oglasi pozdravi mali oglasi pozdravi mali

Naprodaj je pralnica v centru mesta v Ljubljani, dobro vpeljana in opremljena z najnovejšimi pralnimi stroji firme »Miele«. Pralnica ima tri 5 kg, dva 7 kg pralna stroja, centrifugo, sušilni stroj, likalni stroj 85 cm in vso potrebno opremo. Lokal je najemniški 50 m² in je možna razširitev ali dodatna obrt. Ponudbe na naslov:

Šuc Zvonka, Ljubljana, Nade Ovčakove 40

SLOVENE BY DIRECT METHOD

The study course, entitled ZAKAJ NE PO SLOVENSKO — SLOVENE BY DIRECT METHOD, was issued by the Slovenska izseljenska matica in Ljubljana. It was written by Dr. Jože Toporišič, a member of the faculty of the University of Ljubljana.

This first contemporary study course of the Slovene language ZAKAJ NE PO SLOVENSKO — SLOVENE BY DIRECT METHOD has been designed for everyone who wants to learn Slovene — for those who are partially familiar with the language and wish to improve it, and for those who desire to learn the Slovene language from the beginning. The study course is composed of six 45 RPM records of lessons in Slovene. The book of over 270 pages contains 49 lessons and explanations of the Slovene language in English.

It is possible to use the book by itself; however, the use of the records helps considerably in the study method. The book also contains a dictionary of approximately 2000 words used in the text, and provides a vocabulary of current spoken Slovene. Also included in the book are two indexes — subject and thematic — and a concise systematical grammar review.

Were your parents or ancestors Slovene? Are you planning to visit Slovenia? Are you studying Slavic languages? Do you have business connections with Slovene companies? This study course on records ZAKAJ NE PO SLOVENSKO — SLOVENE BY DIRECT METHOD will be of considerable help to you. Slovene is no more difficult than many other languages: all it takes is the desire to learn!

You may order the complete course ZAKAJ NE PO SLOVENSKO — SLOVENE BY DIRECT METHOD by writing to:

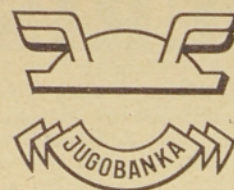
Slovenska izseljenska matica,
Ljubljana, Cankarjeva 1/II — Yugoslavia.

The price in Yugoslavia is 189 dinars.

The price in all foreign countries is 15.60 US dollars.

For larger orders ask for a discount. The regular registered mail rate is considered in the price; for air mail an additional charge is made. With larger orders, air mail freight, FOB to the nearest international airport to you, is considered in the price.

JUGOBANKA

Jugoslovani, izseljenci po svetu!

Izkoristite bančne usluge, ki vam jih nudi JUGOSLOVANSKA BANKA ZA ZUNANJO TRGOVINO s svojimi enajstimi poslovnimi enotami v vseh republiških in poslovnih središčih Jugoslavije, z devetimi predstavništvi v inozemstvu ter z omrežjem korespondentskih odnosov z več kot tisoč inozemskimi bankami.

Če svoja devizna sredstva, namenjena za pomoč družini ali za kaj drugega, pošljete prek Jugobanke, bodo le-ta na najhitrejši in najbolj gotov način izplačana koristniku.

Ob povratku v domovino se za vse deviznodenarne posle kot odkup in prodaja denarja, travelers in drugih bančnih čekov ter kreditnih pisem obrnite na katerokoli poslovno enoto Jugobanke, na tisto, ki vam je krajevno najbližje in vaša zahteva bo hitro in kvalitetno izpolnjena.

Če želite svoje prihranke ekonomično hraniti, odprite devizni račun pri eni od bančnih poslovnih enot, ki daje naslednje obresti:

- 4 % v devizah in 2 % v dinarjih na vloženo glavnico.
- 6 % v devizah in 1 % v dinarjih za glavnico, vezano dlje od 13 mesecev,
- 6 % v devizah in 1,5 % v dinarjih za glavnico, vezano več kot 24 mesecev.

Vloge so tajne in nedotakljive, zanje jamči Federacija. Devizni račun lahko odpro jugoslovanski izseljenci ne glede na to, kakšno državljanstvo imajo.

Na podlagi svojih deviznih prihrankov, lahko dobite dinarske kredite za nakup stanovanj pod ugodnimi pogoji. Z denarjem vašega deviznega računa lahko plačujete v Jugoslaviji in inozemstvu tako, da obvestite banko o vaših željah ali da pridete osebno.

Če imate redne obveznosti za plačevanje (vračanje posojila, zavarovanje, alimentacije itd.) izvolite dati nalog Jugobanki in ona bo za vas opravila izplačila z vašega deviznega računa redno v danih rokih.

Za vse potrebne informacije se obrnite na eno od poslovnih enot Jugobanke ali na njena predstavništva v tujini.

Centrala je v Beogradu, Ul. 7. Jula br. 19 do 21.

Podružnica v Beogradu, Maršala Tita 11.

Podružnica v Zagrebu, Jurišićeva 22.

Podružnice so v Ljubljani, Titova cesta 32, kakor tudi v Sarajevu, v Skopju, v Novem Sadu, na Reki, v Splitu, v Titogradu in Kosovski Mitrovici.

Yugoslav Bank for Foreign Trade, Representative Office, 500 Fifth Avenue, Room No 2123, New York. N. Y. 10036, Phone BRYANT 9-4251-2, Mr. Petar Ilić.

Mr. Branko Dragović, 19, Rue de la Tremoille, Paris 8-e Phone 256-11-19.

Yugoslav bank for Foreign Trade, Representative Office, 4th Fl., Winchester House, 77 London Wall, London E. C. 2 Phone 01 588-7860, Mr. R. Aćimović.

Zastupitelstvi Jugobanky, Havanska 8/III, Praha 7 Phone 376-618 Mr. D. Četković.

Mr. Ismet Kukić, Trade Promption Office, Embassy of Yugoslavia Tripoli, Libya, Phone 39-556.

M. Andrejević Dragoslav, Via Fatebenefratelli 15/IV, Milano. Phone 66-66-95.

Naslov predstavništva Jugobanke v Moskvi: B. Ordinka 72, Moscow. Phone 56-491.

Yugoslav Bank for Foreign Trade, Representative Office, 28 Mahmoud Bassyouni Street, (Antikhana) 8th floor, Cairo. Phone 56-491. Jugoslawische Bank für Aussenhandel, Vertretung für DDR Oberhall Strasse 6-7, Berlin. Phone 222-761 — 200-571.

Devizni računi in njegovo vodenje sta brez stroškov.

***Izkoristite bančne usluge,
ki vam jih nudi Jugoslovanska banka za zunanjo
trgovino s svojimi poslovnimi enotami
v Jugoslaviji in inozemstvu***

TURISTIČNO TRANSPORTNI BIRO

ZDRUŽENO
ŽELEZNIŠKO
TRANSPORTNO
PODJETJE
LJUBLJANA

s poslovalnicami v Ljubljani, Mariboru, Celju, Pulju in Postojni

- posreduje vse informacije o železniškem transportnem prometu,
- prireja skupinske izlete po Jugoslaviji in v inozemstvo,
- organizira posebne vožnje z motornimi vlaki, posebnimi vlaki in s posebnimi vagoni,
- prodaja železniške vozne karte, spalnike in ležalnike na domačih in tujih progah,
- rezervira sedeže in oddelke v vlakih,
- priskrbi potne liste in vizume ter menja tujo valuto,
- nudi vse ostale turistične storitve.

FERŠPED, specializirana železniška špedicija

- posreduje vse informacije za prevoze blaga,
- organizira vse špeditorske storitve pri blagovnih prevozi.

POSEBEJ VAM PRIPOROČAMO:

- naše poslovne vlake, ki vam zagotavljajo zelo hiter in udoben prevoz na relacijah Ljubljana—Beograd, Pula—Zagreb, Maribor—Rijeka, Ljubljana—Split. Ti vlaki imajo pri vožnji prednost pred vsemi drugimi;
- avtovlake, ki povezujejo severno Evropo z Ljubljano, v notranjem prometu pa še Ljubljano s Splitom, Beogradom in Pločami.
Potovanje z avtovlaki je udobno in hitro, na cilj pa boste prišli brez truda in spočiti.

Pri obisku svoje domovine prepustite skrb za organizacijo prevoznih, turističnih in špeditorskih storitev našim za to specializiranim organizacijam.